

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ:
ΕΥΛΟΓΙΑ Ή ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟ**

**ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ
Α.Μ.83/00**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΟΥΡΤΕΣΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΣΙΝΔΟΣ ΜΑΡΤΙΟΣ 2010

ΜΕΡΟΣ Α

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	7
ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	7
1.1 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ.....	7
1.2 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	9
1.2.1 ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	9
1.2.2 ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	10
1.2.3 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	11
1.2.4 ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	11
1.2.5 ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟΣ-ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	12
1.2.6 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΗ-ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	13
1.2.7 ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	14
1.2.8 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	15
ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	15
2.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΤΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	15
2.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	17
2.2.1 ΜΟΡΦΕΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	18
2.2.2 ΣΤΟΧΟΙ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	20
2.2.3 ΓΙΑΤΙ ΝΑ ΑΣΧΟΛΗΘΟΥΜΕ ΜΕ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	21
2.3 ΕΙΔΗ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ.....	23
2.3.1 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΣΤΗ ΡΟΔΟΠΗ.....	24
2.4 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΟ	
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ.....	25
2.4.1 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ.....	25
2.4.2 ΔΙΕΘΝΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ.....	26
2.5 ΦΟΡΕΙΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	27

ΜΕΡΟΣ Β

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	28
ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ : ΕΥΛΟΓΙΑ Η	
ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟ.....	28
3.1 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ.....	28
3.1.1 ΣΤΡΟΦΗ ΠΡΟΣ ΤΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	28
3.1.2 ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΣΤΡΟΦΗΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ	
ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΤΙΣ ΕΝΙΣΧΥΟΥΝ.....	29
3.2 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ «ΜΙΑ ΙΔΙΑΖΟΥΣΑ ΣΧΕΣΗ».....	30
3.3 ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ Ή ΣΥΜΒΙΩΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ-ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ;.....	30
3.4 Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	32
ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ	
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	32
4.1 ΘΕΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΒΑΝΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ	
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	32
4.2 ΕΥΝΟΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	33
4.3 ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ	
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ.....	34
4.4 ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	39
ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΩΣ ΤΡΟΧΟΠΕΔΗ ΤΟΠΙΚΗΣ	
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	39
5.1 ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	
ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	39
5.2 ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΚΥΜΑΤΟΣ.....	40
5.3 ΔΥΣΜΕΝΕΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	41

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	44
ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΤΟ ΠΑΡΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ	
ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	44
6.1 ΕΞΕΛΙΞΗ ΩΣ ΣΗΜΕΡΑ.....	44
6.2 ΜΕΓΕΘΗ ΣΕ ΑΥΞΗΣΗ.....	46
6.3 ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ.....	46
6.4 Η ΓΝΩΜΗ ΕΝΟΣ ΕΙΔΙΚΟΥ.....	48
6.5 ΕΥΟΙΩΝΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.....	48

ΜΕΡΟΣ Γ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7.....	49
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΔΟΤΟΥΜΕΝΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ	
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ.....	49
7.1 ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ.....	49
7.2 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΕ.....	49
7.2.1 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΤΑΙΡΙΑΣ.....	49
7.2.2 ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ.....	50
7.2.3 ΓΙΑΤΙ ΝΑ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΘΩ.....	51
7.2.4 ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ.....	52
7.2.5 ΜΕΛΕΤΕΣ-ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ.....	53
7.3 ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΝΟΜΟΣ ΥΠ ΑΡΙΘ.3299/2004.....	55
7.4 ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ.....	55
7.4.1 LEADER I & II.....	55
7.4.2 LEADER+ 2000-2006.....	59
7.5 ΤΟΠΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ.....	64
7.6 ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ	
ΧΩΡΟΥ(Ο.Π.Α.Α.Χ).....	65
7.7 ΚΕΝΤΡΟ ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΩΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΩΝ	
ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ(ΚΕ.Σ.Υ.Υ.).....	65

7.8 EQUAL.....	66
7.9 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ(Ε.Π.Α.Α)..	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8.....	68
8.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	68
8.1.1ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΝΑ ΓΙΝΕΙ, ΕΝΑ ΑΝΕΡΧΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΟΛΛΑ ΥΠΟΣΧΟΜΕΝΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ;	69
8.2 ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	71
8.3 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	72

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πριν περάσω στην παρουσίαση της πτυχιακής εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, για την στήριξη στις επιλογές μου και την ενθάρρυνσή τους να μην εγκαταλείψω τους στόχους μου, παρά τις δύσκολες κατά καιρούς συνθήκες. Για την υπομονή και την ανοχή που δείξαν όλο τον καιρό που χρειάστηκε να είμαι μακριά. Επίσης, φίλους που με βοήθησαν κατά την φοιτητική μου πορεία, καθώς την Ηλιάνα και την οικογένειά της, για την φιλοξενία και όλα τα καλά που μου παρείχαν όλο το διάστημα που μεσολάβησε ως την παράδοση της πτυχιακής εργασίας. Τέλος, τον καθηγητή κ. Κουρτέσα Γεώργιο, για το ενδιαφέρον θέμα που μου έδωσε να εκπονήσω, την υπομονή του, τη συνεχή βοήθεια κ συμβολή του για το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Πολλά έχουν γραφτεί για τον εναλλακτικό τουρισμό και την τάση που δημιουργείται με το πέρασμα των χρόνων, για τις νέες μορφές τουρισμού που θα προσφέρουν κάτι διαφορετικό από τον κλασικό μαζικό τουρισμό. Οι διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού δεν έχουν σκοπό να υποκαταστήσουν το μαζικό τουρισμό, αλλά να περιορίσουν τις αρνητικές συνέπειες που προκύπτουν από αυτόν. Με τον εναλλακτικό τουρισμό δίνεται η ευκαιρία στους τόπους να ανακαλύψουν το πολιτισμό τους, να αναβιώσουν τις παραδόσεις τους και να προστατεύσουν το περιβάλλον.

Αγροτουρισμός ονομάζεται η εναλλακτική εκείνη μορφή τουρισμού η οποία αναπτύσσεται σε μη τουριστικά κορεσμένες αγροτικές περιοχές και συνδέεται με κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτισμικές αξίες, οι οποίες επιτρέπουν στους φιλοξενούμενους των περιοχών αυτών να μοιράζονται εμπειρίες. Ο αγροτουρισμός αναπτύσσεται με ταχύ ρυθμό τόσο στη χώρα μας όσο και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, ως αποτέλεσμα της πολιτικής της ΕΕ και των κρατών-μελών της στον τομέα του Τουρισμού, καθώς και της προτίμησης των ανθρώπων να περάσουν τις διακοπές τους στην ύπαιθρο. Οι δύσκολες συνθήκες ζωής των μεγάλων αστικών κέντρων δημιουργούν στους ανθρώπους έντονη επιθυμία να βρεθούν κοντά στη φύση για να απολαύσουν τη γαλήνη, την ησυχία αλλά και το διαφορετικό τρόπο ζωής που θα τους προσφέρει η ελληνική ύπαιθρος.

Ιστορικά η πρώτη εμφάνιση του τουρισμού υπαίθρου και του αγροτουρισμού τοποθετείται το 19ο αιώνα. Όμως ο αγροτουρισμός ως συγκροτημένη εναλλακτική μορφή τουρισμού, εμφανίζεται για πρώτη φορά τη δεκαετία του '60 στις Η.Π.Α. (Farm /ranch tourism). Στη χώρα μας, οι πρώτες μορφές αγροτουριστικής δραστηριότητας έλαβαν χώρα το 1984, με την ίδρυση των πρώτων γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών (Πέτρα Λέσβου, Αμπελάκια, Αράχωβα, Μαστιχοχώρια Χίου).

Ο Αγροτουρισμός είναι μια ήπια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο. Είναι η παράλληλη ανάπτυξη δραστηριοτήτων που αποσκοπεί στην οικονομική και την κοινωνική αναβάθμιση των αγροτικών περιοχών και γενικότερα της υπαίθρου.

Οι δραστηριότητες αναπτύσσονται από τους μόνιμους κατοίκους των περιοχών του πρωτογενούς τομέα, οι οποίοι χρησιμοποιούν τον αγροτουρισμό ως συμπληρωματική πηγή εισοδήματος. Με το πρόγραμμα του αγροτουρισμού παρέχεται άνετη διαμονή και αναψυχή. Τα αγροτουριστικά καταλύματα, που βρίσκονται σε περιοχές με φυσικές ομορφιές, περιλαμβάνουν ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια ή διαμερίσματα, εστιατόρια οικογενειακής μορφής με τοπική παραδοσιακή κουζίνα, χώρους άθλησης και αναψυχής, πολιτιστικές εκδηλώσεις, εργαστήρια παραγωγής ειδών λαϊκής τέχνης και διατροφής με εγχώρια προϊόντα κ.ά. Έτσι, δίδεται στον επισκέπτη η δυνατότητα, πέραν της γνωριμίας του με τη φύση, να γνωρίσει τα τοπικά ήθη και έθιμα, την καθημερινή αγροτική ζωή των κατοίκων της υπαίθρου, να χαρεί τη ζεστή ανθρώπινη φιλοξενία και να συμμετάσχει σε αγροτικές δραστηριότητες, περιηγήσεις, πολιτιστικές εκδηλώσεις κ.τ.λ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξεταστεί ο εννοιολογικός προσδιορισμός και το θεωρητικό υπόβαθρο του αγροτουρισμού, η διεθνή κ ελληνική εμπειρία από την ανάπτυξη του, το ελληνικό χρηματοδοτικό πλαίσιο για τον αγροτουρισμό, ο ρόλος του στην τοπική ανάπτυξη ή υποβάθμιση και τέλος αξιολογώντας τα παραπάνω να εκτιμηθεί ο βαθμός συμβολής στη τοπική ανάπτυξη.

ΜΕΡΟΣ Α

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

1.1 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Τις δυο τελευταίες δεκαετίες με τρόπο επίμονο και συστηματικό, η Ελληνική Πολιτεία, με τη συνεργεία & συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εκτελεστικούς βραχίονες τις Περιφέρειες και την Αυτοδιοίκηση ανέπτυξε προγράμματα και δράσεις για την στήριξη της οικονομικής και κοινωνικής ζωής της υπαίθρου. Στηρίχθηκε η γεωργοκτηνοτροφική παραγωγή, οι τουριστικές δραστηριότητες δημιουργήθηκαν τοπικές υποδομές και καταβλήθηκε μεγάλη προσπάθεια στο να διατηρηθεί η ζωή στον αγροτικό χώρο. Υπάρχουν λαμπρά παραδείγματα επιτυχίας . Όμως απαιτείται πλέον μια νέα στρατηγική και οπτική που θα βλέπει την ύπαιθρο σαν μια από τις μεγάλες αναπτυξιακές δεξαμενές της χώρας, ικανή όχι μόνο να εξασφαλίσει αυτοδύναμα την αξιοπρεπή της επιβίωση, αλλά και να συμβάλει αποφασιστικά στη συνολική οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη.

Η ύπαιθρος οφείλει και μπορεί να αποδειχθεί ανταγωνιστική μέσα στις νέες διεθνείς συνθήκες, όχι προσπαθώντας να προσομοιωθεί με τα αστικά κέντρα, αλλά αξιοποιώντας το δικό της πλούτο τους πόρους και τις ιδιαιτερότητες της και αναπτύσσοντας την δική της δυναμική. Άλλωστε βρισκόμαστε μπροστά σε ριζικά νέα δεδομένα . Η παγκοσμιοποίηση των αγορών, η απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου, η Νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική και η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης οδηγούν σε σημαντικές αναθεωρήσεις των πολιτικών προστασίας και ενίσχυσης και μάλιστα με συγκεκριμένες προθεσμίες. Θα πρέπει συνεπώς να απελευθερωθούν να αναδειχθούν εσωτερικές αξίες πόροι και δυναμικές για μια αυτοδύναμη και βιώσιμη αναπτυξιακή διαδικασία.

Αυτή η αναπτυξιακή φιλοσοφία οφείλει να διαπερνά όχι μονό την αγροτική αλλά και την τουριστική μας πολιτική έτσι που να προωθεί την υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης και πολυτομεακής στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη της ελληνικής υπαίθρου με ορούς προστασίας του περιβάλλοντος και διάσωσης και διαφύλαξης της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Μια από τις αιχμές αυτής της ολοκληρωμένης και πολυτομεακής στρατηγικής είναι ο «τουρισμός της υπαίθρου» και οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού που μπορούν να αποτελέσουν όχι μόνο μια αξιόλογη συμπληρωματική πηγή εισοδήματος για τον αγροτικό κυρίως πληθυσμό, αλλά και ένα σημαντικό μηχανισμό μιας νέας ισορροπίας και δυναμικής σχέσης αστικών κέντρων, ακτών και παραλίων και ενδοχώρας .Μιας δυναμικής σχέσης που επιτρέπει την επέκταση της οικονομικής

και κοινωνικής τουριστικής δραστηριότητας στον χώρο και στον χρόνο. Σαν εναλλακτικές μορφές τουρισμού αναφέρονται συνήθως αυτές που αξιοποιούν σαν πόλους τουριστικής έλξης εγγενή φυσικά, γεωμορφολογικά, κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά ενός προορισμού με ανάγκες ήπιων περιβαντολογικά συνήθως παρεμβάσεων.

Η Ελλάδα μια χώρα με, πέρα από τις εκτεταμένες ακτές της, εντυπωσιακούς ορεινούς όγκους, πλήθος μικρών νησιών, εθνικούς δρυμούς, διεθνώς αναγνωρισμένους υδροβιότοπους, απίστευτη ποικιλότητα σπανίας χλωρίδας & πανίδας, θαλασσιά πάρκα, ποταμιά, λίμνες, εντυπωσιακό πολιτισμικό απόθεμα ηθών εθίμων, παράδοσης και παραδοσιακών επαγγελμάτων και τεχνών, πλούσιες & πολυπληθείς ιαματικές πηγές, εντυπωσιακά μοναστήρια, απίστευτο διατροφικό πλούτο & ποικιλία, παραγωγή αναντικατάστατων αγροτικών ποιοτικών προϊόντων και απaráμιλλη κουλτούρα φιλοξενίας στους πληθυσμούς της υπαίθρου, διαθέτει τελικά αστείρευτους και περιζήτητους τουριστικούς πόρους και δυναμική για να αναπτύξει αυτό που ονομάζουμε εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Μορφές όπως :

- Ο Αγροτουρισμός
- Ο Οικοτουρισμός
- Ο Διατροφικός Τουρισμός
- Ο Προσκυνηματικός Τουρισμός
- Ο Ορεινός η /και Ορειβατικός Τουρισμός
- Ο Τουρισμός Περιπέτειας

Ο Πολιτισμικός Τουρισμός συνθέτουν την αυθεντικότητα της αξέχαστης εμπειρίας προς την οποία πλέον στρέφεται ο σύγχρονος άνθρωπος και οι σημερινές τουριστικές αγορές. Εάν αυτά συνδυαστούν, με κάποιες σημαντικότερες παρεμβάσεις και επενδύσεις, με

- Τον Ιαματικό Τουρισμό &
- Τον Χειμερινό & Χιονοδρομικό Τουρισμό

τότε οι διαφορές εναλλακτικές μορφές τουρισμού ανά περιοχή συνθέτουν ένα πολυσύνθετο μείγμα τουριστικού προϊόντος εξαιρετικής ποιότητας και ανταγωνιστικότητας.

Οι παραπάνω μορφές σε διαφόρους συνδυασμούς για κάθε περιοχή και σπανία μεμονωμένα, δημιουργούν αυτό που ονομάζουμε Τουρισμό της Υπαίθρου και της ενδοχώρας που μπορεί να λειτουργήσει είτε σαν αυτοτελές πακέτο εναλλακτικής διαμονής-διατροφής-περιήγησης & απασχόλησης με σοβαρότερη προστιθεμένη αξία για την ύπαιθρο, είτε σαν κρίσιμο συμπληρωματικό στοιχείο διαφοροποίησης και εμπλουτισμού του βασικού τουριστικού μας προϊόντος και των κυρίων τουριστικών μας προορισμών η / και σαν συνδυασμός αυτών.

Η λειτουργία της σύνθεσης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού ως αυτοτελούς τουριστικού πακέτου όπου φυσικά έχουμε και την μεγίστη συμβολή στην αυτοδύναμη και βιώσιμη

ανασυγκρότηση της υπαίθρου απαραίτητη είναι η ανάπτυξη κατάλληλα προσαρμοσμένων αρχιτεκτονικά, αισθητικά και περιβαντολογικά καταλυμάτων που χωρίς να υστερούν σε ευκολίες και υπηρεσίες θα πρέπει να προσιδιάζουν προς την εναλλακτική μορφή τουρισμού που καλούνται να υπηρετήσουν. Έτσι οι αγροικίες, τα δασικά χωριά, τα ορειβατικά καταφύγια, οι παραδοσιακοί οικισμοί, τα μοναστηριακά καταλύματα και αλλά, είναι κάποιες μορφές και ύφος διαμονής που όταν συνδυασθούν με την ποιοτική τοπική διατροφή και συνταγές συντίθεται η αυθεντική εναλλακτική φιλοξενία που ολοκληρώνει την μοναδικότητα της εμπειρίας του εναλλακτικού τουριστικού προορισμού.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί στο παραπάνω μείγμα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού κάθε περιοχής -προορισμού ο βασικός κορμός του είναι ο αγροτουρισμός έτσι όπως διαμορφώθηκε από την ελληνική πραγματικότητα και πρακτική που καθορίζει και το πρότυπο του ελληνικού πλέον αγροτουρισμού.

1.2 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Αναμφισβήτητα ο τουρισμός συμβάλλει καθοριστικά στην ταχύρυθμη οικονομική ανάπτυξη και στη δραστική μείωση της ανεργίας στη χώρα μας. Δεν είναι τυχαίο ότι συνεισφέρει περίπου το 18% του ΑΕΠ, αν ληφθούν υπόψη και οι πολλαπλασιαστικές επιδράσεις του στο σύνολο της οικονομίας. Το σύνολο των εσόδων της χώρας μας από τον τουρισμό είναι μεγαλύτερο από το σύνολο της αξίας των εξαγωγών μας, τόσο προϊόντων όσο και υπηρεσιών, και καλύπτει περίπου το 40% του ελλείμματος του ισοζυγίου των εξωτερικών μας πληρωμών. Στον ελληνικό τουρισμό απασχολούνται άμεσα και έμμεσα περίπου 800.000 εργαζόμενοι, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων δραστηριοποιείται στην περιφέρεια και σε μικρού ή μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις.

Ωστόσο, για να μπορέσει ο τουρισμός να αποκτήσει ακόμη μεγαλύτερη δυναμική και να βοηθήσει ακόμη περισσότερο στην οικονομία της χώρας θα πρέπει εκτός από τον παραδοσιακό τουρισμό να αναπτύξει και άλλες μορφές όπως συνεδριακό τουρισμό, αθλητικό τουρισμό και άλλα που αποτελούν εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

1.2.1 Συνεδριακός και εκθεσιακός τουρισμός

Η μορφή αυτή περιλαμβάνει την οργάνωση συνεδρίων και διεθνών εκθέσεων σε περιοχές που προσφέρουν και άλλες δυνατότητες. Δυστυχώς για τη χώρα μας ενώ οι δυνατότητες που διαθέτει για την ανάπτυξη του τουρισμού αυτού είναι πολύ μεγάλες, βρίσκεται στην τελευταία θέση στη διεθνή συνεδριακή πίτα από την άποψη του αριθμού συνεδρίων που φιλοξενεί ετήσια. Η μέχρι σήμερα πείρα δείχνει ότι όσες ελληνικές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις επένδυσαν σε μεγάλα και σύγχρονα συνεδριακά κέντρα διαπίστωσαν ότι ο τζίρος των συνεδριακών πελατών τους ήταν διπλάσιος από

αυτών των άλλων πελατών τους και ότι παρά τη διεθνή ύφεση η ζήτηση για συνεδριακό τουρισμό αυξάνει σε αντίθεση με το γενικό τουρισμό που μειώνεται.

Για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού απαιτείται η λήψη μιας σειράς μέτρων τα οποία σχετίζονται τόσο με την υποδομή όσο και με την αλλαγή του θεσμικού πλαισίου για τους οργανωτές συνεδρίων και εκθέσεων καθώς πολλά μη ειδικευμένα άτομα οργανώνουν σήμερα συνέδρια με αποτέλεσμα να δυσφημίζεται η Ελλάδα στο εξωτερικό. Όσον αφορά την υποδομή την τελευταία περίοδο υπάρχει μια έντονη κινητικότητα εκ μέρους της πολιτείας για να καλυφθούν οι ελλείψεις και παραλείψεις των προηγούμενων χρόνων.

Έτσι προχωρά η δημιουργία ενός Μητροπολιτικού Συνεδριακού και Εκθεσιακού Κέντρου στην Αθήνα στο οποίο υπολογίζεται ότι θα είναι έτοιμο σε περίπου δύο χρόνια.

Το κόστος της όλης επένδυσης υπολογίζεται ότι θα ξεπεράσει τα 70 εκατ. ευρώ.

εικόνα 1: Αριστερά αίθουσα συνεδρίων στο Casino Club Hotel Loutraki, δεξιά αίθουσα συνεδρίων στο Intercontinental

Το είδος αυτό του τουρισμού μπορεί να συνδυαστεί με αθλητικά γεγονότα, προπονήσεις ή και ατομικό αθλητισμό π.χ. ιστιοπλοΐα, ποδηλασία κ.α. Στην Ελλάδα η μορφή αυτή τουρισμού έχει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης. Η πλειάδα των αθλητικών εγκαταστάσεων που θα προκύψουν μετά από την οργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 θα μπορούν να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο του αθλητικού τουρισμού καθώς επωφελούμενοι και από το καλό κλίμα, ξένοι αθλητές και αθλητικά σωματεία θα μπορούν να προετοιμάζονται για μεγάλα αθλητικά γεγονότα στη χώρα μας.

1.2.2 Θρησκευτικός Τουρισμός

Που περιλαμβάνει εκκλησίες, μοναστήρια, πανηγύρεις κλπ, και που στη χώρα μας βρίσκεται

ακόμα σε αρχικό στάδιο ανάπτυξης. Η Ελλάδα είναι ίσως από τις λίγες χώρες στον κόσμο που μπορεί να αναπτύξει τη μορφή αυτή του τουρισμού, καθώς τα ελληνικά μοναστήρια αποτελούν θαυμάσια τεκμήρια τέχνης και τεχνικής, χτισμένα από το 10ο αιώνα συνδυάζουν την ελληνική ορθόδοξη παράδοση με την εξέλιξη της αρχιτεκτονικής και της ζωγραφικής στον ελληνικό χώρο. Ο ορθόδοξος μοναχισμός έχει προσφέρει σε κάθε γωνιά του τόπου μας θαυμάσια μνημεία, προσαρμοσμένα απόλυτα στη γεωγραφική θέση, το ανάγλυφο του εδάφους και το φυσικό τοπίο.

1.2.3 Πολιτιστικός τουρισμός

Με αφορμή ή την επίσκεψη για πολιτιστικά γεγονότα ή για μνημεία. Η Ελλάδα έχει μια πολύ μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά που αν την εκμεταλλευθεί κατάλληλα θα προσελκύσει ένα μεγάλο μέρος της παγκόσμιας τουριστικής κίνησης. Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική, οι παραδοσιακοί οικισμοί και τα ιστορικά κέντρα των πόλεων αποτελούν βασικά στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς και φυσιογνωμίας της χώρας μας.

Ο πλούτος και η ποικιλομορφία της ελληνικής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αναδεικνύονται στους 653 διατηρητέους παραδοσιακούς οικισμούς, τα 8000 διατηρητέα κτήρια καθώς και τα αρχαία και βυζαντινά μνημεία. Η διατήρηση και η ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αποτελεί συστατικό στοιχείο της τουριστικής ανάπτυξης και της προσφοράς εναλλακτικών δυνατοτήτων για κάθε είδους τουριστική δραστηριότητα. Πολλά κτήρια παραδοσιακής αρχιτεκτονικής έχουν σήμερα αποκτήσει νέες χρήσεις και στεγάζουν διάφορες λειτουργίες, όπως τουριστικά καταλύματα, μουσεία, εκθέσεις, εστιατόρια, δημόσιες και δημοτικές υπηρεσίες κ.λπ. Τα ιστορικά κέντρα των ελληνικών πόλεων αναζωογονούνται με ανακαινίσεις κτηρίων, πεζοδρομήσεις και διαμορφώσεις χώρων αποτελώντας ελκυστικούς τόπους επίσκεψης τους.

Επιπλέον σε ολόκληρο τον ελληνικό χώρο είναι διάσπαρτες οι οχυρώσεις θέσεων και οικισμών με φυλάκια, πύργους ή τείχη με επάλξεις και πύργους. Χτισμένα από τους Βυζαντινούς, συχνά επάνω σε θέσεις οχυρωμένες από τους αρχαίους χρόνους, δέχτηκαν αργότερα προσθήκες και επεκτάσεις από Φράγκους, Ενετούς ή Γενουάτες και από τους Οθωμανούς. Τα κάστρα του ελληνικού χώρου σηματοδοτούν την ιστορική διαμόρφωση του τόπου μας και αποτυπώνουν τη διαδοχή ιστορικών εποχών, οικοδομικών τεχνικών και πολιτιστικών προτύπων.

1.2.4 Οικοτουρισμός

Τουρισμός δηλαδή που συνδυάζει την τοπική οικονομική ανάπτυξη, διαφύλαξη της ποιότητας του περιβάλλοντος και την ανάδειξη των φυσικών πλεονεκτημάτων και της ιστορίας μιας περιοχής.

Οι συνδυασμοί όλων ή κάποιων από τα είδη τουρισμού που αναφέραμε πιο πάνω μπορούν να συμβάλουν καθοριστικά στην ανάπτυξη του τουρισμού στη χώρα μας. Η προσφορά τουριστικών πακέτων γαστρονομίας, ψυχαγωγίας και ενημέρωσης για τον πολιτιστικό πλούτο που διαθέτει η Ελλάδα πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα για τους τουριστικούς πράκτορες καθώς θα αμβλύνει τη χωροταξική συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας, και θα αναβαθμίσει και θα εμπλουτίσει το τουριστικό προϊόν που προσφέρεται από αυτήν.

1.2.5 Θεραπευτικός - Ιαματικός τουρισμός

Η φύση εκτός από σπάνια τοπία ιδιαίτερες φυσικές ομορφιές, χάρισε στην Ελλάδα και πηγές με σημαντικές θεραπευτικές ιδιότητες. Τα ιαματικά λουτρά αποτελούν μέρος του εθνικού πλούτου της χώρας, ενώ οι θεραπευτικές τους ιδιότητες ήταν γνωστές, ήδη, από τους αρχαίους χρόνους.

Οι ιαματικοί φυσικοί πόροι είναι διάσπαρτοι στην ελληνική επικράτεια, ενώ τα νερά των συγκεκριμένων πηγών διαφέρουν από τα συνηθισμένα, είτε λόγω της υψηλής τους θερμοκρασίας είτε λόγω της παρουσίας σπάνιων δραστικών συστατικών. Τα νερά αυτά χαρακτηρίζονται ως μεταλλικά εξαιτίας της θερμοκρασίας ή

της γενικής τους χημικής σύστασης. Εκτός από τις ψυχρές μεταλλικές πηγές υπάρχουν

και οι θερμοπηγές, με τις οποίες οικοδομήθηκε ένας κλάδος θεραπευτικής αγωγής, η ιαματική υδροθεραπεία (θερμαλισμός).

εικόνα 2: Μια από τις πισίνες με τα ιαματικά νερά στην Αριδαία

Η γεωγραφική κατανομή των πηγών δεν είναι τυχαία, καθώς συνδέεται είτε με τεκτονικά γεγονότα, όπως, για παράδειγμα, στις περιπτώσεις των πηγών του Καϊάφα, της Κυλλήνης και του Λαγκαδά, είτε με ηφαιστειακές δραστηριότητες όπως, για παράδειγμα, στις περιπτώσεις των πηγών των Μεθάνων, της Μήλου, της Λέσβου, της Σαμοθράκης και της Λήμνου.

Η υδροθεραπεία είναι ιδιαίτερα σημαντική για την αντιμετώπιση πολλαπλών παθήσεων, όπως

είναι τα αρθριτικά και οι ρευματοπάθειες, και διακρίνεται σε δύο είδη: την εσωτερική, η οποία περιλαμβάνει την ποσιθεραπεία (πόση ιαματικών νερών), εισπνοθεραπεία (εισπνοή των αερίων ή των σταγονιδίων των μεταλλικών νερών) και τις πλύσεις (στοματικές, ρινικές, γυναικολογικές) την εξωτερική, η οποία περιλαμβάνει τα λουτρά, τις καταιονήσεις (για ορισμένο χρόνο το σώμα δέχεται το θερμομεταλλικό νερό, που έρχεται με ψηλή ή χαμηλή πίεση) τις υδρομαλάξεις (το σώμα δέχεται την πίεση του νερού), την υδροκινησιοθεραπεία (συνδυασμός λουτροθεραπείας και κινησιοθεραπείας, όσο το σώμα βρίσκεται στο νερό) και την πηλοθεραπεία (εφαρμογή πηλού, που έχει «ωριμάσει», σε σημεία του σώματος με διάφορες παθήσεις).

1.2.6 Ελληνική φύση - Οικολογικός τουρισμός

Η Ελλάδα διαθέτει ιδιαίτερα πλούσιο και ποικίλο φυσικό περιβάλλον, καθώς παρά τη μικρή της έκταση παρουσιάζει σπάνια γεωμορφολογία με έντονες αντιθέσεις και πολλές περιοχές υψηλής οικολογικής αξίας. Χιλιάδες δαντελωτές ακτές, επιβλητικά βουνά, σπήλαια και φαράγγια, λίμνες, ποτάμια, βιότοποι εξαιρετικής ομορφιάς και μοναδικά Οικοσυστήματα «προικίζουν» την ελληνική γη με εντυπωσιακά τοπία, τα οποία σε συνδυασμό με το ήπιο κλίμα της χώρας, καθιστούν την Ελλάδα ιδανικό προορισμό για τους λάτρεις του οικολογικού-εναλλακτικού τουρισμού. Επισκεπτόμενος διάφορες περιοχές της χώρας, ο φυσιολάτρης περιηγητής έχει την ευκαιρία:

εικόνα 3: φαράγγι Τσούτσουρος, Αστερούσια Όρη, Κρήτη

να περιπλανηθεί στα αισθητικά δάση ή να εξερευνήσει τους εθνικούς δρυμούς όχι μόνο στην ορεινή ενδοχώρα αλλά και σε ορισμένα νησιά ή κοντά σε ποταμούς και σε λίμνες να απολαύσει τα υπέροχα μνημεία της φύσης, τα φαράγγια, τα σπήλαια και τους καταρράκτες να παρατηρήσει και να θαυμάσει τα σπάνια είδη πουλιών που φωλιάζουν ή καταφεύγουν στα παράκτια οικοσυστήματα και τους υγρότοπους (βραχώδεις ακτές, αμμώδεις παραλίες, αμμοθίνες, «δέλτα» ποταμών, λίμνες, έλη, αλ ίπεδα κ.α.), να μελετήσει την εξαιρετική ποικιλία της

χλωρίδας στην ελληνική ύπαιθρο, να επισκεφθεί τα μοναδικά θαλάσσια πάρκα της Αλοννήσου και της Ζακύνθου, όπου βρίσκουν, αντίστοιχα, καταφύγιο δύο προστατευόμενα είδη, η μεσογειακή φώκια μονάχους-μονάχους και η θαλάσσια χελώνα καρέτα-καρέτα, να συμμετάσχει σε δραστηριότητες extreme σπορ (κανόε-καγιάκ, rafting, monoraft, hydrospeed, cannoyeing, ποδήλατο βουνού κ.α.), που τα τελευταία χρόνια γνωρίζουν θεαματική άνοδο στην Ελλάδα τέλος, να διαμείνει σε πρότυπες αγροτουριστικές μονάδες, που αναπτύσσονται σε όλη την επικράτεια και δίνουν τη δυνατότητα στον επισκέπτη να γνωρίσει την τοπική αρχιτεκτονική, πολιτισμική και γαστρονομική παράδοση, αλλά και τα προϊόντα, τις αγροτικές ασχολίες και την καθημερινή ζωή των κατοίκων κάθε περιοχής.

Οι επισκέπτες των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών οφείλουν να τηρούν προσεκτικά τις απαιτήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος από τη ρύπανση, την αποφυγή κάθε ενόχλησης των φυσικών βιοτόπων και διατάραξης της ισορροπίας των οικοσυστημάτων.

1.2.7 Θαλάσσιος τουρισμός

Ο πλούτος και η ποικιλία των ελληνικών θαλασσών, τα ατελείωτα χιλιόμετρα των ελληνικών ακτών και τα χιλιάδες ελληνικά νησιά, οι προστατευμένες θαλάσσιες περιοχές χιλιάδων τετραγωνικών χιλιομέτρων, το ήπιο κλίμα, τα υψηλά ποσοστά ηλιοφάνειας και το ενδιαφέρον και εναλλασσόμενο τοπίο της, καθιστούν την Ελλάδα ιδανικό προορισμό για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων θαλάσσιου τουρισμού. Το πλεονέκτημα αυτό ενισχύεται τόσο από τη ναυτική παράδοση χιλιετηρίδων, όσο και από τις ευνοϊκές για θαλάσσιους πλόες ειδικές συνθήκες: τα ελληνικά πελάγη θεωρούνται ασφαλή από τη σκοπιά των ναυτικών κινδύνων, οι αποστάσεις μεταξύ των ακτών είναι -μικρές, ενώ εξίσου ευνοϊκές είναι και οι συνθήκες, που σχετίζονται με την ένταση των ανέμων και τις θερμοκρασίες περιβάλλοντος και θάλασσας.

εικόνα 4: Βόλτες και αγώνες με κανό

Ο θαλάσσιος τουρισμός άρχισε να αναπτύσσεται στην Ελλάδα τη δεκαετία του '60 και, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, εξελίσσεται με γρήγορους ρυθμούς. Στο χώρο των κρουαζιέρων, τα κρουαζιερόπλοια με ελληνική σημαία, που πραγματοποιούν ολιγοήμερες ή πολυήμερες κρουαζιέρες σε ελληνικά λιμάνια και λιμάνια άλλων χωρών της Ανατολικής Μεσογείου, είναι άνω των 160.000 Κ. Ο. Χ. και έχουν συνολική δυναμικότητα άνω των 10.000 επιβατών. Όμως, τα ελληνικά λιμάνια επισκέπτονται και κρουαζιερόπλοια με ξένη σημαία, που φέρνουν στα θαλάσσια σύνορα της χώρας περισσότερους από 500.000 επιβάτες, κατά έτος.

1.2.8 Αγροτουρισμός

Ο αγροτουρισμός είναι μια ήπια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο, με την οποία ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να γνωρίσει τις αγροτικές περιοχές, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και την καθημερινή ζωή των κατοίκων, τα πολιτισμικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του χώρου αυτού, με σεβασμό προς το περιβάλλον και την παράδοση. Επίσης, η δραστηριότητα αυτή φέρνει τον επισκέπτη σε επαφή με τη φύση καθώς και με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, στις οποίες μπορεί να συμμετέχει, να ψυχαγωγηθεί και να νοιώσει τη χαρά της περιήγησης, της γνώσης και της ανακάλυψης. Παράλληλα, κινητοποιεί τις παραγωγικές, πολιτισμικές και αναπτυξιακές δυνάμεις ενός τόπου, συμβάλλοντας έτσι στην αειφόρο περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του αγροτικού χώρου.

Πολλές επιχειρήσεις σ' όλη τη χώρα, προσφέρουν τη δυνατότητα να απολαύσετε τα μοναδικά πλεονεκτήματα της ελληνικής υπαίθρου, μέσω ειδικών προγραμμάτων αγροτουρισμού. Οι επιχειρήσεις αυτές κατατάσσονται στις παρακάτω κατηγορίες:

- * πρατήρια / εκθετήρια αγροτουριστικών προϊόντων
- * αγροτουριστικά κέντρα εστίασης και αναψυχής
- * τουριστικά γραφεία, που αναλαμβάνουν τη διοργάνωση ή την υλοποίηση προγραμμάτων υπαίθριων δραστηριοτήτων και περιηγήσεων οικοτουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος
- * αγροκτήματα
- * επιχειρήσεις παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων
- * εργαστήρια λαϊκής τέχνης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

2.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΤΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Σ' αυτό το κεφάλαιο θα αναφερθούμε στην εναλλακτική μορφή τουρισμού που αφορά περισσότερο την χώρα μας, μιας και η Ελλάδα ανέκαθεν ήταν χώρα με πλούσια γεωργική ανάπτυξη. Ο αγροτουρισμός είναι μια νέα μορφή τουρισμού η οποία μπορεί να βοηθήσει την οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας. Ας δούμε όμως πιο αναλυτικά τι είναι και τι δεν είναι ο αγροτουρισμός.

Ο αγροτουρισμός για την ύπαιθρο είναι:

- Ένας τρόπος ανάπτυξης της υπαίθρου διαμέσου μιας ήπιας μορφής τουρισμού
- Μια επιτυχημένη Ευρωπαϊκή πολιτική ανάπτυξης της υπαίθρου, με παράδοση πλέον των 40 χρόνων στα σημαντικά προβλήματα ερήμωσης της υπαίθρου, της αστυφιλίας και της αγροτικής παραγωγής
- Μια ευκαιρία να αντιμετωπίσει και η Ελλάδα, με τον ίδιο τρόπο, τα προβλήματα της ελληνικής υπαίθρου
- Η εμπλοκή των αγροτών και μόνο στην παροχή αυτής της ήπιας μορφής τουρισμού με αποτέλεσμα τα εισοδήματα να επιστραφούν στην τοπική κοινότητα
- Η διατήρηση των εθίμων, της λαογραφίας, της χειροτεχνίας, των παραδοσιακών τεχνών και εργασιών και των ασχολιών που τείνουν να εκλείψουν
- Η ανάδειξη της διαφορετικότητας και μοναδικότητας του κάθε τόπου

Ο αγροτουρισμός για την ύπαιθρο δεν είναι:

- Η βίαιη, μαζική και επεμβατική με πάσης φύσεως ξενοδοχεία και επιχειρήσεις που αλλοιώνουν τον χαρακτήρα της υπαίθρου\
- Απλά μια ωραία ιδέα
- Μια ευκαιριακή και γρήγορη λύση
- Η εκμετάλλευση του πλούτου της περιοχής από επιχειρηματίες που ανήκουν στην τοπική κοινότητα
- Η ανάπτυξη που παραβλέπει την πολιτιστική κληρονομιά
- Η ισοπέδωση και η ομοιογένεια των τόπων

Ο αγροτουρισμός για την αγροτική οικογένεια είναι:

- Ένας ουσιαστικός τρόπος να συμπληρώνει ολοχρονίς η οικογένεια της υπαίθρου, το ήδη χαμηλό εισόδημα της
- Ένας τρόπος να βρουν απασχόληση οι νέοι, οι αγρότισσες, οι κάτοικοι της υπαίθρου, των οικονομικά ασθενέστερων ορεινών και μειονεκτικών περιοχών
- Η υποδοχή του επισκέπτη σε ένα φιλικό και ζεστό περιβάλλον
- Η επιδίωξη να γνωρίσει ο επισκέπτης τον τόπο μας, να τον νοιώσει οικείο και αν θέλει να ξανάρθει

Ο αγροτουρισμός για την οικογένεια δεν είναι:

- Μια ευκαιριακή τόνωση του αγροτικού εισοδήματος. Η μετατροπή του αγρότη σε ξένο και η εγκατάλειψη της γης και των παραδοσιακών ασχολιών
- Η εγκατάλειψη της υπαίθρου για αναζήτηση δουλειάς
- Η απρόσωπη παροχή υπηρεσιών, το επιπόλαιο σκεπτικό «πως δεν θα τον ξαναδούμε τον τουρίστα»

Ο αγροτουρισμός για τον ταξιδιώτη είναι :

- Η φιλοξενία σε ένα περιβάλλον λιτό με τοπικό χαρακτήρα, με όλες τις απαραίτητες ανέσεις αλλά χωρίς πολυτελείς εξάρσεις
- Η επαφή του επισκέπτη με την αγροτική ζωή, τις καλλιέργειες, τις αγροτικές εργασίες, με την φύση, την χλωρίδα και την πανίδα.
- Η ενεργή συμμετοχή του τουρίστα σε ένα σύνολο δραστηριοτήτων:
  - I. Αγροτικές δραστηριότητες (π.χ περισυλλογή μανιταριών, ελιάς, τρύγος κ.λ.π.)
  - II. Οικοτουρισμός (παρατήρηση πουλιών, πανίδας, χλωρίδας, επισκεψιμοί υδροβιότοπων κ.λ.π.)
  - III. Αθλήματα περιπέτειας (π.χ ράφτινγκ, πεζοπορία, αλεξίπτωτο πλαγιάς, κ.λ.π.)
  - IV. Πολιτιστικών περιηγήσεων (π.χ επισκέψεις σε μοναστήρια, εκκλησίες, γεφύρια, μουσεία, λαογραφία, μελισσοκομίας, παραδοσιακούς οικισμούς, αρχαιολογικούς χώρους κ.α.)
  - V. Μαθήματα (π.χ μαθήματα αργαλειού, ελληνικών χορών, γαστρονομίας, ελληνική-κρητική- ηπειρώτικη κουζίνα, γευσιγνωσία, οινοποιεία, βιολογικά, τοπικά προϊόντα, παραγωγή μελιού κ.λ.π.)
- Η γαστρονομία ως βασικό συστατικό του ποιοτικού αγροτουρισμού, η χρήση παραδοσιακών συνταγών με τοπικά βιολογικά προϊόντα
- Η γνωριμία του επισκέπτη με την τοπική κοινότητα με τρόπο, αμμεσο, φιλικό και οικείο

Ο αγροτουρισμός για τον ταξιδιώτη δεν είναι:

- Η ασκητική και «μίζερη» φιλοξενία σε αυτό που αποκαλούμε «ενοικιαζόμενα δωμάτια» χωρίς άνεση, καθαριότητα.
- Η αντιμετώπιση της φυσικής αγροτικής ζωής σαν ένα «σκηνικό»
- Η αναπαράσταση των παραδόσεων –εθίμων της περιοχής μόνο και μόνο για τουριστική κατανάλωση
- Οι παθητικές διακοπές
- Η παροχή απλά ενός καλού γεύματος
- Η απουσία του αγρότη και της νοικοκυράς, η έλλειψη επικοινωνίας και επαφής με τους ντόπιους

2.2 Η έννοια του αγροτουρισμού

Ο αγροτουρισμός είναι από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, οι οποίοι επιδιώκουν την απαλοιφή αρνητικών και τη διερεύνηση θετικών κοινωνικών και πολιτιστικών και περιβαλλοντικών εσόδων.

Η ελληνική πρακτική και η σχετική με το θέμα βιβλιογραφία, συνοψίζουν μια εννοιολογική οριοθέτηση του όρου «αγροτουρισμός» ως εξής :

«Είναι εκείνη η τουριστική δραστηριότητα που αναπτύσσεται σε χώρο μη αστικό με απασχολούμενους κύρια στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα και ειδικότερα σε οικογενειακής ή συνεταιριστικής μορφής μικρές τουριστικές μονάδες παροχής αγροτικών υπηρεσιών, με σκοπό την ενίσχυση του αγροτικού εισοδήματος και της τοπικής οικονομίας τόσο από την εκμετάλλευση των τουριστικών καταλυμάτων (ενοικιαζόμενα δωμάτια, πανσιόν, ξενώνες, camping), όσο και από την τροφοδοσία των τουριστικών μονάδων με προϊόντα τοπικής παραγωγής γεωργικών συνεταιρισμών».

2.2.1 Μορφές Αγροτουρισμού

Οι κυρίαρχες μορφές αγροτουρισμού σε διεθνές επίπεδο είναι οι διακοπές σε αγροκτήματα και οι διακοπές σε αγροτικά καταλύματα (αγροικίες) που βρίσκονται στον αγροτικό οικισμό.

Η Ελλάδα με τη μεγάλη οικιστική της διασπορά, με την πολυνησιακή της συγκρότηση, με την αποκεντρωμένη μνημειακή της τοπογραφία, με το εναλλασσόμενο τοπολογικά μορφολογικές της αντιθέσεις και με τις διαφοροποιημένες κλιματολογικές της συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις για ανάπτυξη μιας πλατιάς κλίμακας μορφών αγροτουρισμού.

Οι μορφές αυτές μπορούν να καταταχθούν σε δυο κατηγορίες :

- **ο αμιγής αγροτουρισμός**, όπου οι φιλοξενοούμενοι πέρα από τον κύριο προορισμό τους

(διακοπές - ανάπαυση), ασχολούνται είτε με αγροτικές εργασίες κατά κανόνα σε αγρόκτημα (περιποίηση ζώων, άρμεγμα, τυροκομία, θερισμός, τρυγητός, οπωροκηπευτική, μελισσοκομία, κτλ.), είτε και πολλές φορές παράλληλα, με ψυχαγωγικές δραστηριότητες, από αυτές που τους προσφέρει το περιβάλλον της αγροτικής περιοχής (κολύμπι, ψάρεμα, πεζοπορία, ορειβασία, κυνήγι, ιππασία, κλπ)

- **ο σύνθετος αγροτουρισμός**, όπου οι τουρίστες, πέρα από τις παραπάνω δραστηριότητες, που μπορούν να αναπτύξουν μάλλον περιθωριακά, ικανοποιούν και κάποιες προσωπικές ανάγκες τους, που εξειδικεύουν τον αγροτουρισμό της περιοχής όπως για παράδειγμα τουρισμός υγείας, αθλητισμού, φυσιολατρίας, θρησκείας και πολιτισμού.

Κύριες μορφές αμιγή αγροτουρισμού στην Ελλάδα

- Αγροτουρισμός σε χωριά ιδιαίτερου φυσικού κάλους (ορεινά και μη) που προσελκύουν τους επισκέπτες, αξιοποιώντας την ομορφιά της τοποθεσίας τους
- Αγροτουρισμός σε νησιωτικές ή παραλιακές περιοχές οι οποίες αξιοποιούν τους θερινούς μήνες τον ήλιο και τη θάλασσα.
- Αγροτουρισμός σε παραδοσιακούς οικισμούς οι οποίοι έχουν να αναδείξουν ξεχωριστή αρχιτεκτονική που προσελκύει τον κάτοικο των τσιμεντένιων αστικών κέντρων.
- Αγροτουρισμός κοντά σε προστατευόμενες περιοχές, όπως εθνικούς δρυμούς, υδροβιότοπους οι οποίες εκτός από φυσικό κάλλος, αναλαμβάνουν να εμπλουτίσουν γνώσεις των επισκεπτών σε θέματα οικολογίας.
- Αγροτουρισμός σε καταλύματα συνεταιριστικής μορφής, όπου τα μέλη των συνεταιρισμών, κυρίως γυναίκες προσφέρουν προϊόντα δικής τους ή τοπικής παρασκευής και αυθεντική φιλοξενία.

Κύριες μορφές σύνθετου αγροτουρισμού στην Ελλάδα

- Αγροτουρισμός σε περιοχές με ιαματικές πηγές, γνωστές ως λουτροπόλεις, ειδικά υδροθεραπευτήρια οι τουρίστες υπόκεινται σε κάποιες θεραπευτικές αγωγές με ένα συνδυασμό αποτοξίνωσης και σωματικής χαλάρωσης.
- Αγροτουρισμός σε ορεινά χωριά στην περιοχή των οποίων λειτουργεί οργανωμένο χιονοδρομικό κέντρο, που αποτελεί το στοιχείο έλξης των τουριστών.
- Αγροτουρισμός σε αγροτικές περιοχές με αθλητικές εγκαταστάσεις, όπου προσφέρονται όλες οι δυνατότητες για ανάπαυση και άθληση.
- Αγροτουρισμός σε κατασκηνωτικούς χώρους (camping), που βρίσκονται στον περίγυρο αγροτικών οικισμών με τους οποίους συνδέονται οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά.
- Αγροτουρισμός για παιδιά μικρής ηλικίας, που πραγματοποιείται σε παιδικές κατασκηνώσεις με αθλητικές εγκαταστάσεις, πλήρη φιλοξενία και προσφορά μορφωτικού, ψυχαγωγικού προγράμματος.

- Αγροτουρισμός σε κέντρα διερχομένων τουριστών που βρίσκονται σε ειδικούς κόμβους και δέχονται περαστικούς για να τους προσφέρουν φιλοξενία
- Αγροτουρισμός σε αγροτικές περιοχές όπου υπάρχουν πολιτιστικά ενδιαφέροντα. Οι διακοπές στις περιοχές αυτές συνδέονται με πνευματικές ενασχολήσεις.

Όλες οι παραπάνω μορφές αγροτουρισμού στην Ελλάδα εντοπίζονται σε αγροί περιοχές, οι τύποι των καταλυμάτων είναι κυρίως δωμάτια εντός της οικίας της αγροτικής οικογένειας ή καταλύματα που αποτελούν προέκταση της κατοικίας τέλος ανεξάρτητα της οικίας δωμάτια, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ανεξαρτη ιδιωτικής ζωής των κατοίκων και των επισκεπτών.

2.2.2 Στόχοι Αγροτουρισμού

Ο αγροτουρισμός στοχεύει σε δύο παράλληλους στόχους:

- Να δώσει τη δυνατότητα στον τουρίστα να περάσει ήρεμες διακοπές μέσα στη φύση, έξω από το πλαίσιο του ανεπτυγμένου τουρισμού, μέσα σε ένα φιλόξενο περιβάλλον που δημιουργεί η ίδια η φύση και οι άνθρωποι της
- να ενισχύσει τον επαγγελματία του αγροτικού εισοδήματος με την εκμετάλλευση καταλυμάτων και την τροφοδοσία των επισκεπτών, των καταλυμάτων, με προϊόντα ντόπιας αγροτικής παραγωγής και της τοπικής λαϊκής τέχνης.

Κάτω από αυτήν την οπτική γωνία ο αγροτουρισμός αποτελεί μια πραγματικά μορφή τουριστικής ανάπτυξης που στοχεύει:

- Στο συνδυασμό συνεργασίας των τριών τομέων της παραγωγής μιας χώρας (πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς)
  - Στην περιφερειακή ανάπτυξη, αφού η ύπαρξη του αποτελεί σημαντικό λόγο δημιουργίας αναπτυξιακών έργων υποδομής και ανωδομής
  - Στην ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών και οικολογικών επιβαρύνσεων
  - Στην άνοδο του οικονομικού επιπέδου των περιοχών αυτών και στη συμπλήρωση του εισοδήματος των κατοίκων καθώς και στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας του αγροτικού πληθυσμού
  - Στη διασφάλιση και στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, έχοντας συγχρόνως θετική επίδραση στη συγκράτηση των πληθυσμών στον τόπο κατοικίας.
- Παράλληλα με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας επιβιώνουν συχνά επαγγέλματα που τείνουν να εκλείψουν και τέτοια στη χώρα μας θεωρούνται αυτά που σχετίζονται χειρονακτικές τέχνες, όπως η ξυλογλυπτική, η αργυροχρυσοχοΐα, η κεραμική, υφαντική
- Στη βελτίωση και διάθεση των τοπικών και γεωργικών προϊόντων καθώς και στη γνωριμία

τους με το κοινό

- Στη διατήρηση, την προβολή και την αξιοποίηση της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς
- Γνωριμία με τη φύση και ψυχολογική ικανοποίηση και ανάταση του τουρισμού με την επαφή του με αυτή

Στην ενεργοποίηση του τοπικού πληθυσμού με την ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε περιοχές που μέχρι σήμερα παρέμεναν αναξιοποίητες, ενώ στην πραγματικότητα διαθέτουν δυναμική ανάπτυξης.

2.2.3 Γιατί να ασχοληθούμε με τον Αγροτουρισμό;

Για να κρατήσουμε τον κόσμο στην ύπαιθρο. Για να τονώσουμε την αγροτική ζωή, να ενισχύσουμε το οικονομικό εισόδημα. Για να σταματήσουν να ερημώνουν τα ορεινά χωριά και οι μειονεκτικές περιοχές της Ελλάδας, που για διάφορους λόγους δεν είχαν μέχρι πρόσφατα ευκαιρία ανάπτυξης και αξιοποίησης. Για να κρατήσουμε τους νέους στον τόπο του και να δώσουμε διέξοδο από την ανεργία. Δεν είναι τυχαίο ότι η πολιτική ανάπτυξης του αγροτουρισμού αποτελεί κεντρική κατευθυντήρια πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως απάντηση στα ζητήματα της πολυλειτουργικής γεωργίας, της ενίσχυσης του αγροτικού εισοδήματος, της περιφερειακής ανάπτυξης, της προστασίας του περιβάλλοντος, του αιτήματος του σύγχρονου ανθρώπου για την ποιότητα ζωής. Αυτό το μοντέλο ανάπτυξης που πολλοί «εταίροι» στη Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν υλοποιήσει εδώ και δεκαετίες στην Γαλλία, την Ιταλία, την Αυστρία, υπήρξε η απάντηση στην ερήμωση της περιφέρειας και στη μείωση του αγροτικού εισοδήματος. Σήμερα υπολογίζεται ότι το 70% των Αμερικάνων, Αυστραλών, Αυστριακών, και Γερμανών και όχι πολύ μικρότερο ποσοστό των κατοίκων των υπολοίπων χωρών του ΟΟΣΑ κάνουν σε ετήσια βάση αγροτουρισμό.

Με τον αγροτουρισμό, πετυχαίνουμε την παραμονή των κατοίκων στις περιοχές τους, την διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, την ανακαίνιση σπιτιών και αρχοντικών που αφέθηκαν στον χρόνο. Μέσω του αγροτουρισμού προβάλλεται η πολιτιστική κληρονομιά, η μοναδικότητα της κάθε περιοχής, που χάνεται και διαβρώνεται. Σήμερα υπάρχουν περί τις 5.000 ορεινές περιοχές που αντιμετωπίζουν ενδεχόμενο, είτε να εξαφανιστούν ολοκληρωτικά, λόγω της αραιοκατοίκησης που συνδέεται με την μεγάλη ηλικία, είτε να αποκτήσει ένα εντελώς νέο πολιτισμό που τυχαίνει να φτάσει εκεί σαν μετανάστης από κάποια άλλη χώρα, κινδυνεύοντας έτσι να χαθεί ένα μεγάλο κομμάτι ιστορικής συνέχειας. Σε συνδυασμό με την ανάγκη να συγκροτήσουν τις δυναμικές τους, σε μια διαδικασία ευαισθητοποίησης και αναστροφής πορείας δραστηριοποίησης των νέων

ανθρώπων, ο αγροτουρισμός θα αποτελέσει το μεγάλο κίνητρο. Παράλληλα δεν πρέπει να παραβλέψουμε το γεγονός ότι, αποτελεί μια ευκαιρία προσέγγισης των κατοίκων της Ευρώπης, καθώς και των κοινωνιών που αναπτύσσονται στα πλαίσια αυτά παρ' όλες τις διαφορετικές πολιτισμικές και θρησκευτικές παραδόσεις.

Τώρα που τα σημάδια κορεσμού του κλασσικού μοντέλου τουρισμού έχουν αρχίσει να γίνονται εμφανή και τα οφέλη άρχισαν να ισοσκελίζουν τα προβλήματα, είναι φανερό πως πρέπει να αναζητήσουμε νέες διεξόδους και μοντέλα τουριστικής ανάπτυξης. Σήμερα αρχίζει να γίνεται συνείδηση ότι η ανάπτυξη των ήπιων μορφών τουρισμού και ιδιαίτερα ο αγροτουρισμός, που χαρακτηρίζεται από τα στοιχεία του σεβασμού στον άνθρωπο και στο περιβάλλον είναι η πλέον κατάλληλη μορφή τουρισμού που συμβάλει στην καλύτερη γνωριμία και επικοινωνία των κατοίκων της Ευρώπης, στην διαπαιδαγώγηση των πολιτών ως προς την ανεκτικότητα της όποιας διαφοράς τους και την προστασία των φυσικών πόρων της ηπείρου.

Η Ελλάδα δεν θα σταματήσει να είναι συνυφασμένη με τον μαζικό τουρισμό, αλλά όμως διαθέτει εξαιρετικούς και ποικίλους τουριστικούς πόρους που μπορούν να αξιοποιηθούν και να αναδείξουν ένα νέο εναλλακτικό πρόσωπο, ένα ήπιο τουριστικό μοντέλο, ένα ποιοτικό προϊόν προσανατολισμένο σε ένα εξίσου ποιοτικό τμήμα της αγοράς.

Ο αγροτουρισμός δεν είναι απλώς μια μορφή τουρισμού. Είναι μια διαφορετική προσέγγιση στον τρόπο ζωής, μια νέα πραγματικότητα, ένα νέο όραμα.

εικόνα 5: Αγροτουρισμός, μια νέα πραγματικότητα., Αγρόκτημα ΕΝΑΓΡΟΝ, στο Ρέθυμνο, Κρήτης

2.3 Είδη αγροτουριστικών καταλυμάτων

Τα αγροτουριστικά καταλύματα είναι μια μορφή αντίστασης στον ισοπεδωτικό μαζικό τουρισμό, τον τουρισμό χωρίς ταυτότητα.

Ο αγροτουρισμός δίνει τη δυνατότητα στον επισκέπτη να περάσει ήρεμες διακοπές μέσα στη φύση, έξω από το πλαίσιο του ανεπτυγμένου τουρισμού, μέσα σε ένα φιλόξενο κλίμα που δημιουργεί η ίδια η φύση και οι άνθρωποί της. Επίσης έρχεται σε επαφή με τον παραδοσιακό τρόπο ζωής των κατοίκων των χωριών και γνωρίζει την αυθεντική τοπική κουζίνα. Ο αριθμός των παραδοσιακών καταλυμάτων στην Ελλάδα αυξάνεται συνεχώς καθώς υπάρχουν ξενοδοχεία και μονάδες διαμονής με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά προσαρμοσμένα, στο φυσικό περιβάλλον και στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική της ελληνικής υπαίθρου.

Η διαμονή σε παραδοσιακούς οικισμούς από πέτρα και ξύλο δίνει μια άλλη διάσταση στις διακοπές και φυσικά δίνει τη δυνατότητα να γνωρίσουμε από κοντά τη γνήσια ελληνική φιλοξενία όπως μόνο οι κάτοικοι στα χωριά ξέρουν να την παρέχουν.

Αυτή τη στιγμή τα αγροτουριστικά καταλύματα περιλαμβάνουν συνολικά πάνω από 5.000 κλίνες, συγκεντρωμένες κυρίως σε Ηπειρο, Πελοπόννησο, Στερεά Ελλάδα και Κρήτη, περιοχές που φαίνεται να κατέχουν τα πρωτεία, από την άποψη των υποδομών. Υπάρχουν όμως καταπληκτικά καταλύματα, με πληθώρα δραστηριοτήτων για τον επισκέπτη και στη Θράκη, τη Δυτική Μακεδονία κ.ά.

εικόνα 6: εσωτερικό αγρικού ξενώνα <ΕΡΑΓΟΝ>, στη περιοχή Αξού, Ρεθύμνου, Κρήτης

Αγροτουρισμός σημαίνει φιλοξενία σε ένα περιβάλλον λιτό με τοπικό χαρακτήρα, επαφή του επισκέπτη με την αγροτική ζωή, τις καλλιέργειες, τις αγροτικές εργασίες, με την φύση, τη χλωρίδα και την πανίδα.

Επίσης δίνει τη δυνατότητα στον επισκέπτη να γνωρίσει τα ήθη και τα έθιμα μιας περιοχής που αναβιώνουν με αυθεντικό τρόπο καθώς και ενεργή συμμετοχή του σε μία σειρά δραστηριοτήτων. Όπως, αγροτικές δραστηριότητες (μάζεμα ελιάς, τρύγος), παρατήρηση πουλιών, πανίδας, χλωρίδας, επισκέψεις υδροβιότοπων, συμμετοχή σε αθλήματα περιπέτειας (ράφτινγκ, πεζοπορία), πολιτιστικών περιηγήσεων (εκκλησίες, μονές, μνημεία, γεφύρια, παραδοσιακά κτίρια), γευσιγνωσία (οινοποιεία, βιολογικά, τοπικά προϊόντα, παραγωγή μελιού) καθώς και μαθήματα παραδοσιακών δραστηριοτήτων

(αργαλειός, ελληνικοί χοροί)

Τα είδη αγροτουριστικών καταλυμάτων είναι τα εξής

- Μικρές ξενοδοχειακές μονάδες - ξενώνες
- Ενοικιαζόμενα δωμάτια στα σπίτια αγροτικών οικογενειών
- Ανεξάρτητες αγροτικές κατοικίες παραδοσιακής αρχιτεκτονικής (που εναρμονίζονται με το φυσικό περιβάλλον).
- Κάμπινγκ σε αγροκτήματα, τα οποία δεν είναι διαδεδομένα στην Ελλάδα σε αντίθεση με ορισμένες περιοχές της Ευρώπης.

Όπως είναι φανερό, η απαιτούμενη υποδομή του αγροτουρισμού είναι μικρής κλίμακας, συγκρινόμενη με εκείνη του μαζικού τουρισμού. Ο αγροτουρισμός δεν απαιτεί εξελιγμένη τουριστική υποδομή, τουλάχιστον στα πρώτα στάδια της ανάπτυξης του. Παράλληλα, η προσφορά των αγροτικών προϊόντων είναι άφθονη, καθώς αυτά είναι κατά κύριο λόγο ελεύθερα αγαθά (αέρας, νερό, φύση).

2.3.1 Αγροτουριστική μονάδα στη Ροδόπη

Από τις πρώτες αγροτουριστικές μονάδες που φαίνεται να έχουν αναπτυχτεί στην Ελλάδα είναι της Ροδόπης.

Οι νέες γυναίκες της Μαρώνιας Ροδόπης ανέλαβαν την ανάπτυξη του αγροτουρισμού στο τόπο τους. Σε συνεργασία με αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες, οι Θρακιώτισσες, δημιούργησαν τουριστικό συναιτερισμό διατήρησης της παραδοσιακής μορφής.

Οι τουρίστες θα μπορούν να επισκέπτονται χειμώνα καλοκαίρι τη Μαρώνια, να διαμένουν σε σπίτια τα οποία διατηρούν την κλασική αρχιτεκτονική, χωρίς να υποστούν σοβαρές παρεμβάσεις για συντήρηση και αναπαλαίωση, ώστε να αλλοιωθεί η αρχική τους διαρρύθμιση αλλά και η εξωτερική τους όψη.

Οι επισκέπτες μένουν μαζί με αγροτικές οικογένειες, γεύονται τα ελληνικά φαγητά και έχουν την ευκαιρία να μάθουν από κοντά τον ελληνικό τρόπο ζωής, διασκέδασης και απασχόλησης. Για τους τουρίστες υπάρχουν ειδικά προγράμματα ξεναγήσεων και εκδρομών στον αρχαιολογικό χώρο της Μαρώνιας, στο λιμάνι της, στα αξιοθέατα της περιοχής, ενώ παράλληλα οργανώνονται βραδιές με φολκλορικές εκδηλώσεις, όπου κυριαρχεί η θρακιώτικη παράδοση.

Η προβολή, εντός και εκτός, που έγινε στη Μαρώνια είχε ως αποτέλεσμα να καταφτάσουν από την Ευρώπη τουριστικά γκρουπ, αλλά και μεμονωμένες παρέες για θερινές διακοπές στο τόπο αυτό. Τόσο η τότε πρόεδρος κ. Ρωξάνη Βολουδάκη, όσο και οι άλλες γυναίκες του συναιτερισμού

φαινόταν αισιόδοξες ότι η Μαρώνεια είχε μπει στο δρόμο της ανάπτυξης του αγροτουρισμού. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο γυναικείος αγροτικός-τουριστικός συνεταιρισμός της Μαρώνειας ήταν την περίοδο εκείνη δεύτερος σε πανελλήνια κλίμακα μετά από εκείνον που δημιούργησαν γυναίκες επίσης, στη Πέτρα Μυτιλήνης.

-ΤΑ ΝΕΑ 8/7/1989-

2.4 Ιστορία του αγροτουρισμού στην Ελλάδα και στο εξωτερικό

2.4.1 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Ιστορικά η πρώτη εμφάνιση του τουρισμού υπαίθρου και του αγροτουρισμού τοποθετείται το 19ο αιώνα, όταν ο τότε αστικός πληθυσμός πραγματοποιούσε εκδρομές με τους ατμοκίνητους σιδηρόδρομους. Όμως ο αγροτουρισμός ως συγκροτημένη εναλλακτική μορφή τουρισμού, εμφανίζεται για πρώτη φορά τη δεκαετία του '60 στις Η.Π.Α. (Ρ3ΓΓΠ /Γ3πο1ι Ιουπίτι). Στη χώρα μας, οι πρώτες μορφές αγροτουριστικής δραστηριότητας έλαβαν χώρα το 1984, με την ίδρυση των πρώτων γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών (Πέτρα Λέσβου, Αμπελάκια, Αράχωβα, Μαστιχοχώρια Χίου).

Στην Ελλάδα ο αγροτουρισμός αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του γενικού τουρισμού της δεκαετίας του 1980 με τη θέσπιση από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (Μ.Ο.Π.) και ειδικότερα του Κανονισμού ΕΕ 2088/85. Στη συνέχεια, διευρύνθηκε η ενθάρρυνση εφαρμογής αγροτουριστικών επενδύσεων στο πλαίσιο της διαρθρωτικής πολιτικής της Ε.Ε με τους Κανονισμούς Ε.Ε, 797/85, 2328/91, 950/97, Π.Ε.Π. (1994- 1999), τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες Leader I (1991-1993), Leader II (1994-1999) και Leader Plus (2000-2006). Ακόμα, έχουν αναπτυχθεί μια σειρά από αγροτουριστικές πρωτοβουλίες φορέων της Δημόσιας Διοίκησης, όπως της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, του Ελληνικού Οργανισμού Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων Χειροτεχνίας (Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ.) των Ο.Τ.Α. Και του συνεταιριστικού χώρου (ΠΑ.ΣΕ.ΓΕ.Σ.) κ. ά..

Στη βάση του παραπάνω θεσμικού και κανονιστικού πλαισίου, αναπτύχθηκαν αξιόλογες προσπάθειες αγροτουρισμού, με τη μορφή της φιλοξενίας. Σημαντικότερες πρωτοβουλίες θεωρούνται αυτές που έγιναν από τους Γυναικείους Αγροτουριστικούς Συνεταιρισμούς στα Αμπελάκια Θεσσαλίας (1984), στην Πέτρα της Μυτιλήνης (1984), στα Μαστιχοχώρια της Χίου, στην Αράχωβα της Βοιωτίας, στον Άγιο Γερμανό Πρεσπών και στη Μαρώνεια Ροδόπης (1985), στον Άγιο Γεώργιο Γρεβενών (1992), στην Ζαγορά Πηλίου (1993), στη Δαδιά Σουφλίου και στους

Ψαράδες της Φλώρινας (1994), στην Πορταριά Πηλίου (1997), στην Αλιστράτη Σερρών (1997), στην Άνω Καλλινίκη Φλώρινας (1997), στη Γλώσσα Σκοπέλου (1999) και το Δίκτυο Αγροτουρισμού στον Αποκόρωνα Κρήτης (2001).

Οι μορφές αγροτουρισμού που κυριαρχούν σε άλλες χώρες και έχουν ως βάση το μεγαλογεωργό ως κύριο επιχειρηματικό φορέα δεν μπορούν να εφαρμοστούν στην Ελλάδα, είτε για λόγους γεωγραφικής και πολιτιστικής ιδιαιτερότητας είτε για λόγους λειτουργικούς, αφού η Ελλάδα ιστορικά δεν διαθέτει μεγάλες γεωργικές εκτάσεις (αγροκτήματα) που θα μπορούσε να τις εκμεταλλευτεί, ούτε συγκροτημένη αγροτική επιχειρηματική βάση που να δικαιολογεί την ανάπτυξη ολοκληρωμένων προγραμμάτων.

Συγκρίνοντας τα δύο σχήματα που διεθνώς έχουν αναπτυχθεί στον αγροτουρισμό και λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες του ελληνικού αγροτικού χώρου, διαπιστώνεται ότι η μορφή που ταιριάζει περισσότερο στην ελληνική πραγματικότητα είναι το σύστημα της φιλοξενίας σε αγροτουριστικά καταλύματα “Bed and breakfast”. Η διαπίστωση αυτή στηρίζεται στην συγκριτική αντιπαράθεση ποσοτικών κυρίως μεγεθών που χαρακτηρίζουν τις συνθήκες και τις προϋποθέσεις εφαρμογής της ειδικής αυτής μορφής τουρισμού στον ελλαδικό χώρο.

Συνεπώς, ο αγροτουρισμός στην Ελλάδα, εκ των πραγμάτων, στηρίζεται σε μια άλλη βάση και είναι συνδεδεμένος με την τοπική ιδιαιτερότητα κάθε περιοχής και το βαθμό ανάπτυξης τοπικών επιχειρηματικών πρωτοβουλιών.

2.4.2 ΔΙΕΘΝΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Ο αγροτουρισμός στη διεθνή πρακτική έχει επικρατήσει με τις ακόλουθες δύο βασικές μορφές.

- Τη μορφή των διακοπών σε αγροκτήματα «Farm house holidays» που είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη σε χώρες, όπου η έννοια «αγρόκτημα» είναι συνυφασμένη με τη γεωργική εκμετάλλευση (Αυστρία, Γερμανία κλπ) και οι φιλοξενοούμενοι συμμετέχουν στη ζωή των αγροτών και τις αγροτικές ραστηριότητες.
- Τη μορφή των διακοπών σε αγροτουριστικά καταλύματα που παρέχουν «κλίνη και πρωινό» - “Bed and breakfast” - που αφορά στη δημιουργία τουριστικών καταλυμάτων και ενοικιαζομένων δωματίων σε εξωαστικούς μικροσυννοικισμούς ή σε αγροτικά καταλύματα (αγρικοίες) που βρίσκονται μέσα στον αγροτικό οικισμό και παρέχουν φιλοξενία τουριστών σ’ αυτά. Το σύστημα αυτό προσιδιάζει ιδιαίτερα σε χώρες, όπως είναι η Βρετανία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Ιρλανδία

Η διεθνή εμπειρία, όπως έχει καταγραφεί από το 1950 και μετά, στις χώρες Γαλλία, Ιταλία, Αγγλία, Ιρλανδία, Δανία, Γερμανία, Βέλγιο, Ολλανδία, Ισραήλ, Αμερική και Καναδά, δείχνει ότι το πρότυπο του αγροτουρισμού ποικίλει ως προς την μορφή και το βαθμό ανάπτυξης του. Αυτό εξαρτάται από τις ιδιαιτερότητες κάθε χώρας, την οικονομική δομή, την μεγάλη ή μικρή εκμετάλλευση στο αγρόκτημα, το βαθμό ανάπτυξης του συνεταιριστικού κινήματος, τη γεωργική υπερπαραγωγή, την τοπική επιχειρηματικότητα, το αγροτικό εισόδημα, το βαθμό των περιφερειακών ανισοτήτων

- * Γερμανία-περιστασιακή αγροτική ανάπτυξη
- * Αυστρία-ανάπτυξη καταλυμάτων μέσα σε φάρμες

- * Ηνωμ.Βασίλειο-BkB,ενοικιαζόμενα δωμάτια κ κατασκοινώσεις
- * Γαλλία-Ανάπτυξη με βάση τις οικονομικές δυνατότητες των αγροτών
- * Ολλανδία-Επισκέψεις σε παραδοσιακούς οικισμούς κ αγροτικές οικοτεχνίες-βιοτεχνίες
- * Ιταλία-Οικονομικά κίνητρα από την κεντρική κυβέρνηση για την αγροτουριστική ανάπτυξη
- * Πολωνία-Το 6.7% των διανυκτερεύσεων στην Πολωνία λαμβάνει χώρα σε αγροτουριστικά καταλύματα

2.5 ΦΟΡΕΙΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Φορείς αγροτουριστικής ανάπτυξης και πολιτικής στην Ελλάδα είναι:

- ◆ Νομαρχίες
- ◆ Δημοτικές και κοινοτικές αρχές
- ◆ Αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις
- ◆ Τοπικοί πολιτιστικοί σύλλογοι
- ◆ Υπουργείο Γεωργίας
- ◆ Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού(ΕΟΤ)
- ◆ Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος(Α.Τ.Ε)
- ◆ Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών(ΠΑ.ΣΕ.ΓΕΣ)
- ◆ Γενική Γραμματεία Ισότητας(Γ.Γ.Ι.) (Αποστολόπουλος και Γιάνγκου,2005, και Αποστολοπουλος κ.α.

εικόνα 7: Δασικό χωριό Κέδρος, κοντά στο χωριό Καταρράκτης, στα Τζουμέρκα Ιωαννίνων

ΜΕΡΟΣ Β

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ :

ΕΥΛΟΓΙΑ Η ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟ.

3.1 Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

3.1.1 Η στροφή προς τη φύση και ο ρόλος του Τουρισμού

Ανέκαθεν ο άνθρωπος ζούσε μέσα στη φύση σαν «γέννημα και θρέμμα» της και σαν αναπόσπαστο μέρος της. Ανέκαθεν και ανεξάρτητα από τον τρόπο ζωής του, που συχνά δεν συμβιβαζόταν με το φυσικό τρόπο ζωής, είχε επαφή με τη φύση. Και ανέκαθεν ο απομακρυσμένος από τη Φύση άνθρωπος, επεδίωκε να γυρίσει σε αυτή.

Αυτή η τάση του ανθρώπου να αναζητά τη Φύση, όταν εκδηλώνεται με τη μορφή της τουριστικής δραστηριότητας, ονομάζεται από τους ψυχολόγους Τουριστικό σύμπλεγμα του Ανταίου, που μεταφορικά σημαίνει ότι ο άνθρωπος οφείλει την ύπαρξή του στη Φύση και ότι παίρνει δύναμη και αναγεννάται κάθε φορά που έρχεται σε επαφή μαζί της.

Η αγάπη του ανθρώπου για τη Φύση τα τελευταία χρόνια αναζωπυρώθηκε και εκδηλώθηκε με τη λεγόμενη «στροφή προς τη Φύση» που αντιπροσωπεύει την επιθυμία του ανθρώπου να γυρίζει, μόνιμα ή προσωπικά, στο φυσικό του περιβάλλοντος, μακριά από το ανθρωπογενές αστικό όπου από τύχη ή από ανάγκη ζει.

Η στροφή αυτή είναι αντίδραση του ανθρώπου ενάντια στο σημερινό πιεστικό και ασφυκτικό τρόπο ζωής που το αστικό περιβάλλον δημιουργεί και οι διάφορες κοινωνικές, οικονομικές, εργασιακές και πολιτικές συνθήκες επιβάλλουν. Ενθαρρύνεται όμως και από πολλούς παράγοντες, υποκειμενικούς και αντικειμενικούς που επηρεάζουν τους ανθρώπους της σημερινής εποχής. Μερικοί από τους παράγοντες αυτούς αναφέρονται στις παραγράφους που ακολουθούν αμέσως μετά.

Η στροφή προς τη Φύση υποστασιοποιείται με τη μετάβαση των ανθρώπων στα αστικά κέντρα στην Ύπαιθρο. Και γι'αυτή τη μετάβαση το μοναδικό σχεδόν «διαβατήριο», το μοναδικό μέσον και η μοναδική ευκαιρία είναι ο τουρισμός. Γιατί τουρισμός σημαίνει διακοπές, σημαίνει δηλαδή ότι οι άνθρωποι των πόλεων «διακόπτουν» τις οποιοσδήποτε υποχρεώσεις που έχουν, επιβαλλόμενες ή εκουσίως αναλαμβανόμενες, και έχουν ελεύθερο χρόνο για να απομακρυνθούν προσωρινά από τους τόπους όπου ζουν και εργάζονται. Και το κάνουν για να ελαφρύνουν τα οικονομικά, κοινωνικά, ψυχολογικά κ.λπ. βάρη ου έχουν επωμιστεί από τον τρόπο ζωής τους και για να αναζητήσουν σε ένα διαφορετικό περιβάλλον, στη Φύση, αυτό που τους λείπει, αυτό που ανακουφίζει, αυτό που τους ισορροπεί.

3.1.2 Οι παράγοντες της στροφής προς τη Φύση και οι μορφές τουρισμού που τους ενισχύουν.

Το αυξημένο ενδιαφέρον του ανθρώπου για το περιβάλλον.

Το περιβάλλον έχει υποστεί πολλά πλήγματα από τις ανθρώπινες δραστηριότητες, που χάριν της ποσοτικής, άναρχης, ανεξέλεγκτης, και κερδοσκοπικής οικονομικής ανάπτυξης, απέβλεπαν στην υπερεκμετάλλευση και ληστρική χρήση των φυσικών πόρων με τραυματικές για τη φύση τακτικές και με παραβίαση των Φυσικών Νόμων, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν τα σημερινά περιβαλλοντικά προβλήματα που απειλούν την ανθρώπινη ζωή και τον ίδιο τον πλανήτη.

Η απειλή αυτή ξύπνησε ένα μεγάλο μέρος του Γήινου πληθυσμού, που αποφάσισε να κινητοποιηθεί και να πάρει όσα και όποια μέτρα μπορούσε για την προστασία του περιβάλλοντος.

Στα πλαίσια της κινητοποίησης αυτής δημιουργήθηκαν σε ανεπτυγμένες χώρες του κόσμου, ομάδες ανθρώπων με τη μορφή οικολογικών ή περιβαλλοντικών ή φυσιολατρικών οργανωμένων συνόλων που έχουν καταστατική υποχρέωση να προστατεύουν το περιβάλλον.

Στον πολιτικό στίβο διαμορφώθηκε το κίνημα των Πρασίνων, που ήδη συγκαταλέγεται στις σοβαρές πολιτικές δυνάμεις των Ευρωπαϊκών Χωρών.

Στην πολιτική πρακτική οι Κυβερνήσεις, η Ευρωπαϊκή Ένωση και πολλοί άλλοι παγκόσμιοι οργανισμοί αναγκάστηκαν να θεσπίσουν και να εφαρμόσουν μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος.

Στην Εκπαίδευση καθιερώθηκε η περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

Στην αναπτυξιακή δραστηριότητα καθιερώθηκε το δόγμα της αειφορικής ανάπτυξης.

Στον τουριστικό τομέα αναπτύχθηκε ο λεγόμενος Εναλλακτικός ή ήπιος ή μαλακός τουρισμός του οποίου οι μερικότερες εναλλακτικές μορφές είναι προστατευτικές και φιλικές προς το περιβάλλον

Ο Οικοτουρισμός χαρακτηρίζεται σαν το πιο γρήγορα αναπτυσσόμενο τμήμα της παγκόσμιας Τουριστικής αγοράς, ο αειφόρος τουρισμός αντιπροσωπεύει το δόγμα της αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης και ο Τουρισμός Υπαίθρου με τον Αγροτικό και Γεωργικό Τουρισμό και με τις λοιπές υπαίθριες τουριστικές μορφές, συνεχώς μεγεθύνεται και η αντίστοιχη τουριστική πελατεία συνεχώς αυξάνεται. Αντίθετα ο μαζικός τουρισμός, που κατηγορείται για τις δυσμενείς περιβαλλοντικές του επιπτώσεις, μειώνεται ή τουλάχιστον καταβάλλονται προσπάθειες να μειωθεί ή να ακολουθήσει ηπιότερες τακτικές.

Στην κοινή γνώμη και αυτό είναι το σπουδαιότερο, εδραιώθηκε η περιβαλλοντική αντίληψη που εμπεριέχει τη γνώση και το ενδιαφέρον για το περιβάλλον και αυξάνει την ευαισθησία του απλού ανθρώπου για τα περιβαλλοντικά προβλήματα.

Από το άλλο μέρος τα μεγάλα «Οικονομικά συμφέροντα» που συνήθως αντιπροσωπεύονται και υποστηρίζονται από μεγάλες «Κυβερνήσεις», συχνά αδιαφορούν για το περιβάλλον αν και είναι οι κύριοι μολυντές και καταστροφείς του.

3.2 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ «ΜΙΑ ΙΔΙΑΖΟΥΣΑ ΣΧΕΣΗ»

Τα θέματα που σχετίζονται με την οικολογία και το περιβάλλον τα τελευταία χρόνια έχουν αφενός μεν ευαισθητοποιήσει τους κατοίκους σε όλα τα μήκη και πλάτη του κόσμου, αφετέρου δεν έχουν δραστηριοποιήσει εθνικές κυβερνήσεις, διεθνείς διακρατικούς οργανισμούς και οργανώσεις προστασίας του περιβάλλοντος για τη διάσωσή του. Προκειται για ένα θέμα που έχει γενικό χαρακτήρα, αφού αφορά στο στερεό έδαφος (έδαφος και υπέδαφος), τους υδάτινους πόρους (θάλασσες, λίμνες, ποταμούς) και τον εναέριο χώρο, και συνδέεται άμεσα με την εκβιομηχάνιση, τη ραγδαία ανάπτυξη στο συνολό της.

Η σχέση τουρισμού και περιβάλλοντος αποτελεί μία και μόνη παράμετρο του όλου ζητήματος, που έχει όμως ιδιόζουσα σημασία, καθώς η τουριστική ανάπτυξη σε όλο του πλανήτη μπορεί να οδηγήσει σε μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες παρενέργειες:

- απαίτηση ολοένα και νέων χώρων, συχνά δασικών, λόγω τουριστικών εγκαταστάσεων (κυρίως ξενοδοχειακών μονάδων)

- ρύπανση της θάλασσας (και ποταμών-λιμνών) εξαιτίας των αποβλήτων τουριστικών μονάδων και της συνεχώς αυξανόμενης διακίνησης τουριστών.

- εναέρια μόλυνση λόγω της επέκτασης της αεροπορικής διακίνησης και του συγχρωτισμού των αιθέρων τα τελευταία χρόνια.

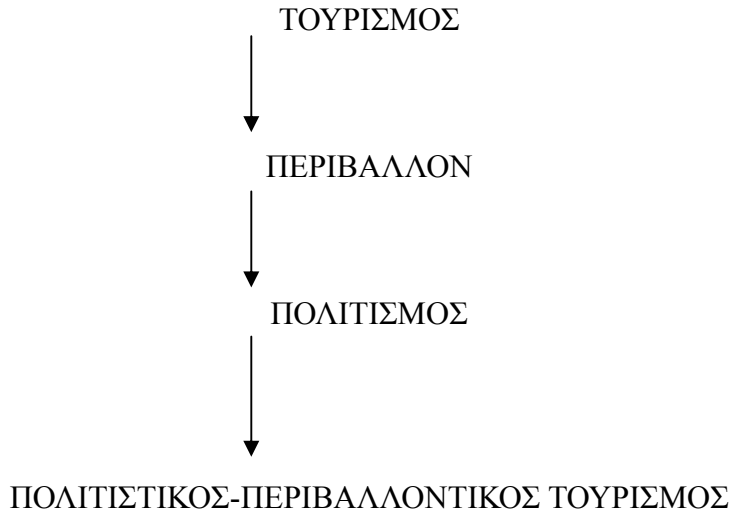
- κάθε είδους ρύπανση και μόλυνση του περιβάλλοντος από τη μαζική χρήση χώρων που ανταποκρίνονται αποκλειστικά στα δεδομένα της τουριστικής ζήτησης, κάθε είδους φθορά και καταστροφή αρχαιολογικών-θρησκευτικών μνημείων.

Εννοείται βεβαίως ότι τα παραπάνω ισχύουν είτε όταν οι κάθε μορφής τουριστικές επιχειρήσεις δεν τηρούν τις σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις είτε όταν δεν υπάρχει το κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο, είτε ακόμη, όταν οι κρατικοί έλεγχοι είναι πλημμελείς. Αντικειμενικά όμως η επέκταση των εναέτιων, θαλάσσιων και οδικών μεταφορών λόγω του τουρισμού επιβαρύνει σοβαρά το περιβάλλον και αυτός είναι ο λόγος που κινεί το ενδιαφέρον τόσο της επιστήμης και της τεχνολογίας, όσο και των επιχειρήσεων του κράτους.

3.3 ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ Ή ΣΥΜΒΙΩΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ--ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ;

Το ζητούμενο στο σύγχρονο μαζικό τουρισμό βρίσκεται στην αναζήτηση μιας συμβιωτικής σχέσης μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος, παρά την αντινομία που φαίνεται να περικλείει αυτή η σχέση. Διότι, κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις, που ανάγονται στην τήρηση των εθνικών και διακρατικών νομοθεσιών και συνθηκών από όλους τους επιχειρηματικούς παράγοντες στον τουρισμό, η προστασία και η διάσωση του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι δυνατή.

Δεν είναι δε δίολου τυχαίο ότι πληθώρα διακρατικών οργανισμών αλλά και επιστημονικών οργανώσεων ταυτόχρονα την τελευταία δεκαετία έχει δημιουργήσει ένα νέο πλαίσιο, μέσα στο οποίο κινείται ο τουρισμός εσχάτως, που παρουσιάζει την ακόλουθη μορφή:

Ο τουρισμός έχει ως βασικές αρχές που διέπουν την όλη οργάνωση και λειτουργία του τις ακόλουθες:

- Σεβασμό των ιστορικών-αρχαιολογικών-λαογραφικών-θρησκευτικών στοιχείων και μνημείων και αποτροπή κάθε είδους φθοράς τους
- Αναζήτηση νέων, «καθαρότερων» τεχνολογιών σε ότι αφορά τη θαλάσσια και εναέρια μεταφορά στη βάση διεθνών συνθηκών.
- Θέσπιση ολοένα και αυστηρότερων κριτηρίων νομοθετικού περιεχομένου σχετικά με την ανέγερση κτιρίων, με τις δασικές εκτάσεις, τους σύγχρονους βιολογικούς καθαρισμούς και τα αποχετευτικά δίκτυα.
- Ελαχιστοποίηση και τελικά εξάλειψη της φωτοχημικής ρύπανσης των μεγαλουπόλεων, η οποία καταστρέφει τόσο την αρχαιολογική όσο και την αρχιτεκτονική κληρονομιά μέσω νέων τεχνολογιών και διοικητικών μέτρων.
- Λήψη μέτρων ανάδειξης του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος σε περιοχές μαζικής υποδοχής τουριστών, ούτως ώστε να μεταβληθούν ορθολογικά σε τουριστικούς πόρους μεγάλης σπουδαιότητας.
- Διατήρηση μέσω των περιβαλλοντικών μέσων προστασίας του κοινωνικού ιστού των τουριστικών περιοχών που οδηγούνται στην ανάπτυξη.
- Περαιτέρω επέκταση των «εναλλακτικών μορφών τουρισμού» οι οποίες προσδίδουν νέο σημαντικό ενδιαφέρον στη λειτουργία επιχειρήσεων του τουριστικού χώρου, ενόψει των εξελίξεων των αρχών του επόμενου αιώνα.
- Εκτεταμένη αναδάσωση των πληγέντων από πυρκαγιά τουριστικών περιοχών, αφενώς ως μέτρο αποκατάστασης της φυσικής ισορροπίας (μιας και η αναδάσωση αποτελεί μία από τις κύριες τεχνικές καταπολέμησης της διάβρωσης του εδάφους) και αφετέρου ως στοιχείο αξιοποίησης μιας περιοχής ως τουριστικού πόρου.
- Τέλος διατήρηση και επέκταση των ειδικών μορφών προστασίας του περιβάλλοντος, όπως οι «βιότοποι», οι «υγροβιότοποι», τα «αισθητικά δάση» και οι «εθνικοί δρυμοί», καθώς και τα ειδικά «θεματικά πάρκα» που μέσα στην τελευταία δεκαετία αναδείχθηκαν σε νέου τουριστικούς πόλου έλξης των τουριστών.

Η διατήρηση της φυσικής αρμονίας μέσω των διεργασιών τουριστικής ανάπτυξης έχει καταστεί πλέον στοιχείο εκ των ουκ άνευ έτσι ώστε ο «πολιτιστικός-περιβαλλοντικός τουρισμός» να αναδεικνύεται σοβαρή μελλοντική προοπτική του Bernardin de St.Pierre (1737-1814) που χρησιμοποιώντας την έννοια της «φυσικής αρμονίας», διέκρινε τις σχέσεις αλληλεξάρτησης φυτών, ζώων, ανθρώπου και ανόργανου περιβάλλοντος, για τις καταστρεπτικές συνέπειες που μπορεί να έχουν στη φυσικά αρμονία οι ανθρώπινες επεμβάσεις βρίσκουν άριστο πεδίο εφαρμογής, αν δεν ληφθούν όλα τα απαραίτητα εκείνα μέτρα στον τουρισμό.

3.4 Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Στις τελευταίες δεκαετίες δύο αντίρροπα κοινωνικοοικονομικά φαινόμενα βρίσκονται σε εξέλιξη και παρατηρούνται σε όλες σχεδόν τις χώρες του κόσμου.

Το πρώτο είναι η συρρίκνωση της Γεωργίας και η υποβάθμιση του Αγροτικού τομέα και το δεύτερο είναι η εκρηκτική αύξηση του τουρισμού.

Οι συνέπειες του πρώτου φαινομένου είναι ότι ο αγροτικός πληθυσμός γηράσκει και μειώνεται. Τα χωριά εγκαταλείπονται. Τα σχολεία κλείνουν. Στις εκκλησίες συγκεντρώνονται ελάχιστοι πιστοί. Οι συγκοινωνίες προς και από τις αγροτικές περιοχές αραιώνουν. Η αγροτική απασχόληση μειώνεται και το αγροτικό εισόδημα ελαχιστοποιείται. Τα προβλήματα υγείας, εργασίας, εκπαίδευσης και πολιτισμού δεν αντιμετωπίζονται επί τόπου αλλά προωθούνται στα αστικά κέντρα και οι δείκτες ποιότητας ζωής παίρνουν τις χαμηλότερες τιμές τους.

Η οικονομική ανάπτυξη, η βιομηχανία, η αστικοποίηση, η παγκοσμιοποίηση της αγοράς, σαν αίτια η αιτιατά, και η γενικότερη αναγέννηση της κοινωνίας αφήνουν στο περιθώριο τις αγροτικές περιοχές.

Αντίθετα, ο τουρισμός παρουσιάζει μια εκρηκτική αύξηση από το 1950 και ήδη αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες, αν όχι τη μεγαλύτερη, βιομηχανίες του κόσμου. Αυτή όμως η βιομηχανία συγκεντρώνεται στις λεγόμενες τουριστικές περιοχές, που είναι κυρίως οι παράκτιες περιοχές, τα μεγάλα πολιτιστικά κέντρα, τα κοσμοπολίτικα τουριστικά θέρετρα, οι εξωτικές θερμές περιοχές που οι τουριστικοί επιχειρηματίες τις καθιέρωσαν, μέσω της προβολής, σαν «τουριστικούς προορισμούς της μόδας». Όλες αυτές οι περιοχές παρουσιάζουν μια απότομη και υπέρμετρη ανάπτυξη, σε βάρος άλλων μη τουριστικών περιοχών, με αποτέλεσμα να παρατηρείται το φαινόμενο του δυϊσμού και της οικονομικής ανισορροπίας.

Οι μελέτες και οι έρευνες συσχετισμού των παραπάνω φαινομένων προσπάθησαν από πολύ νωρίς να απαντήσουν στο βασικό ερώτημα, αν υπάρχει δυνατότητα να διοχετευτεί ένα μέρος της τουριστικής βιομηχανίας στις αγροτικές περιοχές για να αποτραπεί η περαιτέρω συρρίκνωση του Αγροτικού τομέα. Με άλλα λόγια αν μπορεί να αναπτυχθεί ο Αγροτουρισμός και να λειτουργήσει σαν μέσον οικονομικής ανάπτυξης μεταφέροντας κεφάλαια από τις κορεσμένες τουριστικές περιοχές και δημιουργώντας αυξημένα αγροτικά εισοδήματα.

Η απάντηση ήταν καταφατική. Ναι, ο Αγροτουρισμός μπορεί να λειτουργήσει σαν μέσο οικονομικής ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών. Και προς αυτή την κατεύθυνση έπρεπε να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα. Ένα από τα πρώτα μέτρα είναι το πρόγραμμα «Αγροτουρισμό-αγροτοβιοτεχνίας» που η ΕΕ υιοθέτησε με τον Κανονισμό (ΕΚ) 2328/91 μέσα στα πλαίσια της κοινής Αγροτικής πολιτικής σε συνδυασμό με την Πολιτική για τον Τουρισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

4.1 ΘΕΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΒΑΝΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η τουριστική ανάπτυξη όπως ήδη έχει αναφερθεί συνδέεται στενά με την ποιότητα του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων. Η σχέση αυτή όπως εξάλλου είναι αναμενόμενο έχει θετικά και αρνητικά αποτελέσματα στα επιμέρους στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος.

Αναφορικά με τα θετικά αποτελέσματα αυτά επικεντρώνονται:

α) Στη διατήρηση και ανάπτυξη σημαντικών φυσικών περιοχών οι οποίες αποτελούν πόλους τουριστικής έλξης (ανάπτυξη πάρκων και προστατευόμενων περιοχών, συμπεριλαμβανόμενης της σύστασης εθνικών και περιφερειακών πάρκων). Χωρίς τον τουρισμό, αυτές οι φυσικές περιοχές μπορεί να αναπτύσσονταν για άλλες χρήσεις, ή να αφήνονταν στην οικολογική καταστροφή.

β) Στη βελτίωση της περιβαλλοντικής ποιότητας καθώς ο τουρισμός μπορεί να αποτελέσει το κίνητρο για τον έλεγχο της ποιότητας του νερού, του αέρα, της ηχορύπανσης, των απορριμμάτων. Επιπλέον μπορεί να συντελέσει στη βελτίωση της περιβαλλοντικής αισθητικής, μέσω προγραμμάτων διατήρησης του τοπίου, σχεδιασμού και καλύτερης συντήρησης κτηρίων.

γ) Στην αναβάθμιση του περιβάλλοντος καθώς τουριστικές εγκαταστάσεις σωστά σχεδιασμένες μπορούν να αναβαθμίσουν αγροτικά ή αστικά τοπία που διαφορετικά δεν θα υπήρχε ενδιαφέρον γι' αυτά.

δ) Στη βελτίωση των υποδομών κυρίως των οδικών και αεροπορικών υποδομών, των υποδομών ύδρευσης, αποχέτευσης, διάθεσης απορριμμάτων, επεξεργασίας υγρών αποβλήτων και επικοινωνιών.

ε) Στην αύξηση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης. Η παρατήρηση του ενδιαφέροντος των τουριστών για τη φύση και η συνειδητοποίηση της σημασίας της διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος για την τουριστική ανάπτυξη οδηγεί στην αύξηση της ευαισθητοποίησης των κατοίκων των σχετικών περιοχών για το περιβάλλον.

Η ευαισθητοποίηση αυτή αφορά και τους κατοίκους των πόλεων. Ο τουρισμός τους φέρνει σε επαφή με το φυσικό περιβάλλον, κάτι που εν δυνάμει οδηγεί στην περιβαλλοντική τους ενεργοποίηση. Και περιβαλλοντικά ευαίσθητοι πολίτες σημαίνει πολίτες που διεκδικούν και στηρίζουν περιβαλλοντικές πολιτικές.

4.2 ΕΥΝΟΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Τα πλεονεκτήματα που προσφέρει ο αγροτουρισμός στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των αγροτικών περιοχών, συνοψίζονται στα εξής:

- Δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και κατά συνέπεια συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο. Το πλεονέκτημα αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία στις περιοχές που αντιμετωπίζουν σημαντική πληθυσμιακή μείωση και δημογραφική γήρανση. Η δημιουργία των θέσεων αυτών εργασίας είναι καθοριστική για τις ευαίσθητες, από άποψη εργασίας, κοινωνικές ομάδες των νέων και των γυναικών.
- Η δημιουργία υποδομών ήπιας κλίμακας, οι οποίες εναρμονίζονται με το φυσικό περιβάλλον και συμβάλλουν στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου των μόνιμων κατοίκων.
- Η προώθηση των γεωργικών παραδοσιακών προϊόντων στην αγορά και η αύξηση των εσόδων των ατόμων που ασχολούνται με το γεωργικό τομέα
- Ο αγροτουρισμός αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της δυνατότητας συνδυασμού της περιφερειακής ανάπτυξης και της προστασίας και ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος. Είναι μια τουριστική δραστηριότητα που δεν δρα ανταγωνιστικά προς τους φυσικούς πόρους. Αντίθετα, συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση τόσο των μόνιμων κατοίκων όσο και των επισκεπτών στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Ο αγροτουρισμός, ως δραστηριότητα, αναπτύσσεται όλες τις εποχές του χρόνου, αμβλύνοντας έτσι το πρόβλημα της τουριστικής εποχικότητας, που ως γνωστόν, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του ελληνικού τουρισμού.

4.3 ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

Ο αγροτικός χώρος είναι χώρος με περιορισμένες ευκαιρίες ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας και για τα δύο φύλα. Τα τελευταία χρόνια όμως νέες τάσεις ως προς τη συμβολική αξία του αγροτικού χώρου και τις χρήσεις των φυσικών και ανθρώπινων πόρων μετασχηματίζουν τις λειτουργίες του προς πεδία ευρύτερα εκείνου της παραγωγής τροφίμων. Την πολυλειτουργικότητα του αγροτικού χώρου υποστηρίζει η μεταβαλλόμενη φιλοσοφία της αγροτικής πολιτικής ως προς το πρότυπο της αγροτικής ανάπτυξης. Η διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας αποτελεί άξονα προτεραιότητας της πολιτικής και υποστηρίζεται με οικονομικές ενισχύσεις συγκεκριμένων ενεργειών, μέσα στις οποίες εντάσσεται και η στήριξη της επιχειρηματικότητας. Επίσης, η προϊούσα ευαισθητοποίηση του καταναλωτικού κοινού σε διατροφικά ζητήματα, η αναζήτηση του ποιοτικού και ασφαλούς τροφίμου, η επένδυση της υπαίθρου με αναπαραστάσεις που παραπέμπουν στη νοσταλγία του «παλαιού», του «γνήσιου», του «ποιοτικού», του «ειδυλλιακού χαρακτήρα του αγροτικού τοπίου», αποτελούν στοιχεία που ενισχύουν την εικόνα της υπαίθρου ως χώρου τουρισμού και αναψυχής.

Στο πλαίσιο αυτών των τάσεων και πραγματικοτήτων επιχειρηματικές ευκαιρίες ανοίγονται για τη γυναίκα της υπαίθρου, γιατί διαθέτει δεξιότητες και γνώση ώστε να μετατρέψει δραστηριότητες της οικιακής οικονομίας σε εμπορευματικά αγαθά και υπηρεσίες με ποιότητα και τοπικό χρώμα. Πηγές τέτοιων δραστηριοτήτων αποτελούν η παροχή καταλύματος για τουρίστες-επισκέπτες, η μεταποίηση προϊόντων της πρωτογενούς παραγωγής, η τοπική γαστρονομία, τα προϊόντα οικοτεχνίας που ενσωματώνουν την τοπική ταυτότητα και στοιχεία του τοπικού πολιτισμού. Η αναγνωρισιμότητα ενός τοπικού προϊόντος λειτουργεί ως στοιχείο συνειρμικής σύνδεσης του προϊόντος με την περιοχή και στη συνέχεια ως ελκτικός παράγοντας αύξησης της τουριστικής κίνησης σε μια διαδικασία

πολλαπλασιαστικής επίδρασης στην ανάπτυξη θέσεων εργασίας και άντλησης οικονομικών πόρων για την περιοχή (Γιδαράκου 1999, Λαμπριανίδης 2004, Ανθοπούλου 2006). Η έννοια της ποιότητας επενδεδυμένη με αντικειμενικά πιστοποιημένη αξία όπως τα προϊόντα ονομασίας προέλευσης (Π.Ο.Π.) και γεωγραφικής ένδειξης (Π.Γ.Ε.) και με συμβολική αξία που ενσωματώνει αναπαραστάσεις του τόπου και της τοπικής γαστρονομίας συμβάλλει στη χωρική εγγραφή των ιδιοτυπιών των προϊόντων και στη φήμη των περιοχών, διευρύνοντας το πλαίσιο για επιχειρηματική δραστηριότητα των γυναικών, επαναπροσδιορίζοντας τελικά την ταυτότητά τους ως δρώντων υποκειμένων στον αγροτικό χώρο, έξω από τη σκιά του άνδρα-αρχηγού της γεωργικής εκμετάλλευσης και τον επαγγελματικά ανώνυμο χώρο της οικιακής οικονομίας. Η αξιοποίηση των φυσικών πόρων της περιοχής της λίμνης Πλαστήρα αποτελεί ένα παράδειγμα ανάπτυξης δραστηριοτήτων που ευνοούν και τη γυναικεία επιχειρηματικότητα.

Κωδικοποιώντας τη συνεισφορά των επιχειρηματικών πρωτοβουλιών οι οποίες φαίνεται πως μπορούν να αυξήσουν το μερίδιό τους στον επιχειρηματικό στίβο των γυναικών της υπαίθρου και το ρόλο τους στην οικονομική και κοινωνική κατάσταση της ίδιας της γυναίκας όσο και στην τοπική οικονομία και κοινωνία μπορούμε να σημειώσουμε ότι:

Στην ίδια τη γυναίκα:

- I. Προσφέρουν διεξόδους απασχόλησης και ένταξης στην αγορά εργασίας, σε ένα χώρο όπου η προσφορά εξαρτημένης εργασίας είναι εξαιρετικά περιορισμένη.
- II. Αποτελούν ευέλικτες μορφές απασχόλησης, διευκολύνοντας τη γυναίκα να συμφιλώσει τις εργασιακές της υποχρεώσεις με τις οικογενειακές.
- III. Προσφέρουν συμπληρωματικό ή και κύριο εισόδημα στο νοικοκυριό. Στην περίπτωση μονογονεϊκών οικογενειών αποτελούν καλή λύση εξυπηρέτησης των οικονομικών αναγκών με τις αυξημένες υποχρεώσεις της μητέρας απέναντι στη φροντίδα των παιδιών της.
- IV. Δίνουν τη δυνατότητα απόκτησης προσωπικής ιδιοκτησίας και ενδυναμώνουν και αναβαθμίζουν τη θέση της γυναίκας στο νοικοκυριό και το κοινωνικό περιβάλλον. Προσδίδουν στην ίδια την αίσθηση της πληρότητας, αυξάνουν την αυτοπεποίθηση και την αυτοεκτίμησή της.
- V. Αποτελούν για πολλές γυναίκες ευκαιρία απόδρασης από τον αόρατο εργασιακό χώρο του νοικοκυριού ή και από την κυριαρχία του εργοδότη.
- VI. Καλλιεργούν την επικοινωνία με χρηματοδοτικούς, εμπορικούς συνδικαλιστικούς φορείς, ενισχύοντας την επιχειρηματική ικανότητα αλλά και την επικοινωνία με το κοινωνικό περιβάλλον.
- VII. Συμβάλλουν επίσης στη σταδιακή αλλαγή των στερεοτυπικών αντιλήψεων ως προς το φύλο.

Στην τοπική κοινωνία:

- Συμβάλλουν στη διατήρηση της κοινωνικής ισορροπίας, συγκρατώντας γυναικείο δυναμικό και συμβάλλοντας στην ανανέωση του αγροτικού νοικοκυριού.
- Συμβάλλουν στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας των τοπικών γεωργικών προϊόντων μεταποιώντας τα σε προϊόντα με υψηλή πραγματική και συμβολική αξία.
- Συμβάλλουν στη διατήρηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που συγκροτούν την ταυτότητα της περιοχής, προσφέροντας αφενός στην επισκεψιμότητα και την άντληση πόρων για την περιοχή αφετέρου στη διατήρηση τοπικών παραγωγικών συστημάτων, προσφέροντας έτσι πολύτιμη υπηρεσία στη διαφύλαξη της ετερογένειας της ελληνικής περιφέρειας.
- Συμβάλλουν στην αύξηση της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας στην ύπαιθρο, αφενός απασχολώντας, στο μέτρο του μεγέθους τους βέβαια, πρόσθετο εργατικό δυναμικό, αφετέρου λειτουργώντας πολλαπλασιαστικά στη δημιουργία άλλων θέσεων εργασίας και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στον τόπο τους.
- Αυξάνουν την επιχειρηματική συνείδηση στην κοινότητα και καλλιεργούν ερεθίσματα για τη στήριξη ευρύτερα της γυναικείας επιχειρηματικότητας.
- Συμβάλλουν στη μεταφορά τεχνογνωσίας και καινοτομιών, παράγοντας νέα προϊόντα και

υπηρεσίες, σε ένα χώρο που υστερεί σε τέτοιες εφαρμογές.

Αν αυτό το ευρύ σύνολο συνεισφορών μπορεί και σε ποιο βαθμό να υλοποιηθεί αποτελεί ένα καίριο ερώτημα. Τα στερεότυπα των ρόλων θέτουν σημαντικά *συμβολικά και αντικειμενικά εμπόδια*. Το οικογενειακό περιβάλλον *συχνά δεν ενθαρρύνει, η κοινωνία είναι λιγότερο ανοικτή στην αποδοχή της γυναίκας επιχειρηματία*, τουλάχιστον στο αρχικό χρονικό διάστημα λειτουργίας της επιχείρησης, η προβολή προτύπων επιτυχημένων γυναικών επιχειρηματιών απουσιάζει. Η προσωπική ιδιοκτησία/περιουσία των γυναικών είναι συνήθως περιορισμένη και οι ίδιες είναι απρόθυμες να υποθηκεύσουν οικογενειακή περιουσία για να χρηματοδοτήσουν μια επιχειρηματική τους ιδέα.

εικόνα 8:

Παραδοσιακά προϊόντα φτιάχνονται από Αγροτουριστικό Συνεταιρισμό Γυναικών

εικόνα 9: Τραπεζομάντιλο από τον αγροτικό συνεταιρισμό Οικοτεχνόας-Χειροτεχνίας <Η Εργάνη>, στο Γεράνι Λακωνίας

4.4 Γυναικείοι αγροτικοί συνεταιρισμοί στην Ελλάδα

Οι γυναικείοι συνεταιρισμοί αποτελούν τη μορφή επιχειρηματικότητας που θεωρήθηκε ότι ήταν καλό εργαλείο κινητοποίησης των γυναικών του αγροτικού χώρου να «επιχειρήσουν» και υποστηρίχτηκε η σύστασή τους από διάφορους δημόσιους και τοπικούς αναπτυξιακούς φορείς (Koutsou et al 2003, Γιδαράκου 2005, Γιδαράκου κ.ά. 2005). Σε επίπεδο χώρας έχουν συσταθεί 112 περίπου συνεταιρισμοί με 2500-3000 μέλη συνολικά. Σε ένα βαθμό πρόκειται για εφημερία των αριθμών, καθώς σε

πραγματική λειτουργία βρίσκονται πολύ λιγότεροι (κάτι παραπάνω από 60) (Ζάβαλη 2007)

Οι μελέτες που αναφέρονται στη διερεύνηση πτυχών αυτής της μορφής γυναικείας επιχειρηματικότητας καταγράφουν πλεονεκτήματα αλλά σημειώνουν και πολλά προβλήματα. Η ποιότητα των προϊόντων, δυναμισμός των γυναικών, η προσωπική ικανοποίηση ακόμη και όταν το εισόδημα που αποκομίζεται είναι πολύ χαμηλό, η κοινωνικότητα, η επικοινωνία, η απόκτηση επαγγελματικής ταυτότητας, η χωροχρονική ευελιξία της εργασίας, το συμπληρωματικό εισόδημα στο νοικοκυριό καταγράφονται στα ισχυρά σημεία της λειτουργίας τους.

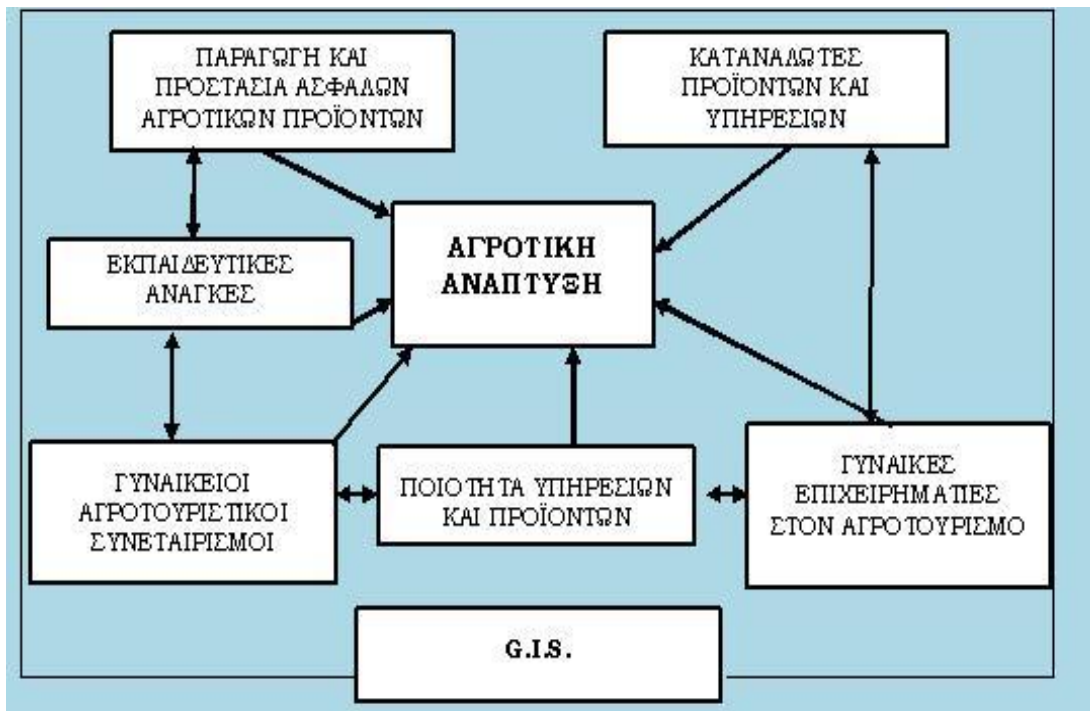
Στα αδύνατα σημεία καταγράφονται

- η χαμηλή διοικητική και οργανωτική εμπειρία,
- η έλλειψη χώρων εργαστηρίου και χώρων αποθήκευσης των προϊόντων για πολλούς από αυτούς,
- το χαμηλό διαθέσιμο κεφάλαιο,
- η δυσκολία παρακολούθησης και προσαρμογής της παραγωγής στις ανάγκες της αγοράς,
- η έλλειψη επαγγελματικής κατάρτισης τα τελευταία ιδιαίτερα χρόνια, και, το σπουδαιότερο πρόβλημα,
- η δυσκολία αποτελεσματικής προώθησης των προϊόντων στην αγορά

Τα έσοδα των μελών κινούνται τελικά σε χαμηλά επίπεδα. Οι γυναίκες δεν αντιμετωπίζουν το συνεταιρισμό με επιχειρηματικά κριτήρια, είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικές στην ανάληψη ρίσκου και σε αναπροσαρμογές των προϊόντων τους στις απαιτήσεις της αγοράς (Γιδαράκου 1999, Kazakoroulos and Gidaraku 2003 Koutsou et al 2003, Ζάβαλη 2007). Έτσι οι αναπτυξιακοί στόχοι με τους οποίους επενδύθηκε αυτή η μορφή επιχειρηματικότητας φαίνεται πως είναι δύσκολο να ικανοποιηθούν.

Ωστόσο ένας μικρός αριθμός αυτών των επιχειρήσεων αποτελεί αξιόλογα παραδείγματα επιχειρηματικότητας αποδίδοντας στα μέλη τους υψηλό εισόδημα. Αναζητώντας τους λόγους επιτυχίας αυτών των συνεταιρισμών, το ικανοποιητικό επίπεδο τεχνογνωσίας, η ετοιμότητα του συνεταιρισμού να διαφοροποιεί τα προϊόντα του με βάση τις ευκαιρίες της αγοράς, η επιδίωξη διασυνδέσεων με τοπικούς αναπτυξιακούς φορείς, η λειτουργία τους σε περιοχές με πλούσια πολιτισμική παράδοση ή τουριστική κίνηση και προ πάντων η ηγετική ικανότητα και δραστηριότητα των προέδρων τους εγγράφονται στα δυνατά σημεία τους.

Η συμβολή των γυναικείων αγροτουριστικών συνεταιρισμών και των γυναικών επιχειρηματιών στην τοπική αγροτική ανάπτυξη."

Την τελευταία κυρίως δεκαετία σε όλη την Ευρώπη γίνεται σημαντική προσπάθεια προώθησης της τοπικής αγροτικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης διαφόρων δραστηριοτήτων, μεταξύ των οποίων σημαντική θέση κατέχουν αυτές που έχουν σχέση με τον αγροτουρισμό. Οι ενέργειες αυτές στοχεύουν στην ανάπτυξη της πολυδραστηριότητας του αγροτικού νοικοκυριού και κατ' επέκταση στη βελτίωση των οικογενειακών εισοδημάτων, με απώτερο στόχο τη συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο και την ανάπτυξη της υπαίθρου. Σημαντικό φορέα ανάπτυξης των παραπάνω δραστηριοτήτων στη χώρα μας αποτέλεσαν οι γυναίκες του αγροτικού χώρου είτε ως μεμονωμένοι επιχειρηματίες, είτε ως μέλη συνεταιρισμών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΩΣ ΤΡΟΧΟΠΕΔΗ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

5.1 ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΚΥΜΑΤΟΣ

Ηθικός τομέας:

«Η μίμηση ξεκινά από τα ανώτερα στρώματα των υπανάπτυκτων κοινωνιών και από το τμήμα του πληθυσμού που συναλλάσσεται με τους τουρίστες. Έτσι, αυτή η ``λούμπεν μπουρζουαζία`` γίνεται μια φθηνή απομίμηση του κυρίαρχου προτύπου της χώρας αποστολής τουριστών»

Π. Τσάρτας

- Πολλά είναι τα προβλήματα που προξενούνται από τις ξένες κουλτούρες και αναπόφευκτα επηρεάζουν τη ιδιοσυγκρασία του λαού που τις υποδέχεται. Οι νέοι τρόποι διασκέδασης (πχ: ναρκωτικά, αλκοολισμός) εντοπίζονται κάθε χρόνο με μεγαλύτερη ένταση. Άγριες συγκρούσεις ανάμεσα σε μεθυσμένους τουρίστες εντός και εκτός των νυχτερινών κέντρων, βιασμοί κοριτσιών που έχουν κάνει χρήση ναρκωτικών χαπιών δεν αποτελούν σενάρια δημοσιογράφων αλλά την πραγματικότητα πολλών νησιών του Αιγαίου και του Ιονίου πελάγους. Παράλληλα, η τάση των τουριστών να σπαταλούν τα χρήματα προερχόμενοι από χώρες τεχνολογικά ανεπτυγμένες, να πληρώνουν με πιστωτικές κάρτες όπου και αν βρίσκονται, να χρησιμοποιούν επιδεικτικά τους φορητούς Η/Υ τους αποτελούν νεωτεριστικές μοντέρνες συνήθειες τις οποίες οι ντόπιοι αργά ή γρήγορα θα μιμηθούν χωρίς επιλεκτικότητα. Επομένως, τα έκλυτα ήθη και οι χαλαρές συνειδήσεις είναι δυστυχώς ό,τι θα υιοθετήσουν οι ντόπιοι.

Οικονομικός τομέας:

- Η κατασκευή πολυτελών κατοικιών, ξενοδοχειακών συγκροτημάτων από ξένα και ελληνικά κεφάλαια σε γόνιμη εθνική γη αποτελεί μια αρνητική παράμετρο στην οικονομία. Ειδικότερα, σημειώνεται μέσω αυτών των επιχειρησιακών τακτικών πτώση στην εθνική αγροτική παραγωγή.

Οικολογικός τομέας:

- Δεν είναι υπερβολή να υποστηριχθεί ότι το φυσικό περιβάλλον καταστρέφεται. Η απόθεση σκουπιδιών από τα ξενοδοχεία στην ξηρά, η μόλυνση των θαλασσών εξαιτίας της ρίψης απορριμμάτων από τα ταχύπλοα πλοία που πραγματοποιούν τακτικά δρομολόγια το καλοκαίρι αποτελούν συχνές συμπεριφοράς ασυνείδητων ατόμων. Εκτός από αυτό, η αποψίλωση των δασών για την κατασκευή νέων κερδοφόρων επιχειρήσεων βλάπτει σοβαρά το έδαφος και προκαλεί κατολισθήσεις και καταστροφικές πλημμύρες.

- Αξίζει ακόμα να αναφερθεί και η κακότεχνη δόμηση νέων κτιρίων σε χώρους που από μόνοι τους διαθέτουν αισθητική υψηλής ποιότητας, όπως οι νησιωτικοί οικισμοί, οι πετρωτές πλαγιές των χωριών κλπ. Ξαφνικά, δηλαδή, παραδοσιακοί χώροι αποκτούν έναν αστικό χαρακτήρα ως προς την αρχιτεκτονική τους χάνοντας τη γοητεία που είχαν επειδή αυτό επιβάλλουν οι κανόνες της βιομηχανικής τουριστικής

Πολιτισμός:

- Αλλοίωση της ελληνικής γλώσσας εξαιτίας των ξενισμών.
- Εισβολή ξένων ηθών που δεν ταιριάζουν στην ιδιοσυγκρασία των Ελλήνων
Εμπορευματοποίηση των αυθεντικών λαϊκών στοιχείων

5.2 ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Υπάρχουν περιπτώσεις που η τουριστική ανάπτυξη έχει αρνητικές συνέπειες στο περιβάλλον και κυρίως:

α) Στο **τοπίο** καθώς σε αρκετές περιπτώσεις, παρατηρείται οι τουριστικές υποδομές να οδηγούν σε υποβάθμιση των φυσικών οικοσυστημάτων και του τοπίου. Η κάλυψη ζωτικού χώρου από το φυσικό περιβάλλον για τις βασικές και τις συνοδευτικές εγκαταστάσεις (τεχνητές πλαζ, μαρίνες, εξέδρες και προστατευτικά αναχώματα) αλλάζουν τη φυσιογνωμία των ακτών και των ορεινών περιοχών. Αυτό δεν αποκλείει βέβαια τις θετικές εκείνες περιπτώσεις, που οι τουριστικές υποδομές εντάσσονται στο φυσικό περιβάλλον χωρίς να το αλλοιώνουν.

Είναι γεγονός ότι τις τελευταίες δεκαετίες, το ελληνικό τοπίο έχει υποστεί ραγδαίες μεταβολές εξαιτίας του τουρισμού, της εγκατάλειψης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και της οικιστικής ανάπτυξης, που σε πολλές περιπτώσεις αλλοίωσαν τον τοπικό χαρακτήρα και δημιούργησαν νέα δεδομένα. Οι επιπτώσεις αυτές είναι δυσμενέστερες αν λάβουμε υπόψη μας ότι το τοπίο δεν αποτελεί στιγμιαία μόνο απεικόνιση της σημερινής κατάστασης, αλλά εμπεριέχει και την αποτύπωση του ιστορικού και πολιτιστικού στίγματος των περιοχών, της συνέχειάς τους μέσα στο χρόνο. Αποτελεί ακόμη αναπόσπαστο μέρος της συλλογικής μνήμης, και με την έννοια αυτή αφορά την ίδια την ποιότητα της ζωής των ανθρώπων. Παράλληλα η τουριστική κίνηση (με την έννοια της παρουσίας πολλών ανθρώπων για περιορισμένο χρονικό διάστημα), όταν δεν είναι σωστά οργανωμένη, ασκεί πιέσεις και προκαλεί βλάβες στα οικοσυστήματα (καταστροφή αμμοθινών, παράκτιας βλάστησης, λιβαδιών ποσειδωνίας, ενδιαιτημάτων φώκιας ή χελώνας κτλ).

β) Στη ρύπανση από τα **στερεά απόβλητα**, καθώς η μη ολοκληρωμένη διαχείριση των στερεών απορριμμάτων υποβαθμίζει την ποιότητα του περιβάλλοντος και ειδικότερα της ατμόσφαιρας, των υπόγειων υδροφορέων, της θάλασσας και του τοπίου, ενώ μπορεί να αυξήσει την πιθανότητα πυρκαγιών. Η ανεξέλεγκτη καύση σκουπιδιών επιβαρύνει την ατμόσφαιρα με τις ιδιαίτερα επικίνδυνες για την υγεία διοξίνες (προερχόμενες κυρίως από την καύση χλωριωμένων πλαστικών), ενώ είναι συχνά πρόξενος πυρκαγιών σε γειτονικές δασικές εκτάσεις. Επιπλέον, σε πολλές περιπτώσεις η γεωλογική διαμόρφωση ευνοεί την διαρροή προς τα υπόγεια νερά τοξικών ουσιών (νιτροενώσεις, βαρέα μέταλλα, χλωριωμένες ενώσεις και υδρογονάνθρακες), ενώ η κακή επιλογή της θέσης μπορεί να μεταφέρει με τον αέρα και τις βροχές τα απορρίμματα στη θάλασσα.

Οι περιβαλλοντικές και οικονομικές επιπτώσεις από την ανεξέλεγκτη διάθεση των στερεών απορριμμάτων, ιδιαίτερα στα νησιά, γίνονται σοβαρότερες, καθώς αυξάνεται η κατανάλωση από την ανάπτυξη του τουρισμού. Ο τουρισμός αφ' ενός μεν εντείνει το πρόβλημα αυξάνοντας τον αριθμό των καταναλωτών και αφ' ετέρου υφίσταται τις αρνητικές συνέπειες, καθώς το περιβάλλον χάνει σταδιακά την ελκυστικότητά του.

γ) Στο **νερό** για το λόγο ότι οι περισσότερες περιοχές που έχουν αναπτυχθεί τουριστικά (με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τα νησιά των Κυκλάδων) ήταν ανέκαθεν χώροι με λίγες βροχοπτώσεις

και μικρά αποθέματα υπόγειου νερού. Στις παραδοσιακές κοινωνίες, σε νησιά και παράκτιες περιοχές, το πρόβλημα αντιμετωπίστηκε κατά το παρελθόν με την εποχική αποθήκευση σε στέρνες και δεξαμενές των οποίων η παροχή εξασφαλιζόταν σε μεγάλο βαθμό από τα συστήματα συλλογής που διέθεταν

Από τα συστήματα αυτά, ελάχιστα παραμένουν σήμερα σε χρήση, καθώς οι ευκολίες που έφερε η τεχνολογία των γεωτρήσεων, αλλά και η εισαγωγή νερού από την ηπειρωτική χώρα, εκτόπισαν τις παραδοσιακές τεχνικές. Όμως τα προβλήματα δε λύθηκαν, αλλά εμφανίστηκαν με νέες μορφές. Οι πυκνές και βαθιές γεωτρήσεις εξάντλησαν γρήγορα τους υπόγειους υδροφορείς και σε πολλές περιπτώσεις προκάλεσαν την είσοδο θαλασσινού νερού (καθώς έπεσε η στάθμη των υδροφορέων) και το νερό έγινε ακατάλληλο για μια σειρά από χρήσεις και κυρίως για την οικιακή κατανάλωση. Η εισαγωγή νερού ήταν η επόμενη λύση. Σήμερα το νερό εισάγεται σε πολλά νησιά, είτε με ειδικά δεξαμενόπλοια, είτε με τη μορφή τυποποιημένου εμφιαλωμένου νερού που, αν και ακριβό, κατέκτησε την αγορά λόγω της ευκολίας στην προμήθεια και της ευελιξίας στη χρήση του.

δ) Στην κατανάλωση ενέργειας η οποία παλαιότερα σε πολλές περιοχές παράγονταν από ανανεώσιμες πηγές. Ιδιαίτερα στα νησιά, η κυριότερη πηγή ενέργειας ήταν ο άνεμος. Η ενέργεια αυτή ήταν συνδεδεμένη με την αγροτική παραγωγή όπως για παράδειγμα η ενέργεια που παραγόταν από τους ανεμόμυλους. Με την είσοδο στην πετρελαϊκή εποχή οι τοπικές πηγές ενέργειας μπήκαν στο περιθώριο και το πετρέλαιο κυριάρχησε σε όλες τις χρήσεις: από την ηλεκτροπαραγωγή έως τις μεταφορές. Τα τελευταία όμως χρόνια, δεν είναι μόνο περιβαλλοντικοί οι λόγοι, που αμφισβητείται η κυριαρχία του πετρελαίου, αλλά και το υπερβάλλον κόστος σε σύγκριση με άλλες εναλλακτικές λύσεις. Π.χ. το ονομαστικό κόστος της κιλοβατώρας στα νησιά (χωρίς δηλαδή να λαμβάνονται υπόψη οι εξωτερικές επιβαρύνσεις) είναι σχεδόν διπλάσιο και σε αρκετές περιπτώσεις τριπλάσιο από το αντίστοιχο κόστος της ηλεκτρικής ενέργειας στο ηπειρωτικό σύστημα. Από την άλλη μεριά, η εποχική διακύμανση της ζήτησης (με διπλασιασμό και τριπλασιασμό των φορτίων κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου) αναγκάζει τις μονάδες ηλεκτροπαραγωγής των νησιών να λειτουργούν τόσο με συστήματα βάσης (με καύσιμο μαζούτ), όσο και με συστήματα αιχμής (με καύσιμο το ακριβότερο ντήζελ).

εικόνα 10:

Πάνω δεξιά:σταματήστε την υπερθέρμανση του πλανήτη,κάτω αριστερά:αποφύγετε την τσιμεντοποίηση

5.3ΟΙ ΔΥΣΜΕΝΕΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Όταν η ανάπτυξη του αγροτουρισμού δεν είναι συμβατή με τις αρχές της αειφορικής διαχείρισης, έχει δυσμενείς επιπτώσεις στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Στην περίπτωση αυτή, οι επιπτώσεις αναφέρονται:

- Στην άναρχη και υπέρμετρη ανάπτυξή του σε βάρος της φέρουσας ικανότητας της περιοχής, που προκαλεί υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος των περιοχών.
- Στον κίνδυνο ανάπτυξης του τουρισμού στις αγροτικές περιοχές εις βάρος της αγροτικής ζωής. Στην πράξη, σε ορισμένες περιπτώσεις εγκαταλείπονται οι αγροτικές εργασίες προς χάριν ενός μεγαλύτερου βραχυχρόνιου τουριστικού κέρδους.
- Στην αλλοίωση του πολιτισμικού χαρακτήρα των αγροτικών περιοχών στις περιπτώσεις που ο αγροτουρισμός ακολουθήσει τα γνωστά αναπτυξιακά τουριστικά "πρότυπα" των περασμένων δεκαετιών.

Ο αγροτουρισμός, αφενός μεν, δεν έχει ακόμα την υπέρμετρη ανάπτυξη όπως ο μαζικός τουρισμός, αφετέρου δε, είναι από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού με τις λιγότερο δυσμενή επιπτώσεις από την ανάπτυξή του. Οι πλέον ευαίσθητες στην τουριστική πίεση περιοχές είναι φυσικά οι παράκτιες, στις οποίες συγκεντρώνεται και ο κύριος όγκος των τουριστών κατά την τουριστική περίοδο. Ο αγροτουρισμός έχει και τις επιπτώσεις του στο φυσικό περιβάλλον που παρουσιάζονται μετά από κάποιο χρονικό διάστημα. Επιφέρει αλλαγές και υποβάθμιση σε χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα, εξαντλεί τους φυσικούς πόρους κλπ.

Οι παράκτιες περιοχές, αποτελούν βασικούς τουριστικούς προορισμούς και κύριο μοχλό τουριστικής ανάπτυξης σε πολλές μεσογειακές χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας. Σε αυτές τις περιοχές υπάρχουν πολλές αλληλεπιδράσεις μεταξύ περιβαλλοντικών, κοινωνικών, πολιτισμικών και οικονομικών παραμέτρων, όπου μια αλλαγή σε κάποιο σημείο είναι ικανή να προκαλέσει αλυσιδωτές αντιδράσεις και να διαταράξει την ισορροπία του συστήματος (Κοκκώσης & Μέξα, 1997).

Μια από τις κυριότερες επιπτώσεις του τουρισμού στα χερσαία οικοσυστήματα προέρχεται από το πάτημα των φυτών και τη συμπίεση του εδάφους εξαιτίας της πεζοπορίας, την οδήγηση τροχοφόρων έξω από το δρόμο κλπ. Προκαλούνται βλάβες στα υπέργεια και υπόγεια τμήματα των φυτών, ενώ το έδαφος συμπιέζεται με αποτέλεσμα τη μείωση της υδατοϊκανότητας, του μεγέθους των πόρων κλπ. Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις προκαλούνται από τη συγκέντρωση τουριστών, την ανάπτυξη καταλυμάτων και υποδομής, την παραγωγή σκουπιδιών και λυμάτων και το κυκλοφοριακό. Η υπερσυγκέντρωση και ο συνωστισμός των τουριστών, στις αγροτικές περιοχές πολλές φορές ξεπερνά τα όρια ανοχής των υποδομών και προκαλούνται προβλήματα ηχορύπανσης, συγκέντρωσης μεγάλου όγκου στερεών αποβλήτων κλπ. Ειδικότερα, το πρόβλημα των απορριμάτων και η διάθεση υγρών αποβλήτων από διάφορες τουριστικές εγκαταστάσεις είναι έντονο.

Πολλοί επισκέπτες κόβουν άνθη και κλαδιά, γεγονός που εγκυμονεί κινδύνους για πολλές φυτοκοινότητες. Το πρόβλημα εντείνεται περισσότερο εάν πρόκειται για σπάνια και ενδημικά φυτά. Η πρακτική αυτή οφείλεται σε έλλειψη συνείδησης και ενημέρωσης πάνω σε θέματα λειτουργίας των οικοσυστημάτων και προστασίας του περιβάλλοντος.

Η διάνοιξη δρόμων και μονοπατιών έχει ως αποτέλεσμα την απομόνωση και τον κατακερματισμό της πανίδας (ιδιαίτερα της μικροπανίδας), ενώ ευαίσθητες οικολογικά περιοχές γίνονται προσιτές στους επισκέπτες, καταστρέφοντας ήσυχα τοπία αναψυχής και σπάνιους βιότοπους. Η επίσκεψη μέσα σε αυτές τις περιοχές ενοχλεί και επηρεάζει την άγρια πανίδα. Έτσι, για παράδειγμα, η προσέγγιση σε τόπους όπου φωλιάζουν πουλιά μπορεί να προξενήσει προβλήματα την περίοδο της αναπαραγωγής και επώασης και να απειλήσει ολόκληρους πληθυσμούς.

Οι αλυκές αποδεικνύονται σημαντικοί πόλοι έλξης τουριστών και στον ευρύτερο χώρο τους

αναπτύσσονται διάφορες δραστηριότητες. Οι περιοχές αυτές, όμως, αποτελούν σημαντικούς βιότοπους για πολλά είδη φυτών, πτηνών και άλλων ειδών της πανίδας. Έτσι, αν οι δραστηριότητες αυτές διεξάγονται ακανόνιστα υπάρχει κίνδυνος αποσταθεροποίησης του οικοσυστήματος.

Αλλοίωση ποιότητας νερού λόγω υπερβολικής άντλησης και αύξησης της πιθανότητας εναλάτωσης και υδροφόρου ορίζοντα (εναλάτωση που ήδη έχει γίνει στις πεδιάδες Καμπανίας, Άργους, Ηλείας, Μεσσαράς κ.λ.π. από την υπερβολική χρήση νερού για τις γεωργικές καλλιέργειες).

Μόλυνση νερών λόγω της απόρριψης απορριμμάτων και αποβλήτων των ξενοδοχείων που δεν έχουν σύστημα βιολογικού καθαρισμού και σύστημα περισυλλογής και διακομιδής απορριμμάτων.

Μόλυνση νερών και λιμνών από το πλήθος των τουριστών που κάνουν παραποτάμιο ή παραλίμνιο τουρισμό.

Άξιο αναφοράς είναι η αλληλεξάρτηση που υπάρχει μεταξύ πολιτιστικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών του τόπου προορισμού. Περιοχές με έντονα πολιτιστικά στοιχεία αποτελούν πόλους τουριστικής ανάπτυξης. Παράλληλα, οι επισκέπτες φέρουν μαζί τους τη δική τους κουλτούρα και ιδεολογία, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει τα τοπικά πολιτισμικά στοιχεία. Οι κάτοικοι τη υπαίθρου, στις αγροτικές περιοχές, είναι συνηθισμένοι σε ένα διαφορετικό τρόπο ζωής, πιο ήρεμο, πιο προσκολλημένο στις τοπικές παραδόσεις και αξίες. Η εισροή ξένων τουριστών, τουριστών με πιο απελευθερομένη αντίληψη των πραγμάτων, έρχεται πολλές φορές αυτό να διαταράξει.

Έχει παρατηρηθεί ότι σε αγροτικές περιοχές που αναπτύχθηκε τουρισμός, τα αγροτικά επαγγέλματα εγκαταλείπονται -ή μετατρέπονται σε δεύτερες ασχολίες- και μεγάλο μέρος του πληθυσμού απασχολείται σε καθαρά τουριστικά επαγγέλματα ή γενικότερα στον τομέα των υπηρεσιών, όπως για παράδειγμα στις μεταφορές, ενοικίαση δωματίων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

6.1 ΕΞΕΛΙΞΗ ΩΣ ΣΗΜΕΡΑ

Ο αγροτικός τουρισμός κάνει την εμφάνιση του στην Ελλάδα τη δεκαετία του 1960 με καθαρά εμπειρική μορφή. Είναι μια προσπάθεια από τους κατοίκους παραθαλάσσιων περιοχών να προωθήσουν τα τοπικά προϊόντα τους προσφέροντας φιλοξενία σε τουρίστες. Η έλλειψη εθνικού ή περιφερειακού σχεδιασμού, καθώς και η έλλειψη συνολικής καταγραφής της υπάρχουσας αγροτουριστικής υποδομής της χώρας και του προσανατολισμού της και παράλληλα η ραγδαία ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού είχε σαν αποτέλεσμα η ιδέα αυτή να μην αποδώσει.

Στη δεκαετία του 1970 που ο Ελληνικός τουρισμός σημείωνε εντυπωσιακή άνοδο, αναπτύχθηκαν καταλύματα της μορφής των ξενώνων, ενοικιαζόμενων διαμερισμάτων και δωματίων, σε μικρά νησιά και οικισμούς της περιφέρειας. Αυτή η μορφή αγροτουρισμού *in fatto* χρηματοδοτήθηκε είτε με τη μορφή προαγοράς κλινών από τους ξένους κυρίως οργανισμούς ταξιδιών είτε με τη μορφή προγραμμάτων < αυτοστέγασης > όπου αντί σπίτια κτίζονταν τουριστικά διαμερίσματα.

Με την ένταξη της Ελλάδας το 1981 στην ΕΟΚ η οποία χρηματοδοτεί προγράμματα ανάπτυξης του αγροτικού τουρισμού, καταρτίστηκε και στη χώρα μας, με συνεργασία των αρμόδιων φορέων όπως Υπουργείο γεωργίας, ΑΤΕ, ΕΟΤ ένα πρόγραμμα αγροτικού τουρισμού, που αποσκοπούσε στην αύξηση του εισοδήματος των κατοίκων των ορεινών περιοχών καθώς και στη συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο. Το πρώτο πρόγραμμα περιλαμβάνει 237 κοινότητες και 21 άγονα νησιά σε 28 νομούς της χώρας. Οι πρώτοι δικαιούχοι ήταν οικονομικά ενεργοί αγρότες, συνταξιούχοι, δήμοι, κοινότητες και συνεταιρισμοί. Σε κάθε νόμο, υπήρχε επιτροπή για την αξιολόγηση των αιτήσεων και των δικαιολογητικών των δικαιούχων, ενώ η Α.Τ.Ε ανέλαβε τη χορήγηση των δανείων. Η οργανωμένη εφαρμογή προγραμμάτων αγροτουρισμού στη χώρα μας ουσιαστικά ξεκινά τη δεκαετία του 1980 με τη θέσπιση από την Ε.Ε των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων [Μ.Ο.Π]. Τα Μ.Ο.Π κάλυψαν την περίοδο 1986-1992 και αναφέρονται στις Μεσογειακές χώρες. Φορέας διαχείρισης των προγραμμάτων αγροτουρισμού ήταν το Υπουργείο εθνικής οικονομίας. Οι στόχοι του προγράμματος και τα κριτήρια εφαρμογής παρέμειναν τα ίδια και η Α.Τ.Ε συνέχισε να δανειοδοτεί τους δικαιούχους.

Ο πρώτος συνεταιρισμός που εντάχθηκε στα αγροτουριστικά προγράμματα ήταν ο Αγροτουριστικός συνεταιρισμός γυναικών Πέτρας Λέσβου που ιδρύθηκε το 1983 με πρωτοβουλία του συμβουλίου ισότητας των δύο φύλων. Το παράδειγμα της Πέτρας ακολουθούν και άλλες περιοχές όπως τα Αμπελάκια, η Αράχοβα και τελευταία η Χίος

εικόνα 11: Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί γυναικών Λέσβου

Στη δεκαετία του 1990 τα προγράμματα αγροτουρισμού εφαρμόστηκαν στα πλαίσια επιχειρησιακών προγραμμάτων του Υπουργείου γεωργίας του Ά και Β κοινοτικού πλαισίου στήριξης. Τα προγράμματα αυτά πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια των κοινοτικών Πρωτοβουλιών LEADER I (1991-1993) και LEADER II (1994-1999). Στο Γ κοινοτικό πλαίσιο στήριξης που εφαρμόζεται από 2000-2006 οι αγροτουριστικές δραστηριότητες πραγματοποιούνται στα πλαίσια του LEADER PLUS και του Ο.Π.Α.Α.Χ όπου υπεύθυνος υλοποίησης σε τοπικό επίπεδο είναι οι Ομάδες τοπικής δράσης καθώς και τα Π.Ε.Π (περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα) που υλοποιούνται σε τοπικό επίπεδο από την διεύθυνση γεωργίας.

Τελευταία, όλο και πιο συχνά οι χειμερινοί μήνες δίνουν στην ερώτηση «διακοπές;» την απάντηση «αγροτουρισμός». Μια ιδέα που παίρνει ερεθίσματα από την ελληνική φύση και υπόσχεται διακοπές και πέρα από το καλοκαίρι

Γραφικά αγροκτήματα στα οποία οι επισκέπτες έχουν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν και να συμμετάσχουν στην καθημερινότητα όσων ζούνε εκεί, μαζεύοντας χόρτα ή καθαρίζοντας πλακόστρωτες αυλές. Μικρά σπιτάκια σε απομονωμένους οικισμούς όπου ο επισκέπτης μοιράζεται το φαγητό με τον ιδιοκτήτη και, συχνά, συμμετέχει στην προετοιμασία και την παρασκευή του. Αγροικίες με λιγοστά μέσα, συχνά χωρίς ηλεκτρικό και τρεχούμενο νερό, μετατρέπονται σε τουριστικά καταλύματα για επισκέπτες που αδιαφορούν για τις ανέσεις του οργανωμένου τουρισμού. Γυναικείοι συνεταιρισμοί που φιλοξενούν στους χώρους τους επισκέπτες και κερδίζουν περισσότερα από τις πωλήσεις των αγαθών που παράγουν και συσκευάζουν οι κυρίες του χωριού, παρά από την ενοικίαση ενός δωματίου.

Αυτές και άλλες πολλές είναι οι μορφές που λαμβάνει ο σύγχρονος αγροτουρισμός, ένα μοντέλο που κερδίζει όλο και περισσότερους φίλους και θεωρείται η απάντηση στα αδιέξοδα που γεννάει ο μαζικός τουρισμός. «Κουρασμένοι» από την τυποποίηση στην οποία κατέληξαν οι διακοπές τους τα τελευταία χρόνια, ορισμένοι συμπατριώτες μας κατανοώντας ότι δεν γνωρίζουν καλά την πατρίδα τους, αλλάζουν συνήθειες.

6.2 Μεγέθη σε αύξηση

Ο αγροτουρισμός γνωρίζει ανάπτυξη καθώς η ΕΕ αλλά και το ελληνικό δημόσιο χρηματοδοτούν ήπιες επενδύσεις και στηρίζουν νέους, στην πλειονότητά τους, επιχειρηματίες.

Αυτή τη στιγμή τα αγροτουριστικά καταλύματα περιλαμβάνουν συνολικά πάνω από 5.000 κλίνες, συγκεντρωμένες κυρίως σε Ηπειρο, Πελοπόννησο, Στερεά Ελλάδα και Κρήτη, περιοχές που φαίνεται να κατέχουν τα πρωτεία, από την άποψη των υποδομών. Υπάρχουν όμως καταπληκτικά καταλύματα, με πληθώρα δραστηριοτήτων για τον επισκέπτη στη Θράκη, τη Δυτική Μακεδονία κ.ά.

Ιδιαίτερη μορφή του αγροτουρισμού είναι οι γυναικείοι συνεταιρισμοί που λειτουργούν, με σκοπό την ανάπτυξη του εναλλακτικού αυτού μοντέλου και συνάμα, τη βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής θέσης των γυναικών και του αγροτικού πληθυσμού γενικότερα. Οι

πιο γνωστοί είναι οι συνεταιρισμοί των Ζαγοράς και Πορταριάς, Γερακίου Λακωνίας, Αγιάσου Λέσβου, Αγίου Γερμανού Πρεσπών, Διαδιάς Σουφλίου

6.3 Θεωρία και πράξη/ενδεικτικά παραδείγματα

Στην Αμφίκαια με άλογα

Το Reportage επισκέφτηκε πρόσφατα τον Πρότυπο Χώρο Αγροτουριστικών Δραστηριοτήτων «Αμφίκαια» που βρίσκεται στους πρόποδες του Παρνασσού, ανάμεσα στην Αμφίκλεια και στην Κάτω Τιθορέα. Μέσα σε αγρόκτημα 200 στρεμμάτων, έχουν κτιστεί 14 πέτρινα και 2 ξύλινα σπιτάκια, έχουν φυτευτεί 3.000 δένδρα, ενώ αυτό που εντυπωσιάζει τους επισκέπτες είναι ο περίπου 10 στρεμμάτων κήπος με σπάνια αρωματικά φυτά. Επιπλέον, στον στάβλο του κτήματος ζουν άλογα που ανήκουν σε σπάνιες ελληνικές φυλές.

Επικεφαλής στην «Αμφίκαια» είναι ο Κωνσταντίνος Μώρος, από τους παλαιότερους στο κλάδο και ένθερμος θιασώτης του αγροτουρισμού. Η προσπάθεια που κάνει τα τελευταία χρόνια στην περιοχή απαιτεί ατελείωτες ανθρωποώρες εργασίας, καθώς περιλαμβάνει διαμόρφωση και επιμέλεια του κτήματος, συντήρηση δεκάδων ζώων, διοργάνωση και υποδοχή μαζικών επισκέψεων σχολείων, σχολών και κοινοτήτων, αλλά και εκπαίδευση.

«Υπάρχει μέλλον στο μοντέλο του αγροτουρισμού, θα πρέπει όμως η ανάπτυξη του επιχειρηματικού πλάνου να γίνεται με συγκεκριμένους όρους και σωστές προδιαγραφές. Θέλουμε την κρατική βοήθεια, σημασία έχει όμως να δίδονται οι ενισχύσεις με αυστηρότητα και συνέπεια: να δίδονται στον σωστό χρόνο και όχι μια πενταετία μετά, να διευκολύνει το κράτος τη δραστηριότητά μας και να εξυπηρετεί ο τραπεζικός τομέας τους νέους επιχειρηματίες».

Βόλτα στο Νέστο

Ο Δήμος Σταυρούπολης του Νομού Ξάνθης έχει σπείρει αγροτουριστικούς κόκκους και η μικρή αυτή κομμόπολη δρέπει την τελευταία περίοδο καρπούς.

Οι αρχές του αγροτουρισμού έχουν ήδη γίνει αποδεκτές από δεκάδες οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Ενας τέτοιος, ο οποίος έχει πάρει ζεστά το ζήτημα και τον συνδέει και με άλλα είδη τουρισμού, όπως ο ορειβατικός ή ο προσκυνηματικός, είναι ο δήμαρχος Σταυρούπολης Ξάνθης. Νέος σε ηλικία (έγινε δήμαρχος το 2006 στα 36 του) και με φρέσκες ιδέες, ο Γιώργος Καρασακαλίδης από τη Σταυρούπολη Ξάνθης δεν βλέπει άλλο μοντέλο ανάπτυξης της περιοχής του πέρα από τις νέες μορφές τουρισμού όπως ο αγροτουρισμός.

«Στη Σταυρούπολη έχουμε αποκλείσει οριστικά το μοντέλο του μαζικού τουρισμού και προωθούμε με κάθε μέσο, με κόπο, αλλά με επιτυχία, μοντέλα εναλλακτικού τουρισμού, στα οποία το περιβάλλον βρίσκεται στο επίκεντρο», λέει. Ο ίδιος επιχειρεί να συνδέσει τον αγροτουρισμό με δραστηριότητες τοπικού χαρακτήρα όπως ο σπηλαιολογικός τουρισμός κατά μήκος του ποταμού Νέστου που περνάει δίπλα στη Σταυρούπολη και ο ορειβατικός προς την υπέροχη οροσειρά της Ροδόπης, ενώ δεν ξεχνά τον προσκυνηματικό τουρισμό στα μοναστήρια της περιοχής. Υπάρχει ανταπόκριση; Ο δήμαρχος είναι ικανοποιημένος: «Οι επισκέπτες μας προέρχονται από την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, από κοντινά αστικά κέντρα όπως η Αλεξανδρούπολη, ενώ σημαντικό κομμάτι αποτελούν οι τουρίστες από την Ευρώπη. Τα τελευταία χρόνια έχουμε 600 - 700 διανυκτερεύσεις από τις Κάτω Χώρες, ενώ κάθε μήνα 50 - 100 άτομα από το εξωτερικό επισκέπτονται το site του δήμου για πληροφορίες».

εικόνα 12:Αριστερά δραστηριότητες στο Νέστο(Δράμα),δεξιά άλογα σε χιονισμένο τοπίο Αμφίκλεια(Παρνασσός)

6.4Η γνώμη ενός ειδικού

Για να βρούμε το πραγματικό στίγμα του αγροτουρισμού στην Ελλάδα ζητήσαμε τη γνώμη ενός σημαντικού πανεπιστημιακού, του Κωνσταντίνου Ανδριώτη.

Είναι αναπληρωτής καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Νότινχαμ, όπου διδάσκει τουρισμό και αναψυχή. Πριν από περίπου έναν χρόνο κυκλοφόρησε το βιβλίο του «Αειφορία και Εναλλακτικός Τουρισμός» (Εκδόσεις Σταμούλη, 2008), που αποτέλεσε ένα επιπλέον κίνητρο για να ζητήσουμε τη γνώμη του. Ρωτήσαμε τον Έλληνα καθηγητή για την εικόνα που παρουσιάζει σήμερα ο εναλλακτικός τουρισμός στην Ελλάδα και η απάντησή του μας προβλημάτισε.

«Δεν πιστεύω ότι υπάρχουν πολλές περιοχές στην Ελλάδα που να έχουν αναπτύξει τον εναλλακτικό τουρισμό με τη σημασία της έννοιας. Αντί αυτού αρκετοί ιθύνοντες είτε έχουν την ψευδαίσθηση ότι ο εναλλακτικός τουρισμός είναι διαδεδομένος είτε χρησιμοποιούν τον όρο γιατί απλά ‘πουλάει’ ή έχουν παρεξηγήσει την έννοια του εναλλακτικού τουρισμού και τείνουν να εντάσσουν, λανθασμένα, σε αυτόν κάθε μορφή τουρισμού που αναπτύσσεται έξω από τα παράκτια θέρετρα μαζικού τουρισμού», διευκρινίζει.

Μπαίνοντας στο «δια ταύτα» ο καθηγητής τονίζει: «Για να χρησιμοποιηθεί ο εναλλακτικός τουρισμός ως μοχλός ανάπτυξης απαραίτητο είναι να επιτευχθεί ενδογενής τουριστική ανάπτυξη, με το να δοθούν κίνητρα στον ντόπιο πληθυσμό για επενδύσεις σε μικρής κλίμακας έργα. Με αυτό τον τρόπο θα μπορέσουν να εμπλακούν οι τοπικές κοινωνίες στην τουριστική ανάπτυξη, να υπάρξει διασύνδεση του τουρισμού με τους λοιπούς παραγωγικούς κλάδους και να συμβάλει ο τουρισμός στην άρση της απομόνωσης των απομονωμένων περιοχών της περιφέρειας» συμπληρώνει.?

6.5 Ευοίωνες προοπτικές

Η θεσμική φωνή

Μπορεί όμως ο αγροτουρισμός να αποτελέσει απάντηση στα όποια τουριστικά προβλήματα, αλλά και βιώσιμη εναλλακτική λύση; Ο γενικός διευθυντής του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων Γιώργος Δρακόπουλος, έχει μόνο καλά λόγια να πει για τον αγροτουρισμό. Παρόλα αυτά δεν θεωρεί ότι στην παρούσα φάση το μοντέλο αυτό πρέπει να κυριαρχήσει.

«Η Ελλάδα είναι μια ώριμη τουριστική οικονομία. Χρειάζεται τη μαζικότητα του τουριστικού φαινομένου όσο χρειάζεται και την ύπαρξη εξειδικευμένων μορφών. Πράγματι, ο αγροτουρισμός, κατά περίπτωση, μπορεί να είναι η πρώτη επιλογή και χωρίς μάλιστα να χαθεί η αυθεντικότητά του, σε καμιά περίπτωση, όμως, δεν μπορεί να αποτελέσει τη βάση ενός νέου αναπτυξιακού μοντέλου»

ΜΕΡΟΣ Γ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΔΟΤΟΥΜΕΝΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

7.1 Αναπτυξιακές Εταιρίες

Οι αναπτυξιακές εταιρίες είναι γέννημα της περιόδου της δεκαετίας του 1980. Πρόθεση της πολιτείας ήταν τότε να δοθεί μια νέα διάσταση στις πρωτοβουλίες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, πέρα από το στενό διοικητικό χαρακτήρα εξυπηρέτησης των πολιτών. Προέκυπτε πλέον η ανάγκη παρέμβασης και στήριξης των αναπτυξιακών πρωτοβουλιών της περιφέρειας. Έτσι, το 1984 ψηφίστηκε ο Νόμος 1416, βάσει του οποίου, το 1985 και με ειδικό νόμο, δημιουργήθηκε η Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Ανάπτυξης, η γνωστή ΕΕΤΑΑ, με μέτοχο το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και συμμετέχοντες την Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων και ορισμένους δήμους. Σκοπός της ήταν η μελέτη των αλλαγών που θα έπρεπε να συντελεστούν στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Έπρεπε να προετοιμάσει στελέχη που θα ήταν προσανατολισμένα στις αναπτυξιακές πρωτοβουλίες της Αυτοδιοίκησης.

Στο τέλος της δεκαετίας του '80 εμφανίστηκαν για πρώτη φορά ΑΝ.ΕΤ. που ιδρύθηκαν με πρωτοβουλία αποκλειστικά των τοπικών φορέων όπως η Αναπτυξιακή Κοζάνης (ΑΝΚΟ) το 1986, ο Οργανισμός Ανάπτυξης Σητείας και το Αναπτυξιακό Κέντρο Μυλοποτάμου - Μαλεβυζίου το 1988 η Αναπτυξιακή Δήμων Πειραιά (ΑΝ-ΔΗΠ), η Αναπτυξιακή Καϊμακτσαλάν - Βεγορίτιδας ΑΕ (που μετονομάστηκε σε Αναπτυξιακή Πέλλας), και η Αναπτυξιακή Καρδίτσας (ΑΝΚΑ) το 1989. Οι παραπάνω ΑΝ.ΕΤ. (πλην της ΑΝΔΗΠ) έχουν τη μορφή της Δημοσυνεταιριστικής Ανώνυμης Εταιρίας (άρθρο 272 όπως κωδικοποιήθηκε στο ΠΔ 323/89 ή άρθρο 289 ΠΔ 410/95). Δημιουργήθηκαν σαν αποτέλεσμα της δράσης της Ελληνικής Εταιρίας Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Ανάπτυξης (ΕΕΤΑΑ) που ιδρύθηκε το 1985 (Ν. 1518/85) και της εφαρμογής του Θεσμικού πλαισίου όπως ορίστηκε με τον 1416/84.

7.2 ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΕ

7.2.1 Παρουσίαση Εταιρίας

Η **ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε.** ιδρύθηκε το 2001 ως Ανώνυμη Εταιρία δημοσίου συμφέροντος, προκειμένου να συμβάλει ενεργά στη διαμόρφωση μιας εναλλακτικής πρότασης στην προϊούσα κρίση του μαζικού τουρισμού, με την καθιέρωση ενός νέου, σύγχρονου τουριστικού προϊόντος.

Πλειοψηφικός μέτοχος είναι η **Εταιρία Τουριστικής Ανάπτυξης (ΕΤΑ)**, η οποία εποπτεύεται από το [Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης](#).

Η Ελλάδα, μια χώρα με εξαιρετικά πολύμορφο φυσικό περιβάλλον και με μακρά αγροτική παράδοση, παρουσιάζει **τεράστια πλεονεκτήματα** όσον αφορά την αγροτουριστική αξιοποίηση. Αν και τα τελευταία χρόνια έχουν παρατηρηθεί αρκετές προσπάθειες προς την κατεύθυνση της **αγροτουριστικής ανάπτυξης**, οι απόπειρες αυτές υπήρξαν μεμονωμένες, ελάχιστα προβλεβημένες και δεν συνέβαλαν στη

δημιουργία ενός εθνικού αγροτουριστικού προϊόντος.

Γενικός στόχος της Εταιρείας είναι να ανταποκριθεί στις σημερινές απαιτήσεις για ολοκληρωμένη πολιτική ανάπτυξης και διαχείρισης του πλαισίου ανάπτυξης και προώθησης του αγροτουρισμού στην Ελλάδα.

Να αποτελέσει, δηλαδή, το μοχλό ανάδειξης και ανάπτυξης της «άλλης Ελλάδας», δημιουργώντας ένα εθνικό πλαίσιο αναφοράς σε θέματα αγροτουρισμού.

Οι επιμέρους σκοποί της Εταιρείας είναι:

- Να προσφέρει περισσότερη γνώση γύρω από την δυναμική του αγροτουρισμού και να ελκύσει δυνητικούς επενδυτές να στραφούν σε αυτό τον τομέα, καθοδηγώντας υπεύθυνα και αποτελεσματικά τα βήματα τους με την παροχή πληροφοριών και πρακτικών συμβουλών.
- Να αναβαθμίσει τις έννοιες «αγροτουρισμός» και «εναλλακτικές μορφές τουρισμού», που, παρά την ευρεία χρήση τους, καταλήγουν συχνά σε άστοχες εφαρμογές.
- Να καθιερώσει τον αγροτουρισμό ως ένα **αναγνωρίσιμο ποιοτικό τουριστικό προϊόν ήπιας ανάπτυξης**, με **υψηλές προδιαγραφές στην παροχή υπηρεσιών**.
- Να ενισχύσει τη **δυναμική της ελληνικής υπαίθρου** μέσα από την ανάπτυξη του αγροτουρισμού και τη συμβολή του στην διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, του πολιτισμού, της παράδοσης, με τελικό στόχο την ενίσχυση των τοπικών οικονομιών και κοινωνιών.
- Να εξασφαλίσει τις κατάλληλες συνθήκες για τη δημιουργία **υγιών ανταγωνιστικών επιχειρήσεων**.
- Να παρέχει **πληροφορίες και πρακτικές συμβουλές** στους δυνητικούς επισκέπτες για την επιλογή του ταξιδιωτικού προορισμού τους.

Για την επίτευξη των στόχων της, η ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ έχει σχεδιάσει και υλοποιεί ένα ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης, το οποίο συνεχώς εμπλουτίζει και επικαιροποιεί.

7.2.2 Οι στόχοι της εταιρείας

Οι στόχοι της εταιρείας για τη δημιουργία ενός σύγχρονου, ανταγωνιστικού τουριστικού προϊόντος ήπιας μορφής στην ελληνική ύπαιθρο είναι οι εξής:

- **Καταγραφή**
Να καταγράψει και να αξιολογήσει την υπάρχουσα κατάσταση σε υποδομές και πόρους, προκειμένου να διαπιστωθούν τα πλεονεκτήματα, οι ευκαιρίες αλλά και οι ανάγκες τόσο σε οργανωτικό όσο και σε θεσμικό επίπεδο.
- **Προβολή**
Να προβάλλει με τους πλέον σύγχρονους μηχανισμούς, το αγροτουριστικό προϊόν της χώρας, δίνοντας την ευκαιρία στους επιχειρηματίες του χώρου να αποκτήσουν επαφή με το ευρύ φάσμα της τουριστικής ζήτησης τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.
- **Ενημέρωση**
Να ενημερώσει και να κατατοπίσει όλους όσους ενδιαφέρονται για την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην ύπαιθρο, είτε πρόκειται για ταξιδιώτες είτε για επιχειρηματίες που ενδιαφέρονται να δραστηριοποιηθούν στον τομέα αυτό.
- **Προώθηση της ποιότητας**
Αναγνωρίζοντας τη σημασία της ποιότητας σε σχέση με την ανταγωνιστικότητα των τουριστικών υπηρεσιών, και ιδιαίτερα όταν πρόκειται για μικρές επιχειρήσεις σε σχετικά άγνωστους προορισμούς, η ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ στοχεύει στην όσο το δυνατόν ευρύτερη διάδοση της πιστοποίησης της ποιότητας, ως ένα από τα σημαντικότερα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα του τουριστικού προϊόντος της Ελληνικής υπαίθρου.

- **Υποστήριξη**

Να παρέχει την απαιτούμενη στήριξη στους δυνητικούς επενδυτές, όσον αφορά στις ευκαιρίες ενίσχυσης που παρουσιάζονται, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο οι μελλοντικές επενδύσεις θα καταστούν βιώσιμες και ανταγωνιστικές στον ανερχόμενο τόμεα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην Ελλάδα.

- **Εκπαίδευση**

Λαμβάνοντας υπ' όψιν τις ανάγκες των τοπικών κοινωνιών και τη ζήτηση της αγοράς, η ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ δημιουργεί μια ολοκληρωμένη εκπαιδευτική πρόταση για τους εμπλεκόμενους στον τουρισμό στην ύπαιθρο, κάθε ηλικίας και ειδικότητας, έτσι ώστε να δημιουργηθούν σχέσεις και δίκτυα ικανά να συνδέσουν την εκπαίδευση με την απασχόληση.

- **Θεσμικό πλαίσιο**

Να προωθήσει τις **θεσμικές αλλαγές** που είναι απαραίτητες στη χώρα μας ώστε ο Αγροτουρισμός και οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού να ενταχθούν σε ένα **εξειδικευμένο νομικό πλαίσιο** το οποίο θα **ενσωματώνει τις ιδιαιτερότητές τους**, θα **αντικατοπτρίζει τον πολυδιάστατο χαρακτήρα** τους και θα διευκολύνει την **ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας** σε αυτόν τον τομέα.

7.2.3 Γιατί να πιστοποιηθώ;

Σε ολόκληρο τον κόσμο εφαρμόζονται, σε ολοένα και περισσότερες επιχειρήσεις, είτε για τα προϊόντα που παράγουν, είτε για τις υπηρεσίες που παρέχουν, Συστήματα Διαχείρισης Ποιότητας με αντίστοιχες πιστοποιήσεις (ISO 9001, HACCP, κλπ).

Το διακριτικό **σήμα** το οποίο χορηγείται πάντα σε αυτές τις περιπτώσεις είναι και το μόνο διακριτικό σήμα το οποίο «μένει» στην συνείδηση του καταναλωτή και τον κάνει να **επιλέγει μια συγκεκριμένη επιχείρηση, έναντι κάποιας άλλης**. Ο καταναλωτής είναι **σίγουρος** τόσο για την **ποιότητα** του προϊόντος ή των υπηρεσιών που του παρέχονται, όσο και για τον **έλεγχο** που έχει πραγματοποιηθεί στις πιστοποιημένες επιχειρήσεις.

Ποιοί χρειάζονται την πιστοποίηση;

Όλες οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον χώρο του **Αγροτουρισμού-Τουρισμού υπαίθρου**, οι οποίες θέλουν να **βελτιώσουν τις υπηρεσίες και την ποιότητα τους**, να **αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα** τους και προπαντός να γίνουν **διακριτές στο κοινό το οποίο απευθύνονται**. Όλες οι επιχειρήσεις που επιθυμούν να **διαχωρίσουν το προϊόν και την ταυτότητα τους** από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις μαζικού τουρισμού. Η ζήτηση για Αγροτουρισμό-τουρισμό υπαίθρου, τον οποίο αποκαλούμε διεθνώς ως εναλλακτικό, αυξάνεται ραγδαία και στη χώρα μας.

Το διακριτικό **ΣΗΜΑ** που θα φέρει η κάθε **πιστοποιημένη επιχείρηση**, βοηθάει τον πελάτη να διακρίνει και να επιλέξει ανάμεσα σε άλλες εκείνη την οποία ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις απαιτήσεις του.

Τι έχω να κερδίσω αν πιστοποιηθώ;

Τα οφέλη είναι απτά και καθημερινά και η ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ σκοπεύει να τα κάνει **απεριόριστα**. Η **προβολή των πιστοποιημένων επιχειρήσεων θα είναι ευρεία και συνεχής**. Συμμετοχή σε ειδικούς καταλόγους, προβολή μέσω internet και ιδιαίτερα στο www.agrotravel.gr που είναι ο **πληρέστερος** στον χώρο των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η **προβολή των επιχειρήσεων θα είναι συνεχής** σε κάθε συμμετοχή της Αγροτουριστικής σε **εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό**, στα **MME**, στον ίδιο τον **καταναλωτή**. Το **ΣΗΜΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ** θα γίνει αναγνωρίσιμο παντού και με κάθε δυνατό τρόπο προβολής ώστε να αποκτήσει για τον τουρίστα-καταναλωτή την σημασία όλων όσων αντιπροσωπεύει.

Οι επιχειρήσεις που θα μπουν στην διαδικασία πιστοποίησης, θα αποκτήσουν τα εφόδια να εντοπίσουν τα **αδύνατα σημεία τους** να βελτιώσουν την **ποιότητα τους**, και να ανταποκριθούν στον **πιο σημαντικό ρόλο**:

Να προσφέρουν όλα όσα υπόσχονται αλλά και όλα όσα ζητάει ο πελάτης.

Με την **συνεχή και συστηματική παρακολούθηση** και τον έλεγχο που θα ακολουθήσει διασφαλίζεται συνεχώς η **ποιότητα** της λειτουργίας και της οργάνωσης τους, ενώ επιτυγχάνονται **σχέσεις εμπιστοσύνης** με τον πελάτη, γιατί θα υπάρχει πάντα η **εγγύηση της ικανοποίησής τους**. Παράλληλα όμως, τα οφέλη επεκτείνονται και σε τομείς όπως η **μείωση του κόστους λειτουργίας**, γιατί από την εφαρμογή του συστήματος που ακολουθείται γίνεται εξοικονόμηση των πόρων (μείωση κατανάλωσης ενέργεια, νερού, απορρυπαντικών, καταμερισμός εργασίας και αρμοδιοτήτων, καλύτερη συντήρηση εξοπλισμού κ.λ.π

Τα πρώτα δύο καταλύματα που έχουν αποκτήσει το Σήμα Ποιότητας της Αγροτουριστικής είναι ο «Πύργος Ξενιού» στη Δημητσάνα και το «Σπίτι της Θεώνης» στη Δήμητρα Γορτυνίας.

εικόνα 13: αριστερά το «Σπίτι της Θεώνης» στη Δήμητρα Γορτυνίας και δεξιά ο «Πύργος Ξενιού» στη Δημητσάνα

7.2.4 Δραστηριότητες

Πύλη Αγροτουρισμού

Κεντρικός «πυρήνας» της δράσης μας είναι η δημιουργία στο Ιντερνετ της επίσημης «**Πύλης εισόδου στον τουρισμό υπαίθρου**» της Ελλάδας η οποία λειτουργεί ήδη πιλοτικά στη διεύθυνση www.agrotravel.gr στην Ελληνική και στην Αγγλική γλώσσα.

Η «Πύλη» αυτή, που δημιουργήθηκε για να αναδείξει τις ιδιαιτερότητες και ομορφιές κάθε περιοχής της χώρας μας προβάλλοντας ένα ολοκληρωμένο προϊόν εναλλακτικού τουρισμού, θα συμβάλλει καθοριστικά στην προσέλκυση υψηλού επιπέδου τουριστών από την Ελλάδα και το εξωτερικό, στην κλιμάκωση της τουριστικής περιόδου, στο συντονισμό των μεμονωμένων προσπαθειών ανάπτυξης του τουρισμού υπαίθρου, στην αναζωογόνηση συνολικά της περιφερειακής Ελλάδας.

Το αποτέλεσμα των μέχρι σήμερα προσπαθειών μας μπορείτε ήδη να το δείτε στη διεύθυνση www.agrotravel.gr. Επισημαίνουμε ότι η σημερινή μορφή και το υφιστάμενο περιεχόμενο της Πύλης αναδεικνύουν κυρίως τις δυνατότητες παρουσίασης και τις κατηγορίες περιεχομένου που μπορούν να συμπεριληφθούν και αποτελούν έναυσμα για την ενεργοποίηση των τοπικών φορέων προς την κατεύθυνση του εμπλουτισμού της.

Αξιοποιήστε το καινοτόμο «εργαλείο» προβολής της περιοχής σας που δημιούργησε η Αγροτουριστική ΑΕ και γίνετε ενεργοί συνεργάτες σε μια υπόθεση που σας αφορά.

Χάρτα Αγροτουρισμού

Η **Αγροτουριστική Α.Ε.** καταγράφει με ειδικά συνεργεία της, τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο χώρο του **εναλλακτικού τουρισμού** σε ολόκληρη την Ελλάδα. Αντικείμενο της καταγραφής αποτελούν τα **κατάλυμα, τα κέντρα εστίασης, τα αγροκτήματα οι επιχειρήσεις παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων και τα κέντρα διοργάνωσης υπαίθριων δραστηριοτήτων, αθλητικές, φυσιολατρικές ή άλλες δραστηριότητες καθώς και τοπικές εκδηλώσεις.**

Μέσω της διαδικασίας αυτής αναδεικνύουμε τις δυνατότητες που έχει ο επισκέπτης όχι μόνο να διαμείνει σε ένα υψηλού επιπέδου παραδοσιακό κατάλυμα, αλλά και να γευθεί τοπικές νοστιμιές, να παρακολουθήσει ένα τοπικό πολιτιστικό δρώμενο, να αγοράσει παραδοσιακά προϊόντα και γενικά να έρθει σε επαφή με την πολιτιστική κληρονομιά και την ιστορία του κάθε τόπου.

Η διαδικασία βρίσκεται σε εξέλιξη και μέχρι σήμερα έχουν καταγραφεί περισσότερες από **1200 επιχειρήσεις** σε πάνω από **45 νομούς** της χώρας.

7.2.5 Μελέτες - Προγράμματα

Η **ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε.** δραστηριοποιείται σε έρευνες και μελέτες, μόνη της ή σε συνεργασία με άλλους φορείς του ιδιωτικού ή του δημοσίου τομέα. Κύρια πηγή χρηματοδότησης αυτών των δραστηριοτήτων είναι τα **Ευρωπαϊκά και Εθνικά Χρηματοδοτικά Προγράμματα.**

Το αντικείμενο των μελετών επικεντρώνεται σε θέματα **Αγροτουρισμού και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού** και αφορά **αναπτυξιακές μελέτες** ευρύτερων περιοχών, ομάδων τοπικών επιχειρηματιών κλπ.

Με τη συνεργασία της τοπικής αυτοδιοίκησης, των τοπικών φορέων και επιχειρηματιών, η **ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε** προωθεί **7 ολοκληρωμένα αναπτυξιακά προγράμματα**, 7 διαφορετικές προτάσεις περιφερειακής ανάπτυξης. Ο σχεδιασμός της Αγροτουριστικής λαμβάνει υπόψη την ταυτότητα της κάθε περιοχής, **τα συγκριτικά πλεονεκτήματα**, την **ιδιαίτερη φυσιογνωμία** καθώς και την **τοπική παράδοση** προκειμένου να υλοποιήσει **συνδυασμένες δράσεις**, ικανές να κινητοποιήσουν συνολικά τις τοπικές οικονομίες και κοινωνίες. Το σύνθημα: "**Αγροτουρισμός ίσον τουρισμός 12 μήνες το χρόνο**", υποδηλώνει ότι το νέο αγροτουριστικό μοντέλο -το οποίο επαγγέλλεται η Αγροτουριστική- αποτελεί **βασικό μοχλό μιας περιφερειακής ανάπτυξης.**

Περίληπτικά παρουσιάζονται τα 7 προγράμματα που έχει αναλάβει η ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε.:

[Σύνοψη](#) | [Ν. Μαγνησίας](#) | [Ν. Φλώρινας](#) | [Ν. Ρεθύμνου](#) | [Περ. Πελοποννήσου](#) | [Περ. Ανατ. Μακεδονίας - Θράκης](#) | [Ν. Λακωνίας](#) | [Καλαρρύτες](#)

Ν. Μαγνησίας

«Στρατηγικό Σχέδιο ανάπτυξης τουρισμού της υπαίθρου: Δράσεις για την ολιστική οργάνωση και προώθηση του εναλλακτικού τουρισμού στο Νομό Μαγνησίας»

Στη Μαγνησία των αντιθέσεων, του βουνού και της θάλασσας, των νησιών και της ενδοχώρας, των ιδιαίτερων τοπικών προϊόντων αλλά και της ανεργίας και της αποβιομηχάνισης οι ήπιες μορφές τουρισμού είναι το καλύτερο αναπτυξιακό στοίχημα του νομού. Με τη Νομαρχία, τους τοπικούς Δήμους, τις Αναπτυξιακές, η «Αγροτουριστική Α.Ε.» σκιαγραφεί αυτή τη μελλοντική πορεία και προτείνει λύσεις και δράσεις με κεντρικό στόχο την αναβάθμιση τη ποιότητα του τουριστικού προϊόντος.

Ν. Φλώρινας

«Μελέτη θεματικής διερεύνησης των συντελεστών του χιονοδρομικού και ορεινού τουρισμού στην περιοχή ευθύνης της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Φλώρινας»

Η Φλώρινα των 6 λιμνών, που απέφυγε τις συνέπειες του μαζικού τουρισμού και κάνει τώρα τα πρώτα βήματα ανάπτυξης ήπιων και ειδικών μορφών τουρισμού έχει την Αγροτουριστική ως αρωγό σε αυτή της την προσπάθεια. Σε συνεργασία με την Ν.Α. Φλώρινας, την Αναπτυξιακή και τους υπόλοιπους τοπικούς φορείς σχεδιάζουμε καινοτόμες δράσεις ιδιαίτερα στην κατεύθυνση του οινοτουρισμού και παραλίμιου τουρισμού.

Ν. Ρεθύμνου

«Πιλοτικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης Εναλλακτικού Τουρισμού Νομού Ρεθύμνης»

Σε διαδρομή λίγων χιλιομέτρων Ελεύθερα - Αρκάδι - Καψαλιάνα ξετυλίγεται στο Ρέθυμνο ιστορία 20 και πλέον αιώνων. Το Ρέθυμνο αναπτύχθηκε ιδιαίτερα στα βόρεια παράλια αλλά διατηρεί μια πανέμορφη και ανέγγιχτη ενδοχώρα, η ήπια τουριστική ανάπτυξη της οποίας σχεδιάζεται από την Αγροτουριστική και τους τοπικούς φορείς.

Περ. Πελοποννήσου

«Μελέτη για την προώθηση καινοτομικών δράσεων στους τομείς της Αγροτικής Οικονομίας και του Εναλλακτικού Τουρισμού, στην Περιφέρεια Πελοποννήσου»

Η Αρχαία Ολυμπία, οι δρόμοι του Πausανία, οι άθλοι του Ηρακλή, βυζαντινά και ενετικά μνημεία, φύση απaráμιλλη ομορφιάς και αντιθέσεων θα συναντήσει ο επισκέπτης στην διαδρομή που χαράσσει η «Αγροτουριστική Α.Ε.» στη Πελοπόννησο. Ξεκινώντας από την Αρχαία Ολυμπία και καταλήγοντας στην Κόρινθο, τέμνοντας οριζόντια την Πελοπόννησο η Αγροτουριστική σε συνεργασία με την Περιφέρεια προτείνει εναλλακτικές διαδρομές στον περιηγητή - ταξιδιώτη γεμάτες από εμπειρίες ζωής.

Περ. Ανατ. Μακεδονίας - Θράκης

«Μελέτη για την ολιστική οργάνωση και ανάπτυξη του Εναλλακτικού τουρισμού στην Περιφέρεια Ανατ. Μακεδονίας - Θράκης»

Σε μια από τις λιγότερο ανεπτυγμένες τουριστικά Περιφέρειες της χώρας που διαθέτει όμως αστείρευτο πολιτιστικό και φυσικό πλούτο η «Αγροτουριστική Α.Ε.» προσφέρει την εξειδικευμένη τεχνογνωσία της και στηρίζει την Περιφέρεια χαράσσοντας μονοπάτια αγροτουριστικής ανάπτυξης. Δράσεις ανάδειξης της Μαρώνειας, του δάσους της Δαδιάς, δράσεις ανάπτυξης του αλιευτικού τουρισμού, η δημιουργία κυνηγετικών ρεζερβών είναι μερικές από τις προτάσεις της «Αγροτουριστική Α.Ε.».

Ν. Λακωνίας

Πρόταση Ανάπτυξης & Επιχειρησιακών Προγραμμάτων - «Οι Δρόμοι των Παλαιολόγων», Ν. Λακωνίας

Τα βήματα των βυζαντινών αυτοκρατόρων Παλαιολόγων θα μπορεί σύντομα να ακολουθήσει κανείς στην μαγευτική Λακωνία. Ο επαναπροσδιορισμός της τουριστικής ανάπτυξης του νομού και οι απαραίτητες δράσεις που απαιτούνται για τη δημιουργία καινοτόμων τουριστικών προϊόντων εκπονούνται από την «Αγροτουριστική Α.Ε.» σε στενή συνεργασία με τους ανθρώπους και τους φορείς του νομού.

Καλαρρύτες

Αναβίωση Καλαρρυτών

Στα ορεινά Τζουμέρκα το παραδοσιακό χωριό των Καλαρρυτών αναβιώνει μέσω του τουρισμού. Η «Αγροτουριστική Α.Ε.» στοχεύει με την αναπαλαίωση ξεχωριστών παραδοσιακών κτηρίων του χωριού (ξενώνες, μουσεία, εργαστήρια αργυροχρυσοχοΐας, υφαντήρια, τυροκομείο, ψάρεμα δίπλα στο ποτάμι) να επαναφέρει τα παραδοσιακά επαγγέλματα και να δημιουργήσει μια εστία αγροτουριστικής ανάπτυξης που θα έχει πολλαπλά οφέλη στους ανθρώπους του τόπου αλλά και της γύρω περιοχής

7.3 Αναπτυξιακός Νόμος υπ' αριθ. 3299/2004

Ο αναπτυξιακός νόμος προσφέρει κίνητρα ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική ανάπτυξη και την περιφερειακή σύγκλιση με σκοπό την ενδυνάμωση της ισόρροπης ανάπτυξης, την αύξηση της απασχόλησης, την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας. Επίσης συμμετέχει στην προώθηση της τεχνολογικής αλλαγής και της καινοτομίας, την προστασία του περιβάλλοντος, την εξοικονόμηση ενέργειας και την επίτευξη της περιφερειακής σύγκλισης. Παρέχονται σε επενδυτικά σχέδια τα ακόλουθα είδη ενισχύσεων:

- Επιχορήγηση που συνίσταται στη δωρεάν παροχή από το δημόσιο χρηματικού ποσού για την κάλυψη τμήματος της δαπάνης του επενδυτικού σχεδίου.
- Επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης που συνίσταται στην κάλυψη από το δημόσιο τμήματος των καταβαλλόμενων δόσεων χρηματοδοτικής μίσθωσης που συνάπτεται για την απόκτηση νέου μηχανολογικού εξοπλισμού.
- Φορολογική απαλλαγή ύψους μέχρι ενός ποσοστού ή του συνόλου της αξίας της δαπάνης του επενδυτικού σχεδίου ή και της αξίας της χρηματοδοτικής μίσθωσης νέου μηχανολογικού εξοπλισμού του οποίου αποκτάται η χρήση.
- Επιδότηση του κόστους της δημιουργούμενης από το επενδυτικό σχέδιο απασχόλησης που συνίσταται στην κάλυψη από το δημόσιο για μια διετία, τμήματος του μισθολογικού κόστους εντός της πρώτης τριετίας από την ολοκλήρωσή του επενδυτικού σχεδίου και θέσεων απασχόλησης.

Τα ανωτέρω είδη ενισχύσεων, παρέχονται εναλλακτικά ως εξής:

- επιχορήγηση ή και επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης,
- φορολογική απαλλαγή,
- επιδότηση του κόστους της δημιουργούμενης απασχόλησης.

7.4 Κοινοτικά Προγράμματα

7.4.1 LEADER I & II

Στις 15 Μαρτίου 1991, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αποφάσισε την ανάληψη πρωτοβουλίας, που θα έχει αξία υποδείγματος και που αφορά την αγροτική ανάπτυξη (στη συνέχεια θα αναφέρεται ως Leader – Liaison Entre Actions de Développement de l' Economie Rurale) κατά την έννοια του άρθρου 11 του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 4253/88. Το LEADER είναι μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχει ως στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων της υπαίθρου μέσα από την αειφόρο ανάπτυξη. Η αειφορία αυτή επιτυγχάνεται μέσα από δραστηριότητες των κατοίκων που αναδεικνύουν τις ομορφιές του τόπου τους, αποτελούν μια ακόμη πηγή εισοδήματος και παράλληλα προστατεύεται η φυσική και πολιτιστική κληρονομιά. Παράλληλα με την ενασχόλησή τους με τη γεωργία ή την κτηνοτροφία, μπορούν να αναπτύξουν νέες πρωτοβουλίες-επενδυτικές δραστηριότητες, οι οποίες συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας LEADER πραγματοποιήθηκαν ποικίλα έργα και δράσεις από τα οποία μερικά αφορούσαν ενέργειες τεχνικής στήριξης στην αγροτική ανάπτυξη και στην επαγγελματική κατάρτιση. Ακολούθησαν επενδύσεις στον αγροτουρισμό και σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού, σε μικρές επιχειρήσεις και βιοτεχνίες, στην αξιοποίηση και εμπορία της γεωργικής, δασοκομικής και παραγωγής, στην αξιοποίηση και προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Τέλος, επιτεύχθηκαν σχέδια διακρατικής συνεργασίας και απόκτησης ικανοτήτων και δράσεις στήριξης των φορέων υλοποίησης των επαγγελματικών και εκπαιδευτικών καταρτίσεων.

Όλα τα παραπάνω συμπεκνώνονται στους δύο γενικούς αναπτυξιακούς στόχους του LEADER:

- Ολοκληρωμένη, υψηλής ποιότητας, αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου μέσω πιλοτικών εφαρμογών.
- Ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης των αγροτικών περιοχών σε όλα τα επίπεδα οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

Η συμβολή των LEADER I και II στην ανάπτυξη του αγροτικού χώρου αποδεικνύεται μέσα από την παράθεση ορισμένων μεγεθών

Όσον αφορά το **LEADER I** πραγματοποιήθηκαν 1.732 έργα και δράσεις, από τα οποία
 163 αφορούσαν ενέργειες τεχνικής στήριξης στην αγροτική ανάπτυξη,
 154 επαγγελματικής κατάρτισης
 807 επενδύσεις αγροτουρισμού,
 258 επενδύσεις μικρών επιχειρήσεων και βιοτεχνιών,
 264 επενδύσεις αξιοποίησης και εμπορίας της γεωργικής, δασοκομικής και αλιευτικής παραγωγής, 86
 επενδύσεις αξιοποίησης και προστασίας του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς

Όσον αφορά το **LEADER II** υλοποιήθηκαν συνολικά 3.270 έργα και δράσεις, εκ των οποίων 1.150 ήταν έργα αγροτουρισμού και εναλλακτικών μορφών τουρισμού
 508 επενδύσεις μικρών επιχειρήσεων και βιοτεχνιών,
 765 έργα αξιοποίησης και εμπορίας της γεωργικής, δασοκομικής και αλιευτικής παραγωγής,
 600 επενδύσεις προστασίας και ανάδειξης περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς,
 16 σχέδια διακρατικής συνεργασίας,
 2 σχέδια απόκτησης ικανοτήτων
 70 δράσεις στήριξης των φορέων υλοποίησης και
 160 καταρτίσεις.

Το Leader II είναι μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αγροτική ανάπτυξη και αποτελεί τη συνέχεια του Leader I.

Εφαρμόστηκε κυρίως σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της χώρας, ώστε να ενισχυθεί η προσπάθεια ανάκαμψής τους και να βελτιωθεί η ποιότητα της ζωής των κατοίκων των περιοχών αυτών.

Ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας στη χώρα μας έχει οριστεί το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Οι δράσεις της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader II προωθούνται από τις *Ομάδες Τοπικής Δράσης* (ΟΤΔ). Στη χώρα μας τις Ομάδες Τοπικής Δράσης αποτελούν *Αναπτυξιακές Εταιρίες* (ΑΝ. ΕΤ.), που είναι οι τοπικοί αναπτυξιακοί μηχανισμοί των παραγωγικών και κοινωνικών φορέων μιας αγροτικής περιοχής.

Τα μέτρα, τα οποία περιλαμβάνει το πρόγραμμα Leader II αφορούν στην επαγγελματική κατάρτιση, στον αγροτουρισμό, στην παροχή στήριξης στις μικρές επιχειρήσεις, στην αξιοποίηση και εμπορία της γεωργικής και δασικής παραγωγής, της τοπικής αλιείας, στη διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος.

Οι βασικοί στόχοι του προγράμματος αφορούν:

- Στην ενθάρρυνση των υποδειγματικών τοπικών πρωτοβουλιών αγροτικής ανάπτυξης.
- Στην παροχή στήριξης σε δράσεις καινοτόμου, υποδειγματικού και μεταβιβάσιμου χαρακτήρα, οι οποίες παρουσιάζουν τις νέες οδούς που μπορεί να ακολουθήσει η αγροτική ανάπτυξη.
- Στην ανταλλαγή εμπειριών και στη μεταφορά τεχνογνωσίας.
- Στην παροχή στήριξης σε προγράμματα διακρατικής συνεργασίας, τα οποία προέρχονται από τοπικούς φορείς των αγροτικών περιοχών.

Στρατηγικός στόχος των προγραμμάτων των ΑΝ. ΕΤ. είναι η συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο με παρεμβάσεις, που εξασφαλίζουν τη βιώσιμη ανάπτυξη της, δίνουν τη δυνατότητα συμπληρωματικού εισοδήματος και συμβάλουν στη μείωση της ανεργίας, στη διαφύλαξη των φυσικών πόρων και στην προστασία του περιβάλλοντος.

Παρακατω προβάλλονται οι επενδύσεις που αφορούν στον Αγροτουρισμό, μέσω του προγράμματος *Leader II* και συγκεκριμένα

η Δημιουργία και ο Εκσυγχρονισμός Αγροτουριστικών Καταλυμάτων.

<u>ΑΡΚΑΔΙΑΣ</u>	<u>ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ</u>	<u>ΚΟΖΑΝΗΣ</u>	<u>ΡΕΘΥΜΝΟΥ</u>
<u>ΑΡΤΑΣ</u>	<u>ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ</u>	<u>ΛΑΚΩΝΙΑΣ</u>	<u>ΡΟΔΟΠΗΣ</u>
<u>ΑΧΑΪΑΣ</u>	<u>ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ</u>	<u>ΛΑΡΙΣΑΣ</u>	<u>ΣΑΜΟΥ</u>
<u>ΓΡΕΒΕΝΩΝ</u>	<u>ΚΑΒΑΛΑΣ</u>	<u>ΛΕΥΚΑΔΑΣ</u>	<u>ΣΕΡΡΩΝ</u>
<u>ΔΡΑΜΑΣ</u>	<u>ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ</u>	<u>ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ</u>	<u>ΤΡΙΚΑΛΩΝ</u>
<u>ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ</u>	<u>ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ</u>	<u>ΞΑΝΘΗΣ</u>	<u>ΦΛΩΡΙΝΑΣ</u>
<u>ΕΒΡΟΥ</u>	<u>ΚΕΡΚΥΡΑΣ</u>	<u>ΠΕΛΛΑΣ</u>	<u>ΦΩΚΙΔΑΣ</u>
<u>ΗΛΕΙΑΣ</u>	<u>ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ</u>	<u>ΠΕΡΙΑΣ</u>	<u>ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ</u>
<u>ΗΜΑΘΙΑΣ</u>	<u>ΚΙΛΚΙΣ</u>	<u>ΠΡΕΒΕΖΑΣ</u>	<u>ΧΑΝΙΩΝ</u>

Ενδεικτικά παρουσιάζονται

ΝΟΜΟΣ ΠΕΛΛΑΣ-
ΔΗΜΟΣ ΑΡΙΔΑΙΑΣ -ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΣΜΑ ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΤΟΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	ΕΙΚΟΝΕΣ	ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΓΗΣΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ	ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΛΥΜΑ 11 ΔΩΜΑΤΙΩΝ, 22 ΚΛΙΝΩΝ ΜΕ ΠΡΟΧΕΙΡΗ ΕΣΤΙΑΣΗ	ΙΑΜΑΤΙΚΑ ΛΟΥΤΡΑ ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ, ΜΑΥΡΟ ΔΑΣΟΣ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΜΟΝΟΠΑΤΙ Ε4/6, ΟΡΕΙΝΟΣ ΟΓΚΟΣ ΚΑΪΜΑΚΤΣΑΛΑΝ		ΤΗΛ.: 23840 91394 - 91520 FAX.: 23840 91531

ΝΟΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ -
ΔΗΜΟΣ ΑΛΙΣΤΡΑΤΗΣ- ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΑΛΙΣΤΡΑΤΗΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΤΟΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	ΕΙΚΟΝΕΣ	ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ
Ν. ΚΑΡΤΑΛΗΣ - Γ. ΒΟΖΙΚΗΣ	ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΞΕΝΩΝΩΝ, ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΑΣ 9 ΔΩΜΑΤΙΩΝ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ ΣΤΟ ΕΠΙΣΚΕΥΑΣΜΕΝΟ ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΟ ΚΤΙΡΙΟ (ΠΡΩΗΝ ΚΑΠΝΟΜΑΓΑΖΟ	ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΑΛΙΣΤΡΑΤΗΣ, ΣΠΗΛΑΙΟ ΑΛΙΣΤΡΑΤΗΣ, ΦΑΡΑΓΓΙ ΑΓΓΙΤΙ, ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΙ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΙ ΣΤΟ ΟΡΟΣ ΠΑΓΓΑΙΟ		23240 20400-9

ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ -
ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ -ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ ΒΙΤΣΑΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΤΟΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	ΕΙΚΟΝΕΣ	ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΒΑΣΔΕΚΗ ANNA	ΕΠΙΠΛΩΜΕΝΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ. Δυναμικότητα: 8 διαμερίσματα (7 μονόχωρα και 1 δίχωρο) 9 δωμάτια-17 κλίνες	Παραδοσιακός ορεινός οικισμός, φυσικό περιβάλλον πέτρινα γεφύρια , Εθνικός Δρυμός Βίκου Αώου, δίκτυο μονοπατιών, χαράδρα Βίκου		26530 71449

7.4.2 LEADER+ 2000-2006

Μετά την επιτυχημένη πορεία της LEADER I & II που υλοποιήθηκε στα κράτη μέλη της Ε.Ε την περίοδο (1992-2001) ακολουθεί η νέα πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης η LEADER +, η οποία παρόλο που διατηρεί το περιεχόμενο και την φιλοσοφία των προηγούμενων προγραμμάτων επιδιώκει κάτι επιπλέον προκειμένου να επιτευχθεί η ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των κατοίκων της και να ενισχυθεί η εξωστρέφεια της τοπικής κοινωνίας και οικονομίας.

Δίδει μεγάλη βαρύτητα :

- Στη δικτύωση ομοειδών ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων
- Στην κοινή προβολή και προώθηση
- Στη Συνεργασία και συλλογική στήριξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων
- Στην Καινοτομία και στην πιλοτική εφαρμογή
- Στην ποιότητα

Επιδίωξη της Πρωτοβουλίας LEADER + είναι

- η ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών περιοχών,
- η αξιοποίηση των φυσικών, ανθρώπινων και οικονομικών πόρων και
- η προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Οι κάτοικοι της υπαίθρου ενισχύονται με ποσοστά από 55-75%

για την δημιουργία μικρών βιώσιμων επιχειρήσεων, στον τομέα του τουρισμού της μεταποίησης των τοπικών προϊόντων και της βιοτεχνίας

για την ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών

για δράσεις προστασίας και ανάδειξης φυσικών και πολιτιστικών πόρων και δικτύωσεις μέσω συνεργασιών

Η LEADER+ ΜΕ 10 ΑΠΛΑ ΒΗΜΑΤΑ

1. Τι είναι LEADER +;
2. Ποιες περιοχές αφορά το LEADER + ;
3. Ποιοι υλοποιούν το LEADER + ;
4. Ποιοι μπορούν να συμμετέχουν στο LEADER+ ;
5. Τι δραστηριότητες μπορούν να αναπτύσσονται στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας LEADER+ ;
6. Επιτρέπονται οι συνεργασίες μεταξύ διαφορετικών περιοχών ;
7. Δικτύωση
8. Πως και πότε θα γίνει η επιλογή των τοπικών προγραμμάτων LEADER+ ; και των αντιστοίχων Ο.Τ.Δ. ;
9. Πως μπορεί κάποιος να συμμετάσχει στο LEADER+ ;
10. Διαχείριση και παρακολούθηση του προγράμματος

1. Τι είναι LEADER +;

Το LEADER + είναι μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχει ως στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων της υπαίθρου μέσα από την αειφόρο ανάπτυξη. Η αειφορία αυτή επιτυγχάνεται μέσα από δραστηριότητες των κατοίκων που αναδεικνύουν τις ομορφιές του τόπου τους, αποτελούν μια ακόμη πηγή εισοδήματος και παράλληλα προστατεύεται η φυσική και πολιτιστική κληρονομιά.

Οι άνθρωποι των αγροτικών περιοχών, παράλληλα με την ενασχόλησή τους με τη γεωργία ή την κτηνοτροφία, μπορούν να αναπτύξουν νέες πρωτοβουλίες-επενδυτικές δραστηριότητες, οι οποίες συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Με άλλα λόγια, το LEADER + δεν είναι ένα ακόμη πρόγραμμα κοινοτικών επιδοτήσεων ή στήριξης αγροτικών προϊόντων, οι οποίες παρέχονται από τον κοινοτικό προϋπολογισμό μέσω του Υπουργείου Γεωργίας. Εδώ οι κάτοικοι των τοπικών κοινωνιών ενεργοποιούνται μόνοι τους, αποφασίζουν οι ίδιοι για την τύχη τους, προβαίνουν σε μικρές επενδύσεις που δημιουργούν, όμως, έναν ιδιαίτερα παραγωγικό ιστό και κάνουν πράξη οι ίδιοι όσα οραματίζονται για την ανάπτυξη της περιοχής τους. Τα κέντρα λήψης των αποφάσεων δεν βρίσκονται σε κάποιο απομονωμένο από τα προβλήματα της υπαίθρου γραφείο κεντρικής υπηρεσίας στην Αθήνα, αλλά εκεί, στην ίδια την κοινότητα.

2. Ποιες περιοχές αφορά το LEADER + ;

Το LEADER + απευθύνεται σε όλες τις αγροτικές περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, στη χώρα μας θα εφαρμοστεί κυρίως στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, ώστε να ενισχυθεί η προσπάθεια ανάκαμψής τους. Αξίζει να σημειωθεί, άλλωστε, ότι σύμφωνα με την πιο πρόσφατη απογραφή, αυτή του 1991, το 15,6% του συνολικού πληθυσμού, καθώς, λόγω των δυσμενών συνθηκών ζωής, οι νέοι μεταναστεύουν προς τα αστικά κέντρα. Υπολογίζεται ότι περίπου πάνω από το 33% του πληθυσμού των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών έχει μετακινηθεί εκτός των ορίων των περιοχών του.

Το LEADER + είναι μια μοναδική ευκαιρία, προκειμένου οι περιοχές αυτές όχι μόνο να μην ενημερώσουν, αλλά να αναγεννηθούν

3. Ποιοι υλοποιούν το LEADER + ;

Η εφαρμογή του Εθνικού προγράμματος LEADER+ θα πραγματοποιηθεί μέσω των τοπικών προγραμμάτων LEADER+. Τα τοπικά προγράμματα LEADER+ υλοποιούνται από Αναπτυξιακές Εταιρείες οι οποίες ονομάζονται Ομάδες Τοπικής Δράσης. Η Ο.Τ.Δ. συγκροτείται από τοπικούς φορείς όπως :

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση πρώτου και δεύτερου βαθμού, σύλλογοι, επιμελητήρια, συνεταιρισμοί και ενώσεις γεωργικών συνεταιρισμών, γυναικείοι συνεταιρισμοί, επιστημονικοί φορείς, περιβαλλοντικές και άλλες οργανώσεις, ιδιώτες.

4. Ποιοι μπορούν να συμμετέχουν στο LEADER+ ;

Επένδυση στα πλαίσια του LEADER+ μπορεί να κάνει φυσικό ή νομικό πρόσωπο (ιδιώτες, Ο.Τ.Α., επιχειρήσεις Ο.Τ.Α., Συνεταιρισμοί, Σύλλογοι κλπ.)

5. Τι δραστηριότητες μπορούν να αναπτύσσονται στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας LEADER+ ;

Βασικός άξονας της πρωτοβουλίας LEADER+ είναι η εφαρμογή ολοκληρωμένου και πιλοτικού

χαρακτήρα στρατηγικών αγροτικής ανάπτυξης που περιλαμβάνουν :

A. Παρεμβάσεις αγροτικού συνεταιρισμού ολοκληρωμένης προσέγγισης :

Δημιουργία και βελτίωση της υπάρχουσας δυναμικότητας σε κλίνες.
Αγροκτήματα που θα μπορούν να επισκέπτονται οι τουρίστες και να διανυκτερεύουν σε αυτά.
Προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού (θρησκευτικός, ιαματικός, εκπαιδευτικός κλπ)

B. Μικρές Βιοτεχνίες & επιχειρήσεις :

Μονάδες οικοτεχνίας, χειροτεχνίας και ειδών παραδοσιακής τέχνης.
Επιχειρηματική αξιοποίηση τοπικών φυσικών πόρων.
Επιχειρήσεις μεταποίησης και τυποποίησης τοπικών προϊόντων φυτικής και ζωικής παραγωγής (ελιές, γλυκά, ποτά, γαλακτομικά προϊόντα, αλλαντικά).
Επιχειρήσεις παραγωγής ειδών διατροφής, μετά την πρώτη μεταποίηση.
Επιχειρήσεις αξιοποίησης αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών σε πρωτότυπες εφαρμογές.
Αξιοποίηση παραδοσιακών τεχνικών και χώρων (επισκέψιμα οινοποιεία, πατητήρια, κελάρια).
Επιχειρήσεις αξιοποίησης ήπιων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
Επιχειρήσεις κοινωνικής εξυπηρέτησης (π.χ. παιδικοί σταθμοί).
Βελτίωση επιχειρήσεων προς την κατεύθυνση της προστασίας του περιβάλλοντος.

Γ. Στήριξη της ανταγωνιστικότητας και ποιότητας με αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας και τεχνογνωσίας.

Εγκατάσταση συστημάτων διασφάλισης ποιότητας (ISO & HACCP).
Τοπικά σύμφωνα ποιότητας.
Ανάπτυξη ηλεκτρονικών συστημάτων πληροφόρησης για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.
Ανάπτυξη ηλεκτρονικού εμπορίου.
Ανάπτυξη τηλεργασίας. .
Δίκτυα διανομής.

Δ. Προστασία – ανάδειξη και αξιοποίηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Αξιοποίηση, ανάδειξη και προστασία περιοχών φυσικής ομορφιάς.
Οριστική αναβάθμιση περιοχών με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον (δημιουργία, δηλαδή παραδοσιακών οικισμών).
Ανάδειξη μνημείων, ιστορικών κτιρίων και κτιρίων αγροτικής κληρονομιάς.
Αναπαλαίωση αγροτικών κτισμάτων και ένταξή τους στις ανάγκες της σύγχρονης ζωής (εκτός της αγροτουριστικής δραστηριότητας).
Σήμανση αξιοθέατων, μνημείων, μονοπατιών.
Δημιουργία και βελτίωση των υπαρχόντων καταφυγίων.
Ίδρυση μουσείων αγροτικής, λαογραφικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.
Ενίσχυση πολιτιστικών εκδηλώσεων που έχουν σχέση με τη λαογραφική παράδοση του τόπου.
Κατασκευή γεφυριών και μονοπατιών.

Ανάπτυξη συστημάτων παρακολούθησης και προστασίας του περιβάλλοντος.

Άλλες δράσεις που μπορούν να περιληφθούν στο LEADER+ και αφορούν στην υποστήριξη των παρεμβάσεων του προγράμματος (κατάρτιση και εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού, ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του πληθυσμού, προβολή και προώθηση τομέων, προϊόντων και περιοχών), καθώς και στην τεχνική στήριξη Ομάδων Τοπικής Δράσης (στελέχωση και λειτουργία).

7. Δικτύωση

Εκτός από τα παραπάνω, στο πλαίσιο της LEADER προωθείται η δικτύωση που έχει ως στόχο τη διάδοση και ανταλλαγή επιτυχημένων πρακτικών, καθώς και την προώθηση εμπειριών και τεχνογνωσίας μεταξύ όλων των περιοχών ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης με βάση το LEADER. Για το λόγο αυτό, άλλωστε, καθιερώνεται ειδικός άξονας προτεραιότητας μέσα στο πρόγραμμα.

8. Πως και πότε θα γίνει η επιλογή των τοπικών προγραμμάτων LEADER+ ; και των αντιστοίχων Ο.Τ.Δ. ;

Μετά την έγκριση του εθνικού προγράμματος LEADER+ από την Επιτροπή της ΕΕ, θα πραγματοποιηθεί προκήρυξη με σκοπό οι ενδιαφερόμενες Ομάδες Τοπικής Δράσης να υποβάλλουν, μέσα σε καθορισμένο χρονικό διάστημα, προτάσεις προγραμμάτων, τα οποία θα αναφέρονται σε συγκεκριμένη περιοχή.

Οι ενδιαφερόμενες Ομάδες Τοπικής Δράσης μπορούν να είναι ήδη συστημένες, αλλά και υπό σύσταση Ανώνυμες Εταιρείες, ενώ οι προτάσεις τοπικών προγραμμάτων θα καταρτισθούν με βάση πρότυπο που θα χορηγηθεί από το Υπουργείο Γεωργίας.

Θα ακολουθήσει αξιολόγηση των προτάσεων προγραμμάτων που θα υποβληθούν με σκοπό την επιλογή εκείνων που θα ενταχθούν τελικά και θα ενισχυθούν στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας.

Η αξιολόγηση αυτή θα γίνει με κριτήρια τα οποία θα είναι εκ των προτέρων γνωστά και θα αφορούν τόσο στην ποιότητα της πρότασης όσο και στην αξιοπιστία της Ομάδας Τοπικής Δράσης.

9. Πως μπορεί κάποιος να συμμετάσχει στο LEADER+ ;

Μετά την έγκρισή τους οι Ομάδες Τοπικής Δράσης θα προβούν σε ευρεία δημοσιοποίηση του προγράμματός τους με σκοπό να καλέσουν κάθε ενδιαφερόμενο επενδυτή να υποβάλει την πρότασή του.

Προτάσεις από υποψήφιους επενδυτές μπορούν να υποβληθούν, εφόσον :

στην περιοχή στην οποία θέλουν να υλοποιήσουν την επένδυσή τους υλοποιείται τοπικό πρόγραμμα LEADER+

περιλαμβάνεται αντίστοιχη δραστηριότητα στο τοπικό πρόγραμμα

Οι προτάσεις υποβάλλονται στην Ο.Τ.Δ. και αξιολογούνται από αυτήν (από αρμόδια επιτροπή), σύμφωνα με κριτήρια τα οποία θα είναι εκ των προτέρων γνωστά.

Μετά την αξιολόγηση και την επιλογή των επενδύσεων που θα ενταχθούν τελικά στο πρόγραμμα υπογράφεται σύμβαση μεταξύ του επενδυτή (τελικού δικαιούχου)

και της ΟΤΔ, στην οποία αποτυπώνονται και γίνονται αμοιβαία αποδεκτές οι υποχρεώσεις και οι όροι υλοποίησης του έργου.

10. Διαχείριση και παρακολούθηση του προγράμματος

Προκειμένου η πρωτοβουλία LEADER+ να έχει τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα απαιτείται σωστή οργάνωση, παρακολούθηση, διαφάνεια στη διαχείριση των πληρωμών και συνεχής αξιολόγηση των προγραμμάτων. Για το λόγο αυτό έχει συσταθεί στο

Υπουργείο Γεωργίας Διαχειριστική Αρχή, της οποίας οι βασικές αρμοδιότητες είναι :

Εφαρμόζει τη σχετική απόφαση της Επιτροπής της ΕΕ.

Εισηγείται την ένταξη (ή απόρριψη) των ΟΤΔ στο Υπουργείο Γεωργίας.

Εισηγείται προς το Υπουργείο Γεωργίας κανονιστικές αποφάσεις και εγκυκλίους για την εξειδίκευση του προγράμματος και την εξυπηρέτηση της εφαρμογής των τοπικών προγραμμάτων.

Εξασφαλίζει μετά από σχετικό αίτημα, προς την αρχή πληρωμής, την προκαταβολή του προγράμματος σύμφωνα με το άρθρο 32 του Καν. 1260/99 και εισηγείται

στο Υπουργείο Γεωργίας την κατανομή στις ΟΤΔ, ανάλογα με τις ανάγκες και σύμφωνα με τα συμβατοποιημένα προγράμματα μεταξύ Υπουργείου Γεωργίας και ΟΤΔ.

Έχει την ευθύνη πληρωμής της δημόσιας δαπάνης στις ΟΤΔ που αντιστοιχεί στις δαπάνες που πραγματοποιούν στα πλαίσια του προγράμματος, αφού ελέγξει την εγκυρότητά τους.

Διασφαλίζει τη συμβατότητα δράσεων και έργων που εντάσσονται στα τοπικά προγράμματα από τις ΟΤΔ προς το εθνικό και κοινοτικό δίκαιο, ιδίως όσον αφορά

στους κανόνες για τον ανταγωνισμό, τις δημόσιες συμβάσεις, την προστασία του περιβάλλοντος, την εξάλειψη των ανισοτήτων και την προώθηση της ισότητας

μεταξύ ανδρών και γυναικών, υποστηρίζει τις ΟΤΔ, προκειμένου να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους.

Παρακολουθεί την πορεία εφαρμογής του εθνικού προγράμματος, συντάσσει προτάσεις τροποποίησής τους προς το Υπουργείο Γεωργίας για έγκριση ή στην ΕΕ στα

πλαίσια των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους.

Παρακολουθεί την πορεία εφαρμογής των τοπικών προγραμμάτων και συντάσσει προτάσεις τροποποίησής τους προς το Υπουργείο Γεωργίας για έγκριση.

Κατά την εφαρμογή των τοπικών προγραμμάτων λαμβάνει μέτρα για την τήρηση των κανόνων.

Έχει ευθύνη εισαγωγής των κατάλληλων οικονομικών και στατιστικών στοιχείων στο Ολοκληρωμένο Πληροφορικό Σύστημα (ΟΠΣ).

Συντάσσει τις ετήσιες εκθέσεις εκτέλεσης και την τελική έκθεση του εθνικού προγράμματος και τις θέτει υπόψη του Υπουργείου Γεωργίας και της επιτροπής παρακολούθησης της πρωτοβουλίας.

Διοργανώνει το διαγωνισμό για την ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος σε συνεργασία με την Επιτροπή και το Υπουργείο Γεωργίας και εισηγείται στο τελευταίο για την επιλογή του αναδόχου. Στη συνέχεια παρακολουθεί την υλοποίηση της ενδιάμεσης αξιολόγησης.

Διοργανώνει διαγωνισμό για την ανάθεση του έργου της Μονάδας Εμφύχωσης Δικτύου (ΜΕΔ) και εισηγείται στο Υπουργείο Γεωργίας για την επιλογή του αναδόχου.

Παρακολουθεί την υλοποίηση του έργου της ΜΕΔ.

Παρακολουθεί την τήρηση ξεχωριστού λογιστικού συστήματος ή ανάλογης λογιστικής κωδικοποίησης από τις ΟΤΔ.

Συnergάζεται με τη διαχειριστική αρχή και την αρχή πληρωμής του ΚΠΣ και παρέχει σ' αυτές κάθε απαραίτητο στοιχείο ή πληροφορία που αφορά στο πρόγραμμα.

Διενεργεί ελέγχους σε όλα τα στάδια υλοποίησης και με επιτόπιο έλεγχο διαπιστώνει την τήρηση της εθνικής και κοινοτικής νομοθεσίας, την ορθή υλοποίηση

των δράσεων, τη νομιμότητα πράξεων και δαπανών, την τήρηση των διαδικασιών, των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει η ΟΤΔ και των κανόνων δημοσιότητας, την

αξιοπιστία των στοιχείων (οικονομικών και Φυσικού Αντικειμένου) που δηλώνει η ΟΤΔ. Επίσης, προβαίνει σε επιτόπιους δειγματοληπτικούς ελέγχους με την

ολοκλήρωση των πράξεων και εκδίδει βεβαίωση ολοκλήρωσής τους σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες και υποχρεώσεις. Στην περίπτωση ενδείξεων ύπαρξης

παρατυπιών προτείνει την εφαρμογή των διαδικασιών που οι σχετικοί κανονισμοί καθορίζουν. Υλοποιεί τις ενέργειες δημοσιότητα που σχετίζονται με το εθνικό πρόγραμμα και παρακολουθεί την τήρηση των υποχρεώσεων δημοσιότητας και πληροφόρησης από τις ΟΤΑ.

Παρέχει γραμματειακή υποστήριξη στην Επιτροπή Παρακολούθησης της πρωτοβουλίας. Με τις αρμοδιότητες περί των οικονομικών είναι επιφορτισμένη η Αρχή πληρωμής. Οι αρμοδιότητες αυτές σε σχέση με το LEADER+ είναι :

Η κατάρτιση και υποβολή των αιτήσεων πληρωμών της πρωτοβουλίας στην ΕΕ και η αποδοχή των σχετικών εγκρίσεων.

Η προώθηση των πιστώσεων στη διαχειριστική αρχή για την κάλυψη των αναγκών του προγράμματος.

Η παρακολούθηση της διαδικασίας μεταφοράς των σχετικών πιστώσεων στις ΟΤΑ.

Ο έλεγχος του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου που εφαρμόζει η διαχειριστική αρχή της πρωτοβουλίας, καθώς και των στοιχείων που αυτή εισάγει στο ΟΠΣ.

Η ευθύνη διεξαγωγής δειγματοληπτικών ελέγχων για τις συγχρηματοδοτούμενες πράξεις στα πλαίσια της πρωτοβουλίας.

Κυρίαρχο ρόλο εποπτείας του προγράμματος έχει η Εθνική Επιτροπή Παρακολούθησης, όπου συμμετέχουν εκπρόσωποι του Υπουργείου Γεωργίας, της Διαχειριστικής Αρχής, της Αρχής Πληρωμής (ΥΠΕΘΟ), του δικτύου LEADER, συναρμοδίων Υπουργείων (ΥΠΕΧΩΔΕ, ΥΠΕΘΟ, ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΥΠΕΣΔΔΑ) ΠΑΣΕΕΕΣ, ΚΕΔΚΕ κλπ. Της επιτροπής προεδρεύει ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Γεωργίας, ενώ ως παρατηρητής συμμετέχει και εκπρόσωπος της Γενικής Διεύθυνσης VI για τη γεωργία της ΕΕ.

Το LEADER+ είναι η μοναδική ευκαιρία της ελληνικής υπαίθρου να διώξει από πάνω της το μανδύα του μειονεκτικού και χωρίς μέλλον τμήματος της χώρας.

Με όπλα την ενεργοποίηση, τις πρωτότυπες ιδέες, την αγάπη για τα τοπικά προϊόντα, τη φύση και τον τοπικό πολιτισμό και την εθελοντική συνεργασία, οι

ίδιοι οι κάτοικοι ακόμη και των πλέον ορεινών και μειονεκτικών περιοχών μπορούν να οδηγήσουν τον τόπο που ζουν αυτοί και τα παιδιά τους σε μια αειφόρο

ανάπτυξη, σε μια ολοκληρωμένη ανάπτυξη που δεν θα έχει ημερομηνία λήξης. Στο χέρι όλων μας είναι το LEADER + να κάνει το δικό του ρεκόρ σε αποτελεσματικότητα και σημασία έργων στην ελληνική ύπαιθρο.

7.5 Τοπικό Κοινωνικό Κεφάλαιο

Πρωταρχικός στόχος του προγράμματος είναι η διευκόλυνση της πρόσβασης στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο ατόμων που αντιμετωπίζουν κοινωνικό αποκλεισμό ή ομάδων που εργάζονται υπέρ της κοινωνικής ή επαγγελματικής ένταξής τους. Η θεμελιώδης αρχή για τις ενέργειες του Τοπικού Κοινωνικού Κεφαλαίου είναι η «τοπική ανάπτυξη για την κοινότητα και από την κοινότητα». Αυτό συνεπάγεται την υλοποίηση ισχυρών εταιρικών σχέσεων μεταξύ των τοπικών φορέων και ιδιαίτερα τη συμμετοχή κοινωνικά αποκλεισμένων ανθρώπων στην ανάπτυξη όλου του σχεδίου. Παράλληλα, σύμφωνα με το ΕΚΤ (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο), το πιλοτικό σχέδιο θα υποστηρίξει τα σχέδια που διευκολύνουν την κοινωνική ένταξη και ειδικότερα την ενσωμάτωση στην αγορά εργασίας. Το «Τοπικό Κοινωνικό Κεφάλαιο» έχει ως επίκεντρο αυτές τις ομάδες που δε μπορούν για διάφορους λόγους να επωφεληθούν από τις πολιτικές για την απασχόληση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

7.6 Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ.)

Τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ.) αποτελούν μια καινοτόμο ολοκληρωμένη προσέγγιση για την αγροτική ανάπτυξη σε επιλεγμένες ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της χώρας. Βασίζονται σε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο και ενισχύουν ιδιωτικές επενδύσεις και δημόσιες τεχνικές και κοινωνικές υποδομές. Περιλαμβάνουν και χρηματοδοτούν υποδομές για τον αγροτικό τομέα, παρεμβάσεις αναβάθμισης των οικισμών και του φυσικού περιβάλλοντος, δράσεις βελτίωσης της ποιότητας ζωής των κατοίκων και των δεξιοτήτων τους καθώς και ενισχύσεις σε ιδιώτες (γεωργούς και μη) για επενδύσεις στον αγροτικό τομέα.

Κύριοι στόχοι των Ο.Π.Α.Α.Χ. είναι οι εξής:

- Η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων.
- Στήριξη της ανάπτυξης στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές.
- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών ορεινών και μειονεκτικών περιοχών.
- Βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη των περιοχών.
- Διατήρηση του περιβάλλοντος και της κοινωνικής συνοχής για όλο τον αγροτικό πληθυσμό.
- Διάσωση και διαφύλαξη στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Αναδιάρθρωση της τοπικής αγροτικής οικονομίας, οικονομική και πολιτιστική αναβάθμιση της υπαίθρου.
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των αγροτικών περιοχών.

Για την υλοποίηση των Ο.Π.Α.Α.Χ. δημιουργήθηκαν οι 5ομές Στήριξης, που είναι τοπικοί αναπτυξιακοί φορείς και διασφαλίζουν την άμεση παροχή υπηρεσιών σε όλο τον αγροτικό πληθυσμό της περιοχής αρμοδιότητάς τους, διαθέτοντας για το σκοπό αυτό τα απαραίτητα μέσα και το κατάλληλο ανθρώπινο δυναμικό. Τέλος, για τον νομό Κοζάνης το έργο αυτό το έχει αναλάβει η ANKO A.E..

7.7 Κέντρο Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών (ΚΕ.Σ.Υ.Υ.)

- Παλιννοστούντες.
- Μακροχρόνια άνεργοι άνω των 45 ετών.
- Γυναίκες που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό (κακοποιημένες, μονογονεϊκές, άγαμες μητέρες, κ.λπ.).

Υλοποιούνται είκοσι συνολικά συνεδρίες, 10 ατομικές και 10 ομαδικές, με βασικό στόχο την εργασιακή και κοινωνική προετοιμασία των μελών των παραπάνω ομάδων, την παροχή γνώσεων και τεχνικών για ανάπτυξη και βελτίωση επαγγελματικών δεξιοτήτων, την ψυχολογική στήριξη και τον επαγγελματικό προσανατολισμό τους. Με την άρση των δυσμενών διακρίσεων και προκαταλήψεων που πιθανόν υπάρχουν, μειώνονται σημαντικά τα εμπόδια και καθίσταται πιο εύκολη η ένταξη ή επανένταξη στην τοπική αγορά εργασίας. Στους συμμετέχοντες που θα ολοκληρώσουν το συνολικό αριθμό των συνεδριών, θα δοθεί βεβαίωση παρακολούθησης από το ΚΕΣΣΥ του δήμου Θεσσαλονίκης, ώστε να πληρούν και

τυπικά τα κριτήρια επάρκειας για ένταξή τους στο ειδικό πρόγραμμα επιχορήγησης των επιχειρήσεων ή στο πρόγραμμα επιχορήγησης της αυτοαπασχόλησής τους μέσω του ΟΑΕ5.

Το Σχέδιο Ώρασης για την παροχή Συνοδευτικών Υποστηρικτικών Υπηρεσιών (Σ.Υ.Υ.) με τίτλο «Ισότιμη Πρόσβαση» επιδιώκει την ενεργοποίηση και ενδυνάμωση κάθε ατόμου ώστε να αναπτύξει τις κοινωνικές και επαγγελματικές δεξιότητές του, που είναι απαραίτητες για την ενσωμάτωσή του στο επαγγελματικό και κοινωνικό περιβάλλον.

Στόχοι του Σχεδίου Δράσης

- Ενίσχυση της απασχόλησης.
- Ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας των τοπικών κοινωνιών.
- Άρση των διακρίσεων και προώθηση των ίσων ευκαιριών στην αγορά εργασίας.
- Ενδυνάμωση της ενεργούς δράσης του κοινωνικού συνόλου.
- Σικτύωση με τοπικούς κοινωνικούς και αναπτυξιακούς φορείς για την διαμόρφωση μιας ισότιμης νησιωτικής κοινωνίας.

7.8 Equal

Η equal αποτελεί εργαλείο της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την απασχόληση, χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και στοχεύει στην πειραματική εφαρμογή και διάδοση νέων τρόπων καταπολέμησης των διακρίσεων και της ανισότητας στον τομέα της απασχόλησης. Ολοκληρώνει τις εμπειρίες που αποκτήθηκαν στα πλαίσια των προηγούμενων Πρωτοβουλιών EMPLOYMENT & ADAPT και συμπληρώνει τις υπάρχουσες πολιτικές για την ισότητα ευκαιριών στην αγορά εργασίας. Το Πρόγραμμα έχει σχεδιαστεί για να στηρίξει μια οριζόντια προσέγγιση στις πολιτικές και τις υπηρεσίες προς τις οποίες θα έχουν πρόσβαση πολλαπλές κατηγορίες αποκλεισμένων ή απειλούμενων από αποκλεισμό από την αγορά εργασίας ομάδων και να αντιμετωπίσει την αποσπασματικότητα και την έλλειψη συντονισμού των εφαρμοζόμενων πολιτικών. Έχει δομηθεί πάνω σε εννέα θεματικά πεδία – μέτρα.

Οι γενικοί στόχοι του προγράμματος είναι :

- Η βελτίωση της απασχόλησης μέσα από τη διευκόλυνση της πρόσβασης και επιστροφής στην αγορά εργασίας των ομάδων που υφίστανται διακρίσεις την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξеноφοβίας σε σχέση με την αγορά της εργασίας.
- Η ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος μέσα από τη βελτίωση της πρόσβασης στη διαδικασία δημιουργίας μιας επιχείρησης την ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας.
- Η ενθάρρυνση της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων και των απασχολούμενων μέσα από την προώθηση της δια βίου μάθησης και των εργασιακών πρακτικών ενσωμάτωσης και υποστήριξη της προσαρμοστικότητας των εταιρειών και των εργαζομένων.
- Η ενίσχυση των πολιτικών ίσων ευκαιριών για άνδρες και γυναίκες μέσα από τον συνδυασμό οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής την ενθάρρυνση της κατάρτισης του επαγγελματικού διαχωρισμού.
- Η υποστήριξη της κοινωνικής & επαγγελματικής ένταξης των αιτούντων άσυλο.

7.9 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αγροτική Ανάπτυξη (Ε.Π.Α.Α.)

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αγροτική Ανάπτυξη (Ε.Π.Α.Α.) είναι ένα πρόγραμμα εθνικού επιπέδου και έχει τρεις βασικούς στόχους:

- Τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής γεωργίας ενόψει των προκλήσεων ενός συνεχώς αυξανόμενου διεθνούς ανταγωνισμού.
- Τη βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου για να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα και η ελκυστικότητά της και να αποκατασταθεί η κοινωνική και οικονομική της λειτουργία.
- Τη διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων της υπαίθρου.

Το 2007 ξεκίνησε η υλοποίηση του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης «Αλέξανδρος Μπαλτατζής» 2007-2013, συνολικού προϋπολογισμού 6 δισ. ευρώ, που αποτελεί το σημαντικότερο «εργαλείο» για την αγροτική ανάπτυξη του τόπου μας. Πήρε το όνομα του Αλέξανδρου Μπαλτατζή, πρώτου προέδρου της ΠΑΣΕΓΕΣ, έπειτα από σχετική απόφαση του υπουργού Αλέξανδρου Κοντού.

Οι βασικές προτεραιότητες του προγράμματος είναι:

- Προστασία του περιβάλλοντος από την άσκηση της γεωργικής δραστηριότητας. Οι δράσεις που προβλέπονται αφορούν στην βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία, στη μείωση της νιτρορύπανσης, στη περιβαλλοντική προστασία παραλίμνιων εκτάσεων, καθώς και στην προστασία παραδοσιακών ελαιώνων και αμπελώνων.
- Αντιμετώπιση της λειψυδρίας και αξιοποίηση των υδάτινων πόρων της χώρας. Περιλαμβάνει δράσεις για την κατασκευή φραγμάτων, λιμνοδεξαμενών, αρδευτικών δικτύων και εμπλουτισμό των υπόγειων υδροφορέων.
- Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός της ελληνικής γεωργίας.
- Προστασία και αποκατάσταση του δασικού πλούτου της χώρας μας .

Στο πλαίσιο του προγράμματος το Υπουργείο είναι αποφασισμένο να κατασκευάσει 1.000 μικρά έργα σε όλη την ελληνική περιφέρεια και παράλληλα 50 μεγάλα έργα, έτσι ώστε να αξιοποιηθούν με τον καλύτερο τρόπο οι υδάτινοι πόροι της χώρας και να διασφαλιστεί η προστασία του περιβάλλοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

8.1 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ -ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ο αγροτουρισμός είναι «τρόπος ζωής». Είναι η αγροτική ζωή με προσφορά τουριστικών υπηρεσιών. Οι επιχειρηματίες αγροτουρισμού είναι αυτοί που μένουν στην ύπαιθρο όλες τις μέρες (όχι μόνο τα Σαββατοκύριακα), που μετέχουν στην αγροτική ζωή του τόπου και την κοινωνία, όπως και όλοι οι αγρότες, είναι φροντιστές της γης και του φυσικού περιβάλλοντος, που ζουν μέσα σε αυτό και φιλοξενούν φίλους τους, για να μοιραστούν την χαρά της ζωής στην φύση (και μοιράζονται βέβαια κάποια από τα κοινά έξοδα).

Η έννοια του αγροτουρισμού συνδέεται με κάποιες βασικές αρχές, όπως είναι η προώθηση της ποιότητας, ο σεβασμός της πολιτιστικής κληρονομιάς και η προστασία του περιβάλλοντος. Θεωρεί τις ανθρώπινες σχέσεις ως ένα από τους κυριότερους παράγοντες που συμβάλλουν στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της κάθε περιοχής και προσφέρει ένα γενικότερο πλαίσιο υποστήριξης με προσφορά οικολογική και ανθρωπιστική.

Ο αγροτουρισμός δεν περιορίζεται μόνο στην παροχή «κλίνης και στέγης» που συνήθως είναι κατάλληλα διαμορφωμένη σε σπίτια παραδοσιακής αρχιτεκτονικής ή στην παροχή σπιτιών που διαθέτουν έναν αξιόλογο τοπικό χαρακτήρα, αλλά περιλαμβάνει και μικρές μονάδες παραγωγής, όπως πρατήρια διάθεσης ειδών λαϊκής τέχνης, οικοτεχνίες, χειροτεχνίες, μανάδες άθλησης - σπορ, οργανωμένα κέντρα εκπαίδευσης και παροχής ειδικών υπηρεσιών, ταβέρνες, εστιατόρια, παραδοσιακά καφενεία, αναβίωσης παραδοσιακών πολιτιστικών εθίμων κλπ

Ως εκ τούτου, ο αγροτουρισμός, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, μπορεί να αποτελέσει κατάλληλη στρατηγική για την τοπική ανάπτυξη και να συμβάλει στην ενδογενή ολοκληρωμένη ανάπτυξη που δένει αρμονικά με τις άλλες οικονομικές δραστηριότητες κάθε περιοχής και να αποτελέσει ουσιαστική αναπτυξιακή παράμετρο στα προγράμματα τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης.

Παρόλο που έχουν γίνει σημαντικές προσπάθειες, υπάρχουν ακόμη μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης του αγροτουρισμού στη χώρα μας. Αλλά και στο ήδη παραγόμενο αγροτουριστικό προϊόν εντοπίζονται αρκετά προβλήματα στην ποιότητα, που οφείλονται τόσο σε τεχνικά, όσο και σε οργανωτικά, λειτουργικά και άλλα θέματα των επιχειρήσεων. Παράλληλα διαπιστώνεται ένα σημαντικό έλλειμμα των αγροτουριστικών επιχειρήσεων, ιδιαίτερα των γυναικείων, σε ό,τι αφορά την ενημέρωσή τους για τις επιθυμίες των καταναλωτών. Επίσης, δε σπανίζουν οι περιπτώσεις που το προϊόν χαρακτηρίζεται ως «αγροτουριστικό» χωρίς να διαφέρει στην πραγματικότητα από το προϊόν του μαζικού τουρισμού, γεγονός που απομακρύνει τους καταναλωτές από τον αγροτουρισμό γενικότερα. Αποτέλεσμα της κατάστασης αυτής είναι η υποβάθμιση του κοινωνικού, οικονομικού και πολιτιστικού ρόλου του αγροτουρισμού.

Όλες οι αγροτουριστικές δραστηριότητες κάθε κατηγορίας επιχείρησης, καθώς και οι λειτουργίες τους, πρέπει να χαρακτηρίζονται από την ήπια μορφή τους, να είναι φιλικές στο περιβάλλον και να σέβονται τα χαρακτηριστικά του χώρου και των κοινωνικών και περιβαλλοντικών αξιών. Πρέπει επίσης να συμβάλλουν στη βιώσιμη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής και των κατοίκων της, καθώς και στη διατήρηση των πολιτισμικών της στοιχείων. Στο θέμα των εθίμων και της πολιτιστικής κληρονομιάς κυριαρχεί έντονα η θέση ότι πρέπει να διατηρηθούν για πολλούς λόγους (είναι όμορφα, προσφέρουν ψυχαγωγία, δημιουργούν ένα αίσθημα, ενότητας, εκφράζουν την παραδοσιακή

ζωή, ενδιαφέρουν τους τουρίστες).

Ο αγροτουρισμός μέσω των δραστηριοτήτων, κυρίως μέσω των γυναικείων Αγροτουριστικών Συνεταιρισμών αλλά και των κοινοτικών προγραμμάτων έχει αποδείξει πως μπορεί να αναπτυχθεί!! Ωστόσο, χρειάζεται κρατική μέριμνα, η οποία θα πρέπει να εκφραστεί με πράξεις και όχι μόνο με λόγια. Επίσης απαιτείται να κινητοποιηθούν και να συμμετάσχουν ενεργά όλοι οι φορείς του τουριστικού και γεωργικού τομέα που εμπλέκονται στο αγροτουριστικό κύκλωμα, με συνείδηση και υπευθυνότητα!!

Σαν γενικό συμπέρασμα μπορούμε να διατυπώσουμε χωρίς επιφύλαξη την άποψη ότι η ανάπτυξη του αγροτο-τουρισμού στην Ελλάδα θα ανακουφίσει την αγροτική οικογένεια και παράλληλα θα δώσει την ευκαιρία στο σύγχρονο κουρασμένο άνθρωπο της «βιομηχανικής κοινωνίας», να αναζωογονηθεί έστω και για λίγο, σ' ένα ήσυχο, ήρεμο και «ανθρώπινο» περιβάλλον

8.1.1ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ Ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΝΑ ΓΙΝΕΙ, ΕΝΑ ΑΝΕΡΧΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΟΛΛΑ ΥΠΟΣΧΟΜΕΝΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ;

Ουσιαστικά, κανείς δεν φιλοδοξεί να κάνει τον αγρότη ξενοδόχο.

Φιλοδοξία αποτελεί να του δοθεί μια επιχειρηματική διέξοδο, όπου θα «πουλήσει» τον δικό του τρόπο ζωής, καθώς και όλα αυτά που διαθέτει και που ίσως θεωρούσε άνευ σημασίας, στον αστό που ασφυκτιά στη μεγαλούπολη κι επιθυμεί να επανέλθει έστω και για λίγες μέρες σε μια ζωή αγνή ανέπαφη, αυθεντική. Ο τουρίστας μετατρέπεται σε επισκέπτη, φίλο, θαυμαστή του τόπου, ένα «φιλοξενούμενο», έναν ταξιδιώτη που αναζητά τα μυστικά, την αυθεντικότητα και την ομορφιά του, εστιάζοντας στην ήσυχη ζωή, τη φυσική κληρονομιά και όλα όσα μοναδικά και ξεχωριστά έχει να προσφέρει ο κάθε προορισμός. Στην ουσία ο αγρότης προσφέρει όλα εκείνα τα οποία έχει έως σήμερα πιθανών παραγκωνίσει, τις αγροτικές ασχολίες, την περισυλλογή του καρπού, των βοτάνων, τη φροντίδα των ζώων, τα ήθη και τα έθιμα του, τις γιορτές και τα πανηγύρια του, τις τέχνες και τα παραδοσιακά του επαγγέλματα, όλα όσα ο κάτοικος της πόλης λαχταράει να γνωρίσει σε μια προσπάθεια «επιστροφής στις ρίζες» σ' έναν τρόπο ζωής ξεχασμένο ή αγνοημένο. Ο καίριος σκοπός του Αγροτουρισμού είναι αυτή ακριβώς η μύηση στο περιβάλλον του χωριού, της επαρχίας, της αγροτικής ζωής, της ενσωμάτωσης στον κοινωνικό ιστό, και τις τοπικές συνθήκες.

Ο Αγροτουρισμός ως βασική μορφή επιχείρησης έχει την προσφορά φιλοξενίας, από τον αγρότη ή τον κάτοικο αγροτικής περιοχής, ο οποίος για τον λόγο αυτό, εξοπλίζει και προσαρμόζει κατάλληλα το δικό του κατάλυμα ή δημιουργεί ένα καινούργιο μέσα σε αγροτικό χώρο, σύμφωνα πάντα με τα αρχιτεκτονικά πρότυπα και την παράδοση της περιοχής του. Σε συνδυασμό με το σπιτικό παραδοσιακό φαγητό, τη χρήση των ντόπιων αγροτικών προϊόντων κι ένα σύνολο υπηρεσιών και δραστηριοτήτων δεδομένου, ότι ο τουρίστας επιδιώκει να μη μένει παθητικός, ολοκληρώνεται το τουριστικό προϊόν. Αποτελεί για τον κάθε κάτοικο της υπαίθρου που ασχολείται με αυτόν, ένα συμπλήρωμα στο εισόδημα του και σπανιότερα την κύρια απασχόληση του.

Με αυτόν τον τρόπο δεν απαιτείται από τον αγρότη να μεταβληθεί σε ξενοδόχο ή τουριστικό πράκτορα, ούτε και να εγκαταλείψει τις βασικές του ασχολίες. Αντίθετα, η διατήρηση των αγροτικών και λοιπών παραδοσιακών ασχολιών απαιτείται προκειμένου να διατηρήσουμε την ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη μιας περιοχής και να μην επικεντρώνουμε σ' έναν και μόνο κλάδο της οικονομίας, όπως συνέβη στο παρελθόν, σε τόπους που εγκατέλειψαν κάθε άλλη δραστηριότητα για να ασχοληθούν αποκλειστικά με τον τουρισμό.

Ο Αγροτουρισμός είναι σήμερα για την Ελλάδα ένα επιχειρηματικό πεδίο με μέλλον και εξέλιξη. Δεν υποστηρίζουμε ότι είναι ένας χώρος χωρίς ειδικές απαιτήσεις και δυσκολίες. Χρειάζεται μελέτη,

συστηματική έρευνα, καλή διάθεση, θετική προσέγγιση, άρτια υποδομή και ολοκληρωμένη προσπάθεια σε παράλληλους τομείς. Είναι ουσιαστικά μια επιχειρηματική κίνηση, με το ρίσκο και τις ανάγκες που θα είχε μια οποιαδήποτε άλλη επιχείρηση. Ωστόσο, πρόκειται για ένα πεδίο πολλά υποσχόμενο. Όλο και περισσότεροι άνθρωποι στη χώρα μας ανακαλύπτουν την ανάγκη επιστροφής σε έναν πιο φυσικό τρόπο ζωής, την ομορφιά της επαφής με την φύση, τη συγκίνηση της επιστροφής σε παλιά ήθη, έθιμα, ασχολίες, σε έναν κόσμο ατόφιο, αυθεντικό και όχι ολότελα χαμένο. Η πίεση της ζωής στις πόλεις αναγκάζει όλο και περισσότερους να βρουν μια διέξοδο.

Ο Αγροτουρισμός μπορεί να δώσει ώθηση στις αγροτικές περιοχές, που έχουν υποστεί τις επιπτώσεις της μειονεκτικής ανάπτυξης, της ερήμωσης, της γήρανσης του πληθυσμού, της απαξίωσης της αγροτικής οικονομίας. Σήμερα υπάρχουν στην Ελλάδα πολλές ορεινές περιοχές που αντιμετωπίζουν το ενδεχόμενο είτε να εξαφανιστούν ολοκληρωτικά, λόγω της αραιοκατοίκησης που συνδέεται με τη μεγάλη ηλικία, είτε να αποκτήσουν έναν εντελώς νέο πληθυσμό που τυχαίνει να φτάσει εκεί ως μετανάστης από κάποια άλλη χώρα, κινδυνεύοντας έτσι να χαθεί ένα μεγάλο κομμάτι ιστορικής συνέχειας. Σε συνδυασμό με την ανάγκη να επαναδιοργανωθούν, να αναστρέψουν τη φθορά, να ευαισθητοποιήσουν και να δραστηριοποιήσουν τους νέους ανθρώπους, αλλά και να ανταποκριθούν στα νέα δεδομένα που επιβάλλουν οι ευρωπαϊκές τάσεις για την πολυλειτουργική γεωργία, ο Αγροτουρισμός θα αποτελέσει το μεγάλο κίνητρο για μια άλλη διάσταση στο «Επιχειρείν».

Με τον Αγροτουρισμό μπορούμε να δώσουμε διέξοδο στην ανεργία, να πετύχουμε την παραμονή των κατοίκων στις περιοχές τους, τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, την ανακαίνιση σπιτιών και αρχοντικών που αφέθηκαν στον χρόνο, την προσφορά ενός παράλληλου ήπιου τουριστικού προϊόντος.

Ο Αγροτουρισμός δεν είναι απλά μια μορφή τουρισμού. Είναι μεράκι, προσωπική ενασχόληση, πάθος, ιδεολογία. Είναι μια διαφορετική προσέγγιση στον τρόπο ζωής, μια νέα πραγματικότητα, ένα όραμα.

εικόνα 14:αγροτουριστικός ξενώνας το <Αρχοντικό>,στη Χίο

8.2 ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

εικόνα 1: Αριστερά αίθουσα συνεδρίων στο Casino Club Hotel Loutraki, δεξιά αίθουσα συνεδρίων στο Intercontinental

εικόνα 2: Μια από τις πισίνες με τα ιαματικά νερά στην Αριδαία, Πέλλας

εικόνα 3: Φαράγγι Τσούτσουρος, Αστερούσια Όρη, Κρήτη

εικόνα 4: Βόλτες και αγώνες με κανό

εικόνα 5: Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί γυναικών Λέσβου

εικόνα 6: Αριστερά δραστηριότητες στο Νέστο (Δράμα), δεξιά άλογα σε χιονισμένο τοπίο, Αμφίκλεια (Παρνασσός)

εικόνα 7: Αριστερά το «Σπίτι της Θεώνης» στη Δήμητρα Γορτυνίας και δεξιά ο «Πύργος Ξενιού» στη Δημητσάνα

εικόνα 8: Αγροτουρισμός, μια νέα πραγματικότητα... Αγρόκτημα ΕΝΑΓΡΟΝ, στο Ρέθυμνο, Κρήτης

εικόνα 9: Εσωτερικό αγροτικού ξενώνα <ΕΡΑΓΟΝ>, στη περιοχή Αξού, Ρεθύμνου, Κρήτης

εικόνα 10: Δασικό χωριό Κέδρος, κοντά στο χωριό Καταρράκτης, στα Τζουμέρκα Ιωαννίνων

εικόνα 11: Παραδοσιακά προϊόντα φτιάχνονται από Αγροτουριστικό Συνεταιρισμό Γυναικών

εικόνα 12: Τραπεζομάντιλο από τον αγροτικό συνεταιρισμό Οικοτεχνίας-Χειροτεχνίας <Η Εργάνη>, στο Γεράνι Λακωνίας

εικόνα 13: Πάνω δεξιά: σταματήστε την υπερθέρμανση του πλανήτη, κάτω αριστερά: αποφύγετε την τσιμεντοποίηση

εικόνα 14: Αγροτουριστικός ξενώνας το Αρχοντικό, στη Χίο

8.3 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ηλεκτρονικές διευθύνσεις

<http://agrotour.gr>
<http://www.agrotourism.gr>
<http://agrisport.com>
<http://www.greek-agrotourism.blogspot.com>
<http://www.eclass.farm.teithe.gr>
<http://www.hellaskps.gr/2007-2013htm>
<http://www.agrotikianaptixi.gr/pliroforiew/index.asp>
<http://www.europe-greece.com>
<http://www.1169.syzefxis.gov/syn/6/Gidarakou.doc>
<http://www.clubs.pathider.gr/agrotour>
<http://www.minagric.gr/leader II>
<http://www.minagric.gr/αγροτουρισμός>
<http://www.arnos.gr/oktonia/download.php?file=7412pdf>
<http://www.ee.teihal.gr/.../ecotourism.htm>
http://www.V4.ethnos.gr/o_αγροτουρισμός_στην_Ελλάδα
<http://www.hdl.handle.net/10184/1108>
<http://www.openarchies.gr/view/303173>
<http://www.trihonida.gr/leader/htm/perigrafh.html>
<http://www.minagric.gr/greek/3.1.4/html>
<http://www.kosmos.larissa.gr/files/pdf/20-10-2009>

έντυπο υλικό

<Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ>, Μανωλόγλου Ε.-Τσάρτας Π.
 Εκδόσεις ΕΞΑΝΤΑΣ
 <ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ>, Γ.Κουρτέσας καθ.Σ.Δ.Ο,Α.Τ.Ε.Ι.Θ
 <ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ>, Γ.Α.Δαουτόπουλος καθ.Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
 <Τουρισμός : Έννοιες, μεγέθη, δομές [Η Ελληνική Πραγματικότητα]> Σ.Βαρβαρέσης, Εκδόσεις
 «Προπομπός», 1^η έκδοση 1998.
 <Κοινωνιολογία του τουρισμού>, Π.Λύτρα, Β΄ Έκδοση